T. B. M. M.

TUTANAK DERGİSİ

Yüz dokuzuncu Birleşim

6 . VIII . 1951 Pazartesi

İçindekiler

	Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	572:573
2. — Havale edilen kâğıtlar	573:574
3. — Başkanlık Divanının Kamutaya sunuşları	574
1. — Erzurum Milletvekili Emrullah Nutku'nun, Arıcılık Kanunu teklifinin geri verilmesi hakkında önergesi (4/182)	574
2. — Erzurum Milletvekili Emrullah Nutku'nun, 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 4 ncü ve 100 ncü maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifinin geri verilmesine dair önergesi (4/183)	574
4. — Görüşülen işler	575
1. — Manisa Milletvekili Refik Şevket İnce ve 7 arkadaşının, Resmî daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz mal devir edemiyeceklerine ve bu daire ve müesseselerle münfesih derneklere ait olup siyasi partilere terkedilmiş olan gayrimenkul mallarla bu partiler tarafından genel menfaatler için yaptırılmış olan binaların sahiplerine ve Hazineye iadesine dair kanun teklifi ve Anayasa, İçişleri, Maliye, Adalet ve Bütçe komisyonları raporları (2/284)	575: 604,604:619,620:631

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Erzurum Milletvekili Fehmi Çobanoğlu'nun, Ulusal Bayram ve Genel Tatiller hakkındaki 2739 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin D ve E fıkralarının değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifi talebi üzerine geri verildi.

Sorulardan önce gündemde bulunan kanun teklif ve tasarılarının görüşülmesi hakkındaki önerge, kabul edildi.

2510 sayılı İskân Kanununu tadil eden 5098 sayılı Kanunun 12 nci maddesinin değiştirilmesi ve yasaklığı kaldırılan yerlerle, 5227 sayılı Kanunun 1 nci maddesinin 4 ncü bendinde zikredilen idareten boşaltılmış bölgelerde köyler teşkili ve halkının yerleştirilmesi hakkındaki Kanun, kabul edildi.

Af Kanununun 7 nci maddesinin yorumlanmasına mahal olmadığına dair Adalet Komisyonu raporu kabul edildi.

Gölcük İlce Merkezinin Değirmendere'den Gölcük Kasabasına kaldırılması hakkındaki kanun tasarısının reddine dair olan İçişleri Komisyonu raporu, Bütçe Komisyonuna verildi.

Manisalı Hakkı Çeviksoy'un, imar ve ihya ettiği tarlanın namına tescili hakkındaki dilekçesi üzerine verilmiş olan 2124 sayılı kararın kaldırılmasına dair olan Dilekçe Komisyonu raporu kabul edildi.

Albay Necmi Şar'ın, kıdemi hakkındaki 2696 sayılı Kararın kaldırılmasına dair olan Dilekçe Komisyonu raporu, kabul olundu.

Emekli Kurmay Yarbay Kemal Şenkil'in dilekçesi hakkında ittihaz olunan 1573 sayılı Kararda ısrar olunmasına dair Dilekçe Komisyonu raporu kabul edildi.

Reşadiyeli Alioğlu Cemal Küçük'ün dilekçesi hakkındaki Dilekçe Komisyonu rapou, kabul edildi.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti adına hareket eden Export - İmport Bank arasında akdedilen 36 milyon dolârlık Kredi Anlaşmasının;

Türkiye Cumhuriyeti ile Amerika Birleşik Devletleri arasında imzalanan Ekonomik İş Birliği Anlaşmasını değiştiren Protokolün onanmasına dair olan Kanun tasarılarının görüşülmesi, ilgili Bakan oturumda hazır bulunmadığından gelecek Birleşime bırakıldı.

Demiryolu ile eşya nakliyatına mütaallik Milletlerarası Mukaveleye ek olarak Bern'de akdedilen mukavelenin onanması hakkındaki kanun tasarısının birinci görüşülmesi bitirildi.

Erzurum Milletvekili Emrullah Nutku'nun, İstanbul Limanının tevsii hususunda Salıpazarı ve Haydarpaşa'nın intihap edilmesinin hangi sebebe dayandığına, Salıpazarı ve Haydarpaşa limanlarının tevsii şekline ve muhammen inşaat ve tesisat bedellerine dair sorusuna, Bayındırlık Bakanı;

Zonguldak Milletvekili Abdürrahman Boyacıgiller'in, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığının yıllık geliri ile gideri miktarına, sandık mensupları için ev inşasının düşünülüp düşünülmediğine, Emekli Sandığı ile İşçi Sigortalarının tevhidi hususundaki çalışmalara ve bu konuda bir kanun tasarısının hazırlanıp hazırlanmadığına dair sorusuna, Maliye Bakanı cevap verdiler.

Seyhan Milletvekili Sinan Tekelioğlu'nun, umumi bakımdan haricî vaziyet hakkında izahat verilmesine Atlantik Paktına girmek için yapılan teşebbüslere, bu pakta dâhil veya olmıyan devletlerden Kore'ye asker gönderenlerle göndermiyenlerin bulunup bulunmadığına dair sorusu, ilgili Bakan oturumda hazır bulunmadığından gelecek Birleşime bırakıldı.

Kırşehir Milletvekili Halil Sezai Erkut'un, Karabük Demir ve Çelik fabrikalarında çalışan mühendis, memur ve teknisiyenlerden bâzılarının işlerinden uzaklaştırılması sebebine, tahsil ve ihtısas durumları ile sicillerine nazaran gördükleri ceza ve taltif işlemlerine ve nakillerin randımana yaptığı tesir dereceleriyle yerlerine yapılan ve yapılacak tâyinlere dair sorusuna, İşletmeler Bakanı cevap verdi.

Kırşehir Milletvekili Halil Sezai Erkut'un, gelirleri mahdut ve bütçeleri dair olan mahallî idarelere ait hastane ve sağlık müesseseleriyle Kırşehir Hastanesinin Umumi Muvazeneye alınmasının düşünülüp düşünülmediğine, özel idare ve belediye hastaneleri genel giderlerine yardım için 1951 yılı Bütçesine konulan paranın ne ölçüde ve nerelere tevzi edildiğinne ve Kırşehir Hastanesine yapılan yardım miktarına dair sorusuna, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı cevap verdi.

Tekirdağ Millevekili Şevket Mocan'ın, Nâ-

zım Hikmet'in firarında gizli ve aleni emniyet teşkilâtımızın bir kusur veya noksanları olup olmadığına, firarının kimler tarafından, nasıl ve nerede tertiplendiğine, bu hiyanetinden dolayı vatandaşlıktan ihracı salâhiyetinin Bakanlar Kurulunca kullanılıp kullanılamıyacağının ve irticaın sistemli bir faaliyete geçmesinin yurdumuza müteveccih tecavüzlerin yakınlığına delâlet edip etmediğine ve vatan hainlerine karşı zecrî tedbirler alınmasının düşünülüp düşünülmediğine dair sorusu, kendisi oturumda hazır bulunmadığından gelecek Birleşime bırakıldı.

Kastamonu Milletvekili Şükrü Kerimzâde'nin, muzır ve yabancı maddeleri muhtevi olarak İngiltere'ye ihraç edilmiş olduğu söylenen kuru üzüm hakkındaki havadisin ciddiyet ve sıhhati derecesine, bu hususta ne muamele yapıldığına, ihraç mallarımız üzerinde bu gibi teşebbüslere meydan verilmemesi için ne gibi tedbirler alındığına, ithal mallarında ithalâtçının mâruz kaldığı ve kalabileceği ahvalde koruyucu mevzuat olup olmadığına dair sorusuna, Ekonomi ve Ticaret Bakanı cevap verdi.

6 . 8 . 1951 Pazartesi günü saat 15 te toplanılmak üzere Birleşime son verildi.

Başkanvekili	Kâtip
Kayseri Milletvekili	İstanbul Milletvekili
F. Apaydın	*F. Tekil*

Kâtip
Tokad Milletvekili
M. Önal

Sorular

Yazılı soru

Gazianteb Milletvekili Süleyman Kuranel'in, Bayındırlık Bakanlığı merkez ve taşra kadrolarında maaş, daimî ve muvakkat ücret ve yevmiye ile çalışan ne kadar yüksek mühendis, yüksek mimar, mühendis, mimar, fen memuru ve inşaat kalfası bulunduğuna dair yazılı soru önergesi Bayındırlık Bakanlığına gönderilmiştir. (6/440)

2. — HAVALE EDİLEN KÂĞITLAR

Tasarılar

1. — Basın mensuplarının çalışma münasebetleri hakkında kanun tasarısı (1/239) (Çalışma Komisyonuna)

2. — İhtiyarlık Sigortası Kanununun bâzı maddelerinde değişiklik yapılması hakkında kanun tasarısı (1/240) (Çalışma Komisyonuna)

3. — İl özel idareleri kanunu tasarısı (1/241) (İçişleri, Adalet, Maliye ve Bütçe komisyonlarına)

4. — Karayolları trafik kanunu tasarısı (1/242) (Bayındırlık, İçişleri ve Adalet komisyonlarına)

5. — Millî Eğitim Bakanlığı Kuruluş Kadroları ile Merkez Kuruluşu ve Görevleri hakkındaki 2287 sayılı Kanuna ek kanun tasarısı (1/243) (Millî Eğitim ve Bütçe komisyonlarına)

6. — Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü ile Toprak ve İskân İşleri Genel Müdürlüğünün Başbakanlığa bağlanmasına dair kanun tasarısı (1/244) (Tarım, Adalet ve Bütçe komisyonlarına)

7. — Türkiye Cumhuriyeti ile Hindistan Cumhuriyeti arasında Kültürel münasebetlere Mütaallik Anlaşmanın onanmasına dair kanun tasarısı (1/245) (Dışişleri ve Millî Eğitim komisyonlarına)

8. — Türkiye Spor Birliği kurulmasına dair kanun tasarısı (1/246) (Millî Eğitim, İçişleri ve Bütçe komisyonlarına)

Raporlar

9. — Kayseri Milletvekili Fikri Apaydın ve Kâmil Gündeş'in Dilekçe Komisyonunun 23.III. 1950 tarihli Haftalık Karar Cetvelindeki 3020 sayılı kararın Kamutayda görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Komisyonu raporu (4/19) (Gündeme)

10. — Kocaeli eski Milletvekili İsmail Rüştü Aksal'ın, Dilekçe Komisyonunun 16 . II . 1950 tarihli Haftalık Karar cetvelindeki 2927 sayılı kararın Kamutayda görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Komisyonu raporu (4/25) (Gündeme)

11. — Türkiye ile İran arasında imzalanan yolcu ve mal transit nakliyatını kolaylaştırmayı ve çoğaltmayı güden anlaşma ve eklerinin

onanması hakkında kanun tasarısı ve Maliye ve Gümrük ve Tekel komisyonları mütalâalariyle Dışişleri, Ulaştırma ve Ticaret komisyonları raporları (1/40) (Gündeme)

12. — Denizbank Türk Anonim Ortaklığı Kanunu tasarısı ve Ulaştırma Komisyonu ile Karma Komisyon raporları (1/224) (Gündeme)

13. — Tütün Ekicileri Ortaklıkları ve Birlikleri hakkında Kanun tasarısı ve Geçici Komisyon raporu (1/234) (Gündeme)

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15

BAŞKAN — Başkanvekili Fikri Apaydın

KÂTİPLER : Sedat Baran (Çorum), Füruzan Tekil (İstanbul)

BAŞKAN — Oturumu açıyorum.

3. — BAŞKANLIK DİVANININ KAMUTAYA SUNUŞLARI

1. — Erzurum Milletvekili Emrullah Nutku'nun, Arıcılık Kanunu teklifinin geri verilmesi hakkında önergesi (4/182) (2/261)

BAŞKAN — Önergeyi okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Sayın Başkanlığınıza sunduğum ve halen Tarım Komisyonunda müzakere edilmekte bulunan Arıcılık kanun teklifimin geri verilmesini saygılarımla rica ederim.

Erzurum Milletvekili
Emrullah Nutku

BAŞKAN — Geri verilmiştir.

2. — Erzurum Milletvekili Emrullah Nutku'nun, 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 4 ncü ve 100 ncü maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifinin geri verilmesine dair önergesi (4/183) (2/269)

BAŞKAN — Önergeyi okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 4 ncü ve 100 ncü maddelerinin değiştirilmesi hakkında olup halen Maliye Komisyonunda müzakere edilmekte bulunan kanun teklifimin geri verilmesini saygılarımla rica ederim.

Erzurum Milletvekili
Emrullah Nutku

BAŞKAN — Geri verilmiştir.

Şimdi, üç önerge vardır, okunacaktır.

Sayın Başkanlığa

Kanunların sorulardan önce konuşulmasını arz ve teklif ederim.

Burdur Milletvekili
Mehmet Özbey

Yüksek Başkanlığa

Bugünkü gündemde bulunan resmî daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz mal devredemiyeceklerine dair kanun tasarısının sorulardan önceye alınmasını arz ve teklif ederiz.

Tokad Milletvekili H. Ökeren

Çanakkale Milletvekili Süreyya Endik

Niğde Milletvekili Halil Nuri Yurdakul

Yüksek Başkanlığa

Tasarı ve tekliflerin sorulardan evvel görüşülmesini teklif ederiz.

Rize Mehmet Mete

Rize İzzet Akçal

BAŞKAN — Efendim, okunan önergeler tasarıların sorulardan evvel görüşülmesini ister mahiyettedir. Bu teklifi oyunuza arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Tasarıların sorulardan evvel görüşülmesi kabul edilmiştir.

4. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — Manisa Milletvekili Refik Şevket İnce ve 7 arkadaşının, Resmî daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz mal devir edemiyeceklerine ve bu daire ve müesseselerle münfesih derneklere ait olup siyasi partilere terkedilmiş olan gayrimenkul mallarla bu partiler tarafından genel menfaatler için yaptırılmış olan binaların sahiplerine ve Hazineye iadesine dair kanun teklifi ve Anayasa, İçişleri, Maliye, Adalet ve bütçe komisyonları raporları (2/284) [1]

BAŞKAN — Efendim, gündemin iki defa görüşülecek işlerine ait, üçüncü maddesinde Manisa Milletvekili Refik Şevket İnce ve yedi arkadaşının teklifi kanunileri vardır. Anayasa Komisyonunun raporunda tasarının öncelik ve ivedilikle görüşülmesi teklif edilmektedir. Bu itibarla bu tasarının öncelikle görüşülmesini yüksek oyunuza arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Bir önerge vardır, onu da okutuyorum.

T. B. M. Meclisi Yüksek Başkanlığına

(Resmî daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz mal devredemiyeceklerine ve bu daire ve müesseselerle münfesih derneklere ait olup siyasi partilere terkedilmiş olan gayrimenkul mallarla bu partiler tarafından genel menfaatler için yaptırılmış olan binaların sahiplerine ve Hazineye iadesine) dair olan kanun teklifinin müzakeresinden önce teklif sahiplerine ait gerekçe raporunun okunmasında fayda mülâhaza etmekteyiz. Oya arzını saygılarımızla rica ederiz.

Erzurum Milletvekili	Trabzon Milletvekili
Mustafa Zeren	Mahmut Goloğlu

BAŞKAN — Efendim esasen İçtüzük'ün 102 nci maddesinde, «Bir kanunun görüşülmesine başlanınca başkan gerekçe raporları ile maddeler tümünün okunması gerekli olup olmadığını Kamutaydan sorar» denmektedir. Arkadaşımızın teklifi, tasarının esbabı mucibesinin okunması mahiyetindedir, verilmiş bir önerge olduğu için dikkatinize arzediyorum. Kabul edenler.. Kabul etmiyenler.. Kabul edilmiştir.

(Rapor okundu)

BAŞKAN — Efendim; söz istiyen Demokrat Parti Grupu adına sözcü Fethi Çelikbaş. C. H. P. Grupu adına Başkan İsmet İnönü, daha sonra Behzad Bilgin, Zühtü Velibeşe, Sıtkı Yırcalı, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Refik Şevket İnce, Kâmil Gündeş, Ferit Alpiskender, Osman Şevki Çiçekdağ, Muhlis Tümay, Muhittin Erener, Mükerrem Sarol, Muammer Alakant, Fahri Ağaoğlu, Hüseyin Fırat, Ömer Faruk Sanaç, Bahadır Dülger, Cihad Baban, Mustafa Ekinci, Celâl Yardımcı, Sedad Barı, Hâlûk Şaman, Murad Âli Ülgen, Süreyya Endik, Arif Hikmet Pamukoğlu, Âkif Sarıoğlu, Ahmet Gürkan, Fürüzan Tekil, Kâzım Arar, Muharrem Tunçay, Emrullah Nutku, Namık Gedik, Tezer Taşkıran, Remzi Oğuz Arık, Feridun Fikri Düşünsel.

BAŞKAN — Söz, D. P. Meclis Grupu Sözcüsü Fethi Çelikbaş'ındır.

MEHMET KÂMİL BORAN (Mardin) — Söz rica ediyorum.

BAŞKAN — Kaydediyorum efendim.

Fethi Çelikbaş.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Muhterem arkadaşlar, inkilâbımızın tarihî celsesini teşkil eden bu toplantıda, millî hâkimiyet için mücadele eden milletimizin huzurunda tarihe mal olmak üzere bir tavzihte bulunmakla söze başlıyacağım.

Muhalefet matbuatı bu mevzuda grupumuzun çalışmalarını, komisyonların ve Büyük Meclisin vazifesini; bir nevi tesçil vazifesi haline getirmek suretiyle itham etmiştir. Komisyonlarda cereyan eden müzakerelerde sabit olmuştur ki, yine Yüksek Meclisinizin kanun teklifinin maddelerini tetkik ederken yapacağınız çalışmalarla millet huzurunda sabit olacaktır ki; bu, hakikatla taban tabana zıttır. D. P. millî hâkimiyet uğrunda çalışırken elbetteki mühim bir mevzuu Yüksek Meclisin Parti Grupunda tezekkür edebilir, fakat bunu bir nevi tesçil halinde belirtmek doğru değildir. Komisyondaki mesailer tamamiyle bir kanun teklifinin incelenmesi mahiyetinde cereyan etmiştir Yüksek Meclisinizdeki mesai de aynen bu ruh ve anlayış içinde cereyan edecektir.

Bu itibarla muhalefetin bu vâdide yapmış olduğu tenkidler külliyen hakikatın hilâfınadır.

[1] *261 sayılı basmayazı tutanağın sonundadır.*

Ancak iktidarda bulunmanın mesuliyetini üzerinde taşıyan bir parti olmak itibariyle, ve bugün millî vicdanı müteessir ettiğine hiç kimsenin şüphesi olmaması lâzımgelen bir mevzuda, elbette bir prensip kararına varmak zaruri idi. Bu itibarla grupumuz bir prensip kararına varmış olmakla tamamen giriştiği mücadelenin hedefleri istikametinde çalışmış ve hiçbir suretle B. M. M. nin mukaddes vazifesini gölgeliyecek bir adım atmamıştır ve atmıyacaktır. (Soldan bravo sesleri, alkışlar)

Yüksek Meclisin bugün müzakere edeceği mevzuun siyasi tarihimizdeki mevki ve mânasını tâyin edebilmek öyle zannedildiği gibi mücerret Anayasa hukukunun bugünkü tatbikatını nazarı itibare almakla mümkün değildir. Milletimizin geçmişteki tarihini nazarı itibare almadan bugün hiçbir hâdise cereyan etmemiş gibi sadece Anayasa hukuku hükümlerine bağlanarak hareket etmeyi istemek bizzat hâdiselerin kendileriyle kabili telif bir keyfiyet değildir. Bu itibarladır ki gayet kısaca, fakat sırf bir hakikatın ortaya konması için müsaadenizle tek parti devrinin fiilî halini, asla kanuni olmıyan fiilî durumunu kısaca belirtmek istiyorum.

Birinci Dünya Harbinden sonra muhtelif memleketlerde kurulan tek partilerin sadece anayasalarını tetkik etmek suretiyle o memleketin siyasi hüviyetini anlamak imkânı olmadığında bütün siyaset ilmi üzerinde uğraşan müellifler ittifak halindedir. Bu itibarla Anayasa hükümleri yanında o memlekette hâkim olan siyasi partinin nizamnamesini de beraber tetkik etmek hakiki vâkıaları meydana çıkarmak için lâzım ve zaruridir.

14 Mayıs 1950 seçimleriyle dünyaya bir mucize gösteren bu milletin tek parti devrinden arta kalan müesseseleri ıslah ve tasfiye etmek bakımından bizlere vazifeler verdiğini de asla inkâr edemeyiz. Tek partinin mesullerini aramanın yoluna gitmiyeceğiz. Fakat asla unutmıyacağız ki bu devir içerisinde kanunlar, Büyük Millet Meclisince kabul edilmiş, millet kanun ve mevzuatın tatbikatını beklerken, hükümetler ve idare, maalesef bir hakikatı ifade etmek lâzımgelirse, bilhassa Meclisin murakabesinden uzak kalarak keyfî bir gidişe kendini kaptırmaktan nefsini alıkoyamamıştır. Bu sebeple şu birkaç misal dahi, tek parti hüviyetini tâyin etme bakımından ve tek partiden çok partili rejime geçtikten sonra da, iş başında olanlara ancak millete lâyıkiyle hizmet etme istikametini gösterme bakımından çok büyük bir ehemmiyet arzetmektedir. Bir kanunumuz, 788 sayılı Memurin Kanunu, memurların siyasi cemiyetlere, partilere intisap ve devamlarına mâni bir hükmü ihtiva etmektedir. Bu kanun oldukça eskidir. Fakat tatbikatta bütün memurlar iktidar partisinin tabiî üyesi addedilmiştir.

İSMAİL AŞKIN (Bilecik) Valiler parti başkanı idi.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Diğer taraftan parti ve Hükümetin, parti ve Devletin âdeta bir kül halinde kaynaşmış olması, nihayet bir arkadaşın hatırlattığı veçhile, parti başkanlarının valilik yapması veya valilere aynı zamanda parti başkanlığı vazifesi verilmesi hatırlardadır. Bunun gibi birçok misaller daha verilebilir. Siyasi hayatımızda bunun mütaaddit misallerini zikretmek mümkündür. Fakat en şayanı dikkat olan misalini huzurunuzda Meclisin zabıtlarından okumak suretiyle vermek ve tarih önünde bir kere daha tek parti devrinin vaziyet ve halini belirtmek istiyorum.

1937 senesinde Cumhuriyet Halk Partisi umdelerinin Anayasaya ithali sırasında Yüksek Mecliste geçen müzakereler hakikaten ibretle okunmaya değer ifadeleri ihtiva etmektedir. Derhal ilâve edeyim ki grupumuzun şahıslarla en ufak ölçüde de olsa meşguliyeti yoktur. Biz prensipler ve sistem üzerinde münakaşa ediyoruz. (Soldan bravo sesleri, sürekli alkışlar).

KÂMİL BORAN (Mardin) — O tarihte Başbakan kimdi acaba? (Soldan müdahale etmiyelim sesleri).

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Mecliste mevzu müzakere edilirken merhum Halil Mantaş bâzı sualler irat ediyor, zabıttan aynen okuokuyorum :

«Arkadaşlar, Teşkilâtı Esasiyede birtakım tadilât bugün mevzuubahis oluyor. Bir milletin hayatında bu gibi esaslı tedbirler alınırken halk içinde birtakım suitefehhümlere meydan kalmaması için meselenin tamamen sarahatle millet kürsüsünden ifade edilmesi lâzımdır. Ben arzedeyim ki, bâzı mülâhazalarla bu gibi suitefehhümleri kâmilen bertaraf edebilirsem kendimi bahtiyar addedeceğim. Teşkilâtı Esasiye Kanunu, hepiniz bilirsiniz ki, Hükümet fonksiyonlarını tanzim eder ve Devlet otoriteleri arasındaki

münasebetleri tesbit eder ve âmme hukuku denilen ferdin hukukunu ve buna mütaallik prensipleri tesbit ettikten sonra, onları Teşkilâtı Esasiye Kanununun teminat ve tekeffülü altında kor. Şimdi yapacağımız tadilâtla Cumhuriyetin devetçi; milliyetçi, halkçı, ve ilâh... olduğunu tesbit edeceğiz. Devletçilik, meselâ Devletin şekli meyanına giriyor. Şimdi ekonomide liberal, ferdiyetçi bir vatandaş ortaya çıkar da propogandaya başlarsa şekli Devleti tebdil iddiasiyle bu vatandaş mahkemeye verilecek midir? Bu suale, o tarihte müstaceliyet karariyle bu teklifi Meclise sevkeden komisyonun muhterem reisi şu cevabı veriyor: (Başkan kimdi sesleri). Sayın Şemseddin Günaltay.

Arkadaşlar; Halil Menteş arkadaşımız çok ince ve esaslı bir noktaya temas ettiler. Bu nokta da; bugün tadili teklif edilen Türkiye'nin esas teşkilâtı hakkında umde olarak kalması takarrür eden ikinci maddeye aittir.

Hepiniz bilirsiniz ki; bütün dünya Türkün ölümünü determinizm düşüncesiyle iddia ettiği bir sırada, onun büyükleri onun ruhundan aldığı ilhamla bugün gördüğünüz bu şekli devleti kurmaya muvaffak olmuştur. (Soldan alkışlar). Bugün huzurunuza arzedilen tadilâtın esası olan Cumhuriyetçilik, Türkün kendi ruhunun ifadesi demektir.

Milliyetçilik; o da kendi varlığının idamesi için lâzımolan esastır. Şu halde Türkün bu esasları, Teşkilâtı Esasiye Kanununda yer bulunca bunlara muhalif olarak fikirler serdedilmiyecek midir? Diyorlar. Bir liberal çıkıp liberalizm esaslarını, bir kominist çıkıp kominizmi müdafaa edemiyecek midir, diye sordular. Hayır, etmiyecektir, edemiyecektir. Teşkilâtı Esasiye Kanununa muhalif her hangi bir hareket nasıl bir cürüm ise bu esaslara muhalefet de aynı şekilde cürüm sayılacaktır.

Yine aynı tarihte merhum Recep Peker'in şu sözleri şayanı dikkattir.

ŞEMSETTİN GÜNALTAY (Erzincan) — Bugün de aynı sözleri tekrar ediyorum, aynı kanaatte ısrar ediyorum.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Bu esasların Kamutay tarafından kabul edilip resmiyet kesbettiği dakikadan itibaren yurttaşların, lâboratuvarında çalışan profesörlerden günün politikası ile uğraşmıyanlara ve işlerinin başında bulunan büyük müdür arkadaşlardan, meselâ Devlet Demiryollarının bir makasçısına kadar bütün vatandaşlar bu esaslara inanacak, bunları sevecek ve bunlara itaate mecburiyet altına girmiş olacaktır. Ve bütün millî faaliyet ahengi bir manzume halinde birbirini tamamlıyan bu yüksek esasların havası içinde akıp gidecektir. Bu demektir ki, bizzat hayattan alınarak C. H. P nin programının içinde yazılmış bulunan bu hükümler, bu devletin bundan sonraki varlığında bütün yurttaşları bütünlük ve beraberlik ruhu ile besliyecek ve millî birlik için daha sıkı bir tedbir alınmış olacaktır. Temyiz Mahkemesinin en büyük hâkiminden en küçük memurlarımıza kadar hüküm veren, tedbir alan, emir veren ve tanzim eden, herkes günlük işini yaparken ve kararını verirken kendini bu esasların çerçevesi içinde hissetmek mecburiyeti altına girecektir.

Arkadaşlar, bugün dahi müdafaa edilebileceği söylenen bu hükümler hiç bir zaman 1789 Fransız İhtilâlinden alınarak bu milletin Millî Mücadele tarihindeki vaziyetini iç ve dış düşmanlarına karşı ayaklanmasını ifade etmekte olan Anayasamızın asla ruh ve mânasiyle kabili telif değildir. (Sürekli ve şiddetli alkışlar).

Esasen bu Anayasa tadil edilmeden dahi liberal partiler kurulmuştur. Şu halde tatbikat ile o sözler tekzip edilmiştir. Bu itibarla; sözü fazla uzatmamak için, sadece o devrin Büyük Millet Meclisi çalışma tarzını gösteren bu vesikayı okumakla iktifa edeceğim. Sonradan cereyan eden vakaların bu vesikayı nasıl tekzip ettiği hepimizin malûmudur. Bu itibarla kısaca arzedeyim ki, o zamanlar kanun ve prensipler değil, fiilî vaziyetler bu memlekette devam edip gitmiştir.

Şu halde bu kanun teklifi, bu fiilî vaziyeti hukukileştirmekten ibarettir arkadaşlar. (Bravo sesleri, alkışlar). Bu durum çok partili devre kadar devam edegelmiştir. Fakat gönül isterdiki, çok partili rejime girdiğimiz andan itibaren olsun, memleketin muhtelif köşelerinden bin bir müşkülâtla vergi olarak toplanan paraların siyasi partilere intikaline müncer olan bir tahsis tarzına, hattâ bir tek Milletvekili itiraz ederse, bu itiraz sesine kulak verilsin. Fakat 1946 dan sonra maalesef bu da yapılmamıştır. Ve o zaman bütçe kanunları içerisinde

muazzam yekûnlara baliğ olan rakamlar konmak suretiyle hakikaten, nihayet o devrin Maliye Bakanının ifadesiyle Cumhuriyet Halk Partisine Devlet bütçesinden büyük paralar geçirilmiştir. Aynı tarihlerde belediye ve özel idareler de kendi mahallî teşkilât hizmetleri içinde küçümsenemiyecek derecede, mühim paralar vermişlerdir. Nihayet çok partili rejime girdiğimiz devirden itibaren olsun hakikaten tek partili devrinde müsamaha ile karşılanan bu geleneğin kökünden silinip atılması lâzımdı. Beş sene müddetle aynı yolda yürüyen muhalefete mensup bu arkadaşların, Anayasa çiğneniyor diye, avaz avaz bağırmaları hakikaten Anayasanın mânası ve ruhu ile asla kabili telif değildir.

HALİL SEZAİ ERKUT (Kırşehir) — O paralar niçin verilmiştir?.

BAŞKAN — Müsaade buyurun.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Şu halde bugün huzurunuza gelen mevzu bu memleketin kendi tarihi içerisinde, siyasi ilimlerin ışığı altında, umumi âmme hukuku, idari hukuku, siyasi nazariyeler, efkârı umumiye ve partiler bütün bu çeşitli sosyal cereyanların âkislerinin ışığı altında tetkik edilmek ve ona göre bir karara varılmak lâzımgelirdi. Bunun için iktidar partisi tarafından ne yapıldı?

Arkadaşlar; hepinizce malûmdur ki, daha ilk zamanlarda verilen bâzı kanun teklifleri vesilesiyle grubumuz bu işte evvelâ uzlaşma yolu ile bir hal çaresi aramak yolunu ihtiyar ederek bir uzlaşmaya varılması için el uzatıldı. Ve 14 Mayıs da bu milletin hakikaten cihan tarihine mallettiği mucizeye uyan ve tek partinin iktidar kanun yolu ile iktidar değiştirmemesinden sonra gurubunuz muhalefet ve iktidarın yan yana gelmek, elele vermek ve iş birliği halinde tek parti devrinin sürvivasını, artıklarını tarihe gömmek azmiyle bir çalışma zemini hazırladı.

Fakat her uzlaşma sahasında olduğu gibi burada da tek taraflı niyetler kâfi değildi. Bugün, uzlaşma yolunda cereyan eden safahatıda, tarihe mal olmak düşüncesiyle, peyderpey huzurunuza sermek istiyorum.

Gurbunuzun ilk temayülünden sonra hükümet muhalefetle, hakikaten âmme vicdanını müteessir etmekte devam eden bu mevzuun hal çaresini aramak yolunda teşebbüse geçti. Ve yapılan görüşmeler sonunda yazılı bir teklif yapıldı. Muhalefet partisi, bu mevzuda bir tesis fikrini ileri sürüyor ve bilhassa ondan sonra cereyan eden müzakerelerde üzerinde en çok durulan bir bahis olmak itibariyle arzedeyim ki, tesisine tahsis olunacak mallar kısmında aynen şunları beyan ediyordu; halkevleri tesisine aşağıdaki mallar devredilmiştir.

1. Halkevi olraak inşa edilmiş mallar,

2. Türkocaklarının feshi üzerine C. H. Partisine devredilen binalardan halkevi olarak kullanılmakta olan binalar.

Bu teklife karşı mukabil teklifimiz şu olmuştur:

Devredilen mallar:

Halkevleri tesisine aşağıdaki mallar devredilmiştir:

1. Halkevleri ve halkodası olarak inşa edilmiş olan bilûmum binalar.

2. Türkocaklarının feshi üzerine C. H. Partisine devredilen sair gayrimenkuller,

3. Her hangi bir sebeple tasfiyeye uğramış bulunan her türlü tüzel kişilerden C. H. Partisine intikal etmiş bulunan gayrimenkuller.

4. Bedelli bedelsiz her ne suretle olursa olsun, köy, belediye, özel idare ve Hazineden ve vakıflardan C. H. Partisine intikal etmiş bulunan bilcümle gayrimenkuller.

(Yukardaki gayrimenkuller tapu sicilindeki kayıtlarında gösterilen mevki ve hudutları birer birer cetvel halinde beyan olunacaktır.

Tapusu olmıyan gayrimenkullerde kezalik tapuya bağlanarak devredilecektir.)

5. Halkevlerine ait olarak kullanılagelmekte olan tekmil menkuller de (İlişik bir listede tarif edilerek) tesise devredilmiştir.

6. 14 Mayıs 1950 tarihinden sonra satılan gayrimenkullerin satış bedelleriyle kiralananların kira bedelleri ve bu yüzden tahakkuk eden her türlü alacaklar (Tahsil olunan bedeller bir yıl içinde, alacaklar mukavelelerindeki hükümlere göre)

Bu teklife mukabil teklif olarak şu alınmıştır.

Halkevleri tesisine aşağıdaki mallar devredilmiştir:

a) Halkevi ve halkodası olarak inşa edilmiş olan bilûmum binalar,

b) Cumhuriyet Halk Parsisi ve halkevi ol-

mak üzere inşa edilmiş olup müşterek kullanılan binaların halkevi kısmı,

c) Türkocakarının feshi üzerine C. H. Partiye devredilen ve halkevi veya halkodası olarak kullanılan gayrimenkuller.

d) Her hangi bir sebeple tasfiyeye uğramış bulunan her türlü tüzel kişilerden C. H. Partisine intikal etmiş bulunan ve halkevi veya halkodası olarak kullanılan gayrimenkuller,

e) Halkevlerine ait olarak kullanılagelmekte olan tekmil menkuller de ilişik bir listede tarif edilerek tesise devredilmiştir.

Bu teklifler göstermektedir ki, iki taraf arasında muazzam bir prensip ihtilâfı vardır. Muhalefet partisi tek parti devrinin halen bakiyesi olan müesseselerinin kanun yoluna ircaı demek olan bir hususu, müstakil ve münferit bir Halkevi meselesi olarak telâkki etmektedir. Buna mukabil iktidar, Halkevini de içerisine alan ve daha çok tek parti devrinin, artık daha fazla beklemeye tahammülü olmadığı bir artık müessesenin ıslahını, kanun yoluna ircaını benimsemiş bulunmaktadır. İhtilâfın mallara taallûk eden merkezi sikleti budur arkadaşlar. Bu mukabil teklif ve teklifler sonunda nihayet iki taraf arasında müzakerelerin inkıtaına müncer olan görüşmeler de şu suretle cereyan etmiştir: Muhalefet Partisinin ilk teklifi üzerine Demokrat Parti Genel İdare Kurulu tarafından, Demokrat Parti Grup Başkanı Sayın Fuat Hulûsi Demirelli'nin Başkanlığında Sıtkı Yırcalı ve Maliye Bakanından mürekkep bir heyet teşkil edilmiş ve bu heyet müzakereleri neticelendirmekle tavzif edilmiştir. Demin okuduğum; mukabil teklif alındıktan sonra, bu heyet, bilâhara Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu'nun iştirakiyle Maliye Bakanının hazır bulunmadığı bir toplantıda tam salâhiyetli olmadıkları beyan ile söze başladıkları bize söylenen muhalefet partisinden sayın Barutçu, Avni Doğan ve Zihni Betil'le görüşmeye başlamışlardır.

Bu görüşmelerde Demokrat Partiyi temsil eden arkadaşlar ikinci teklifin, birincisinden daha geri olduğunu beyan etmeleri üzerine, nihayet muhalefet temsilcileri, binaların menşelerine gidilmek suretiyle gereken muamelenin tâyin edilmesi lüzumu üzerinde durmuşlar ve bunu talep etmişler ve orada bulunan Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu bu talebi kabul etmiştir. Bu konuşma böylece sona ermiştir. Mütaakiben Genel Kurul adına konuşmalara memur edilen arkadaşımız, Genel Kurul âzası Kâmil Gündeş'tir. Gündeş'in vazifesi, heyetlerin ilk temasında mutabık kalınan esaslar dâhilinde, yani binaların menşelerine gitmek suretiyle gereken muamelenin tâyini hususunda bir anlaşmaya varmak ve bunun için de evvelemirde gayrimenkulleri menşelerine göre tesbit ettirmektir. Bu kayıtlar, Maliye Müfettişlerinin aylarca devam eden teftişi sonunda tapu kayıtlarından alınan bilgilerle beraber cetvel halinde çıkartılmıştır. Ve kâmil Gündeş arkadaşımız bu cetvellerle birlikte menşeine göre muamele yapmak mutabakati dâhilinde müzakereleri devam ettirmek için gayret sarfetmiştir.

Temas temin etmek maksadiyle Kâmil Gündeş arkadaşımız evvelâ Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreteri Kasım Gülek'i telefonla bayramdan evvel aramış, telefonla konuşmuşlar ve Kâmil Gündeş arkadaşımız nihayet işin katî olarak üzerinde tetkik imkânını hazırlamak suretiyle gün istemiştir. İlk müracaat iyi karşılanmış, fakat 15 gün sonra yine cevap verilmemiştir. Ve bu müddet içerisinde vâki müracaatlar, Kâmil Gündeş'in müracaatları karşısında C. H. P. Genel Sekreter Muavini ve bu işle ilgili olan arkadaşlar, parti içerisinde bu işle vazifeli olarak çalışabilecek arkadaşın ancak bayramdan sonraya bu işle meşgul olunacağı düşüncesiyle işi bayramdan sonraya bırakmışlardır. Ve nihayet bir gün tesbit edilmiştir. Demokrat Parti Genel İdare Kurulunca bu işe vazifelendirilen Kâmil Gündeş, Cumhuriyet Halk Partisinin de bu vazifeye bakmakta olduğu söylenen Halil Sezai Erkut arkadaşımızla temasa geçmiş ve toplantı Halk Partisi binasında yapılmış ve Ferid Melen'de hazır bulunmuştur. Kâmil Gündeş arkadaşımızın ifadesine göre, meselenin bir an evvel intaç edilmesi lüzumu belirtilmiş, fakat karşılık olarak, yarı şaka yarı ciddî, bu iş kanun yoliyle halledilmek yoluna gidildiği takdirde ileri de Demokrat Parti milletvekillerinin mallarının müsadere edilebileceği kendisine ifade edilmiştir. (Bravo sesleri) Arkadaşımız yapılacak işin mevcut cetvellerle kayıtların karşılaştırılmasından ibaret olduğunu söyleyince, Halk Partisinde bulunan arkadaşlar; ellerinde mutebar bir kayıt olmadığını, bu itibarla 4 - 5 gün içinde bunun halledilemiyeceğini ve bunun aylara vabeste olduğunu ifade etmişlerdir. Bunun üzerine arkadaşımız

sondaj mahiyetinde de olsa bâzı vilâyetlerdeki gayrimenkullere, ait kayıtların partide mevcut kayıtlarla mukayeselerini yaparak orada bir mutabakat olup olmadığını görmenin, faydalı olacağını esasen bu çalışmaların komisyonu tenvir edecek bir mahiyet taşıyacağını ifade etmiş. Fakat bu sondaja dahi müracaat olunmıyarak nihayet Sezai Erkut ve Ferid Melen arkadaşlarımız Gündeş'de mevcut olan cetveli talep etmişler ve bu cetvel kendilerine verilmiş ve iki taraf arasında toplantı bu suretle sona ermiştir. Bu toplantıyı takiben Meclise gelen Gündeş arkadaşımız Meclisteki birinci heyette bulunan Muhterem Avni Doğan'a rastlamış ve işin bir çıkmaza girdiğini ifade etmiş. Aldığı cevaba, ifadesine göre siz tatilden evvel bunu çıkartmak istiyorsunuz, her nedense bizim arkadaşlardan bâzıları da bunun aksi bir mütalâaya sahipler demiş ve bir çıkmazda olunduğunu ifade eder bir tavırla kendi yanından ayrılmıştır.

İşte arkadaşlar, 14 Mayıs 1950 tarihinde bu milletin hakikaten dünyaya örnek olan ve Seçim Kanununun hazırlanmasında, seçimlerin yapılmasında o devirde iktidarda bulunanların olduğu kadar dört sene müddetle muhalefeti sevkü idare edenlerin durendişane hareketleri sayesinde kazanılan bu mucizevi hareketin neticei tabiiyesi uzlaşma yoliyle istihsal olunamıyacak o gün iki parti arasında maalesef bir rüptürle neticelenmiştir. Şunu ifade etmek lâzımdır ki, bu mevzuda bir mesul aramak lâzımgelirse, şimdi temas edeceğim bâzı noktalardan sonra, bunu bizlerin safında aramak büyük bir insafsızlık olur. Filhakika demin de arzettiğim veçhile çok partili bir Millet Meclisi kurulduktan sonra muhalefetin mütemadi itirazlarına uğrıyan bu mevzu üzerinde yeter şekilde durarak bir hal çaresine varmak mümkündü. Bu mevzu, o günün şartları içerisinde de millî menfaate en uygun bir şekilde halledilebilirdi, halledilmek behemehal lâzımdı. Ve bu, o zamanın iktidarı tarafından yapılması lâzımgelen bir hareketti. Fakat o tarihte Halkevlerinin bir tesis haline getirilmesi için üniversite profesörlerinden mütalâa alınmış, bu mütaalar Halkevlerinin bir tesis haline getirilmeye imkân vermediği şeklinde tecelli eden karar üzerine yine özel idareler, belediyeler ve Devlet bütçesinden Halkevlerine yardım yapılması yolunda yürümeye devam edilip gidilmiştir. Fakat bu işin 14 Mayıstan itibaren olsun, iyi bir anlayış ve hüsnüniyet içerisinde halledilmesi istendiği takdirde, bugün muhalefette bulunan arkadaşlarımızın, 1950 senesi Temmuzunda toplanan parti kurultaylarında buna mâni bir karar almamış olmaları iktiza etmez miydi? Halbuki Halk Partisinin 1950 Temmuz kurultayında ittihaz olunan ve şimdi okuyacağım bir karar buna müsait görünmektedir.

1950 senesi seçimlerinden hemen sonra Cumhuriyet Halk Partisinin yaptığı ilk kurultayında Halkevlerine ait olarak şu karar ittihaz edilmiştir. C. H. P. organı Ulus'un 3 . VII . 1950 tarihli nüshasından okuyorum.

«Halkevleri: Bu bölümün ihtiva ettiği konuda bir başka komisyon tarafından incelenmekte olduğundan, üzerinde durulmamıştır. Ancak komisyonumuz hizmet bakımından ne olursa olsun, halkevlerinin malları ile ve teşkilâtlariyle muhafaza edilmesi hak ve lüzumuna kanidir. Bu evlerin hizmetlerini yardım imkânlariyle çerçevelemek ilk iştir.»

Şimdi şu suali sormak hakkımızdır; Kurultayın böyle bir kararı varken, halkevleri mesaisinin azalan yardımdan mütevellit şartlar içinde, Cumhuriyet Halk Partisince devam ettirilmesine karar alınarak böyle bir kararı bir hak ve lüzum şeklinde ifade edilmesinden sonra nasıl olur da bir hak organı, aksine bir karar almak için müzakerelere girişebilir? Böyle bir teşebbüsün dahi mevzuubahis partinin kendi tüzüğüne uymıyacağı tabiîdir.

C. H. P. Kurultayının bu kararı karşısında; bu karar değişmedikçe müzakere ile bir uzlaşmaya varılabilmesi bilmeyiz ne dereceye kadar mümkün olur? Ve bizce kurultayın kararlarına ittiba etmek de demokratik değildir. Bu itibarladır ki bu mevzuda uzlaşma yoluyle bir hal çaresine varılmamışsa bunun mesullerinin her halde iki parti arasındaki çalışmaların malûm ve mevsuk bilgileri içinde aranması lâzım geleceğini kabul etmek ve hükmü bundan sonra tarihe bırakmak icap ediyor.

Demin işaret ettiğim veçhile, ihtilâfın merkezi sikleti bilhassa devredilecek mallar üzerinde tecelli ve temerküz etmiştir. Demokrat Parti milletin yegâne ve hakiki mümessili olan Yüksek Meclisteki gayrimenkuller mi'let namına değil; iktisap şekillerine göre fakat evvelâ millet namına tashih ve islâhı yolunda hareketi düstur ittihaz

etmişken elbetteki muhalefetin kendisine yardım etmesini beklemesi hakkıdır.

Ancak muhalefetin bu mevzuda kendine yardım edilebilmesi için, demin de arzettiğim veçhile. Halkevleri mevzuunu tek başına ele almamak lâzımdır. Tek parti devrinin bir esası olan bu mevzuu; bütün tarihi hâdiseler içinde siyasi nazariyelerin ışığı altında, Anayasa, idare hukuku, efkârı umumiye, siyasi doktrinlilerin ve siyasi partilerin, hâsılı siyaset ilminin mevzuunu teşkil eden bahislerin ışığı altında mütalâa etmek ve ondan sonra iktidar partisinde bulunan arkadaşlarla, komisyonlarda yapılamıyan iş birliğini behemehal burada temin ederek müspet ve yapıcı bir zihniyetle hareket etmek elbette faydalı olacaktır.

Nasıl ki; muhalefette iken Demokrat Parti, prensipte anlaştığı için Seçim Kanununun çıkmasında, sonuna kadar Mecliste çalışmış ve millet tatminkâr bir Seçim Kanununa kavuşmuştur. Halk Partisi arkadaşlarımın da prensipte anlaşmaya vardıkları, yani menşeilerine göre usulsüz iktisap ettikleri malları sahiplerince devretmeye kararlı oldukları takdirde çalışmaları hakikaten bu memleketin menfaatleri icabıdır arkadaşlar. (Soldan, bravo sesleri)

İşi, bir hukuk ihtilâfı tam bu hukuk mevzuu değil, fakat bu memleket tarihinin icabı olarak ve muhtelif içtimai cereyanların ışığı altında bir siyasi mevzu olarak telâkki edince, ister istemez, bunun hal yeri, uzlaşma yolu ile halli de mümkün olmadığına göre Büyük Meclis olmak lâzımgelir. Bu meselenin kaza mercilerine götürülmesi noktai nazarı bu bakımlardan iltifata şayan değildir. Mevzuun mahiyeti ve mânasının arzettiği bu aşikâr hususiyetler sebebiyledir ki, işbu kanun teklifi kaleme alınmış ve muhalefetin iddiası hilâfına, müsadere kokusunun dahi teklifte yer almaması için hususi bir itina gösterilmiştir. Derhal ilâve edeyim ki; işi müsadere haline inkılâp ettirmek güç değildir. Bu hale getirmek için mallarını menşelerine göre, teker, teker tesahüp şekillerine mütenazır hükümler koymaktansa, iki maddelik bir teklifle işi halletmek mümkündür. Fakat arkadaşlar, demokrasi için mücadele eden ve demokrasinin ancak çok partili bir rejim olduğunu bilen ve buna inanan ve bu Meclise ancak halkın serbest reyile gelen sizlerin böyle bir teklife imkân vermeniz, kabul etmeniz, asla mümkün değildir. (Bravo sesleri)

Bizzat kendi tarihimizden alacağımız bir ibret dersi ile istikbal için de bâzı emniyet müesseseleri ihdas etmek, maksadiyle kanun teklifinin birinci maddesi tanzim olunmuştur.

Bu birinci madde çok partili devirde dahi, son 4-5 sene içerisinde iktidardayken Halkevleri vesilesiyle muhtelif kaynaklardan yardım almaya devam etmekten kendini alamıyan, nefsini bu derece kontrol altında bulunduramıyan bir parti karşısında; nihayet kendisi iktidara geldikten sonra bizzat nefsini bağlıyan D. P. Grupu arkadaşlarının tam bir isteğinin ifadesidir. (Soldan bravo sesleri, alkışlar).

Biz de iktidardayken pekâlâ eski usullerle, burada konacak birtakım tahsisatlarla, bütçe kanunlarında yer alacak birtakım ödeneklerle bu yola gidebilirdik. Fakat biz bu yolları kendimiz için olduğu kadar bizden sonra gelecek olanlar için de sonuna kadar tıkamak azim ve kararındayız. Hakikaten bu milletin alınteri ile toplanmış olan paraların nihayet kendi mahalline, kendi müşterek ihtiyaçlarına masruf olmasını temin maksadiyle ve tamamen bu intizamı âmme müessesesi olarak birinci maddeyi sevketmiş bulunuyoruz. (Bravo sesleri, alkışlar).

Bu birinci maddeye itibar ve iltifat ettikten sonra, birinci maddenin hakikaten siyasi gelişmemiz bakımından zaruret ve lüzumuna kail olduktan sonra, elbette tek parti devrinin bu prensibe zıd düşen birtakım müesseselerini bu prensibin hedefleri istikametinde ıslah etmek gerekti ve vaktiyle kanunlar ihmal veya ihlâl edilmek suretiyle, Hükümet ve idarenin birtakım keyfî tasarruflara karşı ses çıkarmamak suretiyle tapuya tescil edilmesi imkânı bulunan gayrimenkullerin aynı intizamı âmme prensibinin hükmü ve mânası dâhilinde ıslah edilmesi teklifin ruhunun bize emrettiği bir zarurettir.

Yine muhalefetin bir endişesine daha burada cevap vermek bizim için bir borçtur. Bu kanun teklifinin, Halkevlerinin yokedilmesi maksadını güttüğü ifade edilmektedir.

Kanun teklifinde - ne sarih ve ne de zımni olarak - böyle bir şeyin katiyen yer almadığı görülmektedir. O kadar ki bununla alâkalı bâzı yerlerde Halkevlerinin bütünlüğünü muhafaza etmek, fakat Bakanlar Kurulunun tâyin edeceği esaslar dairesinde mesailerine devam etmek

maksada uygun görülmüş ve bu hususta gerekli hükümler de konmuştur. Bu mevzuda karar Yüksek Meclisinizindir arkadaşlar.

Nihayet, sözlerime son verirken, milletin tarihine ve demokratik gelişmemizin istikbaline muzaf olan bu hükümlerin bir yandan âmme vicdanını tatmin edeceğine, diğer taraftan da demokratik gelişmemizin teminatı vazifesini göreceğine biz kani bulunmaktayız. Yüksek Meclisteki maddeler müzakere olunurken kabul edilecek esaslar dairesinde kanun teklifine en iyi şeklin verilmesi bizzat sizlerin elinizdedir. Bu sebeple biz, bu mevzuda komisyonlarda nasıl her milletvekilinin prensip mutabakatı dışında her hangi bir meseleye istediği gibi temas ederek, istediği tadil teklifini yapması mümkün olmuşsa, Yüksek Meclisteki de aynı esaslar dâhilinde bütün arkadaşların diledikleri teklifleri yapmaları kabul ve mümkündür ve teklif ancak bu suretle en iyi ve en güzel bir şekilde kanuniyet kazanabilir. Biz teklifi yapanlar ve bir prensip mutabakatı halinde; Grup arkadaşlarımız millete en ileri bir hizmet yaptığımıza ve böylece halkın vicdanını müteessir eden bir mevzuun kökünden sökülüp atılmasına çalışmakla millet huzurunda ve efkârı umumiye önünde ve tarih önünde huzur duymaktayız arkadaşlar. Takdir sizlerindir. (Bravo sesleri ve alkışlar).

İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Sayın arkadaşlar, huzurunuzda bulunan ve iktidar partisinin bir komisyonunca hazırlanan tasarının anahatları şunlardır:

A) Eski Türkocaklarından devralınan binaları yeni türkocaklarına malediyor (Soldan, öyle bir şey yok sesleri) veya tadilât ile intifamı vermeyi düşünüyor.

B) Halkevlerini fiilen ilga ediyor.

C) Hazineye intikal ettirdiği halkevlerinin dağıtma ve kullanma yetkisini Bakanlar Kuruluna veriyor.

D) Halk Partisine teberru ve satma şeklinde geçen bâzı emvalin tasarrufunu tanımıyor.

E) Hazineye intikal ettirdiği halkevlerinin, yapılmış veya yapılmakta olsun, kendilerini aldıktan sonra borçlarını Halk Partisine yüklüyor ve menkul malları hukuk prensipleri dışında mütemmim cüzü addediyor.

F) Mevcut mevzuatın ve geçmiş Büyük Millet Meclislerinin muamelelerini tek parti devrinin cebir ve nüfuzu mahsulü sayarak bunların muteber olamıyacaklarını iddia ediyor.

G) Bütün bu muamelelerin Anayasa hükümlerine ve yargı salâhiyetine uymaması sebebiyle vahim bir Anayasa ihlâli olduğunu itibara almıyor.

Şimdi bu mevzuları birer birer tahlil edeceğiz. Bundan önce halkevleri meselesi üzerinde aylardan beri Hükümet ve partimizin salâhiyetlisi arasında geçen müzakerelerin netice vermediğini Büyük Meclisin bilmesi lüzumuna kaniiz.

Biz çok partili siyasi hayata girdikten sonra halkevlerinin bütün siyasi partileri memnun edecek surette kullanılması çaresini aradık. (Soldan gürültüler)

BAŞKAN — Rica ederim sükûneti muhafaza edelim.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Muhalefet partisini, taleplerini ve düşüncelerini bildirmeye açıktan açığa gayret ettik. O zamanki muhalefet partisi hem şikâyetlerine devam etti hem arzularını bildirmedi. Bu suretle, partiler mutabakatı ile bir hal şekli bulmak teşebbüsümüz akim kalmıştır.

Halk Partisinin 1947 kurultayında halkevlerinin bir tesis yapılarak idaresini prensip olarak ilân ettik. Bunu tahakkuk ettirmediğimizin başlıca sebebi yine muhalefet partisi ile bir anlaşmaya varmak imkânı bulunamamasıdır. (Gülüşmeler, gürültüler)

Demokrat Parti iktidara geldikten sonra halkevleri meselesi üzerinde Hükümetle müzakere açılmıştır.

Anayasa hükümlerine ve mevcut mevzuata uygun olarak hareketin esas tutulması ve halkevlerinin bir tesis halinde ve siyasi partiler üstünde kalacak bir idareye tâbi olarak bütün vatandaşların istifadesine konulması Başbakanla Grup Başkanvekilimiz arasında prensip itibariyle takarrür etmiş ve bu mutabakata uygun olarak tarafımızda bir tesis projesi verilmiştir. (31 . 1 . 1951)

Bu proje nihai kararâ bağlandıktan sonra Halk Partisine karşı öne sürülen iddialar tasfiye edilmiş olacaktı.

Uzun gecikmeden sonra mukabil proje aldık. (11 . VI . 1951) ve buna süratle gene bir proje ile cevap verdik. (20 . VI . 1951) Ondan son-

raki safha elimizdeki kanun teklifinin ansızın meydana çıkmasıdır.

Bu kanun teklifi Hükümetle aramızdaki müzakerelerin müspet bir neticeye varması ihtimali zaten olmadığını açık bir surette gösteriyor. Bizim projelerimizin esası Halkevlerinin vazifelerine devam etmesi idi. Bu kanun teklifinden anlıyoruz ki, esas maksat Halkevlerinin ilgası imiş. Biz projemizde tesis fikrini esas tedbir tuttuk. Bu teklifte görüyoruz ki, Halk Partisinin tasarrufunda olan halkevlerinin Hazineye intikali ve bunların Bakanlar Kurulu emrine bırakılması arzu ediliyormuş.

Tarafların hedefleri arasındaki bu uzaklığın, halkevleri meselesinin bir anlaşma ile halledilmesine, imkân bırakmaması tabiî bir şeydir. Bir anlaşma ile büyük bir meselenin hallindeki geniş faydalar yerine fevkalâde bir kanun ile müsadere yoluna gidilmesinin mahzurlarını memleketimiz uzun yıllar çekmek zorunda kalacaktır. (Soldan gürültüler, öyle şey yok sesleri).

BAŞKAN — Sükûneti muhafaza edelim.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Kanun teklifinin ana hatlarına geçiyorum:

Eski Türk Ocaklarının binalarının Halk Partisine intikali bu ocakların salâhiyetli temsilcilerinin ve salâhiyetli teşekküllerinin rızaları ve muvakataları dâhilinde, kanunlar hükümleri içinde vukubulmuştur. Bu intikal muamelesinin Atatürk'ün cebri ile, rıza hilâfına vukubulduğu iddiası her hangi bir hukuki itibara mazhar olamıyacak kadar haksızdır. Eski Türk ocakları Millî Mücadelenin zaferinden sonra Halk Partisi Hükümetinin geniş yardımı, teşviki ve alâkası ile bütün memlekette yayılmıştır. Türkocaklarının istediği her mülk emvali metrükeden, ya bedelsiz veya az bir bedelle tercihan verilmiş ve Türkocaklarının masrafları da Hazinenin geniş yardımlarını görmüştür.

Bu yardım, teşvik ve alâkada Atatürk'ün bizzat Hükümetin gayretlerini geçecek derecede idi.

Bu devirde büyük inkılâplar oldu. Yedi senelik tecrübe inkılâp esaslarını yayıp anlatacak ve memlekette inkılâplarla ahenkli olarak geniş kültür birliğine dayanan Millî cemiyeti temin edecek bir teşekkülün eksikliğini görterdi.

Bu esnada Atatürk Türocağı liderlerini toplıyor; ocakların faaliyetleri üzerinde saatlerce müzakere cereyan ediyor. Neticede Atatürk ile Türkocağı liderleri ocakların faaliyetine son verilmesine karar veriyorlar. Halbuki bu muamele komisyon müzakerelerinde cebir ile mal iktisabı şeklinde tasvir edilmiştir. Elimizdeki kanun teklifinin gerekçesinde de Türkocaklarının devri işi bir gasıp muamelesine örnek olarak zikrolunmuştur.

Cebir ile mal gasbı suretiyle Atatürk'e tevcih olunan iftirayı reddediyoruz. (Sağdan alkışlar, bravo sesleri).

Bu iftirayı bir kanun teklifi ile Türk mevzuatında tesbit etmeyi protesto ediyoruz. (Sağdan bravo sesleri, alkışlar). Fertleri, ve hükmi şahsiyetleri cebrederek onların emvalini almak bir suçtur. Böyle bir suç işlenmiş ise bu suçun mesulü Atatürk olamaz. Mesuliyet, zamanın Başvekili olarak bana teveccüh eder. (Sağdan alkışlar). Ben bu mesuliyetin hesabını vermeye hazır ve muktedirim. (Sağdan alkışlar, bravo sesleri).

Kanun teklifinin, halkevlerini fiilen ilğa etmesi memleketi yirmi seneden beri ona hizmet eden büyük bir içtimai kültür müessesesinden mahrum kılmaktadır. Halkevleri bu memleketin büyük bir ihtiyacına cevap veriyordu. Vatandaşları, ayırıcı değil, birleştirici bir kültür birliği içinde yetiştiriyordu. Toplanma yeri, mütevazi bir kütüphane ve türlü içtimai hizmetler içinde güzel sanatlar terbiyesi için merkez oluyordu. Yetişen sanatkârların halkevlerinde okuyup yazma öğrenenlerin ve türlü kollarda kültürlerini artıranların sayısı hesapsızdır. Toplu hayata yüz yıllardır alışmamış cemiyetimiz için kadın ve erkek konferans, konser ve aile toplantılarına imkân verilmiştir. Hususiyle inkılâp esaslarını anlatmak ve korumak işini halkevleri başlıca vazife edinmişti. Halkevleri salonlarından siyasi partilerin eşit haklarla geçici olarak istifade etmeleri daima mümkün idi. (Soldan öyle olmadı sesleri). Çok partili devirde bütün partilere eşit muamele yapacak bir idare altında halkevlerinin hizmetleri daha geniş olacaktı. Halkevlerinin hizmetlerini vatandaşlar ihtiyaçlarını uygun bulmuşlar ve Büyük Millet Meclisleri bu hizmetleri takdir etmişlerdir.

İnkılâp mevzularında bugün vukubulan esef verici hâdiseler göz önüne alınırsa hem 20 sene evvel halkevlerine olan ihtiyacın şiddeti hem âti

için halkevlerinin daha büyük gayretle çalışmaları lüzumu kolayca kavranmış olur.

Halkevlerinin lağvı yersiz, haksız bir yıkımdır. Halkevlerinin partiler üstünde bir tesis yerine Bakanlar Kurulunun intifa hakkına dağıtmasına ve kullanmasına bırakılması haksız tasarruf olduktan başka, bu binaları münhasıran iktidar partisinin siyasi arzusunu kullanmak yolunu açmaktadır. (Asla sesleri gürültüler.) Halk Partisine teberru ve satma şeklinde yapılan muameleler haksız ise mevcut mevzuat bunu temizlemeye kâfi olmak lâzımgelir. İsnat olunan yolsuzlukların tabiî mercii olan adalet yolu ile halline gidilmemesi ise, kanun teklifinin adaletle münasebeti olmadığının delilidir. Zira yolsuzlukları mahkemede ispat etmek için iktidarın en ufak ümidi olsa idi Anayasayı ve hukukun umumi prensiplerini çiğniyecek yerde, adalet yolunu ihtiyar etmesi tabiî olurdu.

Rakip siyasi partiyi adalet teminatından mahrum etmek teşebbüsünün kurmaya çalıştığımız demokratik rejimi iflâh bulmaz bir hale düşürmesinden ciddî olarak endişe etsek yeridir.. İktidar partisi rakibi olan muhalefet partisine, kanun teklifi gerekçesinde görüldüğü üzere, her biri suç olan fiiller isnat ediyor. Ve bu isnatları hakikat farzederek müsadereye gidiyor. Rakip siyasi parti bu isnat edilen fiillerin bir hayal mahsulü olduğunu, tasarruflarının Anayasaya ve kanunlara uygun bulunduğunu müstakil Türk yargıçları önünde ispat etmek hakkından - ki bu hak da Anayasa ile temin edilmiştir - fevkalâde kanunla mahrum ediliyor.

Böyle bir kanun teklifinin adaletle ilgisi vardır denemez.

Müsadere ile Hazineye intikal ettirilen halkevlerinin, yapılmış ve yapılmakta olsun, inşaat ve sair borçlarını Halk Partisine yüklemek hiç kültürü olmıyan bir insanın ilk anda anlıyabileceği kadar haksız ve adaletsiz bir muameledir. Soldan (Asla sesleri) Halkevlerine tahsis olunan paralardan tahsisi mevzuu haricinde sarfiyat yapıldığı iddiası bir mahkeme kararına dayanmadıkça maksatla uydurulmuş bir efsane mahiyetinden kurulamaz.

Mevcut mevzuatın ve geçmiş Büyük Millet Meclislerinin muamelelerini tek parti devrinin cebir ve nüfuzu mahsulü sayarak bunların muteber olmıyacaklarını iddia etmek ebedi Devlet mefhumunun icaplarını ve teamüllerini reddeden bir telâkkidir. Bir Devlette mevcut kanunların ve hususiyle Büyük Millet Meclisi icraatının iktidar değişmesi ile itibardan düşmesi, mahzurları sayısız ve hukuk dışı bir yol açmaktır. Hattâ mutlâkiyet devrinin mevzuatı ile vatandaşlara temin olunan haklar o devrin hitamı ile hükümden düşmezler. Hattâ Osmanlı İmparatorluğunda olduğu gibi, bir Devlet dağılıp yeni devletler kurulursa, eski idarenin temin ettiği kanuni haklar yeni devletlerde muteber olagelmiştir; İmparatorluktan ayrılan yeni devletler eski maaşlıların haklarını, eski Devletin diplomalarını, içeriye ve dışarıya karşı yapılmış olan mukavelelerini ve eski devletin kanunları ile temin olunan tapularını ve tasarruf haklarını tanımışlardır. Bugün bile aransa yeni devletlerde imparatorluğun hâlâ cari olan kanunlarına rasgelmek mümkündür. 9 ncu Büyük Millet Meclisine kendilerinden evvelki Büyük Millet Meclislerinin icraatını tanımamak teklifini getirmek devlete devam ve istikrar mefhumlarını kökünden tahrip edecek bir teşebbüstür.

Rakip siyasi partiye kendi zamanında, kendi menfaatı için çalışmış olmak ithamı, bir adalet merciinin ilâmına istinat ettirilmedikçe yeni siyasi iktidarın haksız bir isnadından ibaret kalır. Senelerdenberi ve bugün Halk Partisi, Halkevleri ve Halkodaları şeklinde kendi tasarrufunda bulunan ve 200 milyon lira değerinde olduğu söylenen binaları, vazifelerine devam etmek şartiyle ve tesis yapmak suretiyle millete maletmek teklifinde bulunduğu meydanda iken o partiye servet ihtirası isnat olunmasını hiçbir vatandaş ciddiye alamaz. Tarihçe sabittir ki, müsadereye giden siyasi kudretlerin hepsi mahkemelerden kaçınmışlar ve böyle gerekçeler öne sürmüşlerdir.

Bütün bu muameleler Anayasanın ihlâli mahiyetindedir. Bu muameleler iktidar partisinin rakip siyasi partiyi Anayasa teminatından mahrum etmesi teşebbüsüdür. Kanun teklifi Anayasa komisyonunda serbest tetkik olunmamıştır; çokluğu teşkil eden iktidar partisi üyeleri grup kararı ile arzu edilen reye daha evvel bağlanmışlardır. Bu şartlar altında komisyonların B. M. Meclisine sundukları raporlar manen mualleldir. (Vah vah sesleri).

Anayasa, yargı vazifesini müstakil mahkemelere vermiştir. Kanun teklifi müstakil mahkemelere ait olan vazifeyi kendisi ifa etmek iddiasındadır. Hareket baştan aşağı, usul olarak ve esas

olarak, Anayasanın vahim bir surette ihlâlidir.

Biz, Büyük milletimizin sağ duyusuna, adalet duygusuna ve memlekette emniyetin ve kanun idaresinin hâkim olmasını gaye ittihaz ettiğine yürekten inanmış bulunuyoruz. Hepimizin vazifemiz büyük milletimizin asîl vasıflarına lâyik olacak şekilde hareket ve hizmet edebilmektir. (Sağdan alkışlar).

YUNUS MUAMMER ALAKANT (Zonguldak) — Anayasa Komisyonu namına söz istiyorum.

BAŞKAN — Bu tasarının sözcüsü Behzat Bilgin'dir.

YUNUS MUAMMER ALAKANT (Zonguldak) — Komisyon sözcüsü söz alamaz mı?

BAŞKAN — Alır, size de söz vereceğim, kaydettim.

BÜTÇE KOMİSYONU ADINA BEHZAT BİLGİN (İzmir) — Muhterem arkadaşlar, Sayın İnönü biraz evvel bu tasarı ile adalet cihazının salâhiyetlerine tecavüz edildiğini iddia etti. Biz, göstereceğimiz bâzı rakamlarla eski iktidarın Halkevleri mevzuunda kendi çıkardığı kanunlara dahi nasıl riayet etmediğini kısaca belirtmiş olacağız.

1935 senesinden itibaren 1950 senesine kadar bütçeye Halkevleri mevzuu için her sene tahsisat konmuştur. Bu tahsisat miktarları:

1935 senesinde 96 000 lira, sonra tedricen artarak,

1936 da	479 880	lira,
1937 de	479 880	»
1938 de	479 880	»
1939 da	741 000	»
1940 da	1 250 000	»
1941 de	1 250 000	»
1942 de	1 400 000	»
1943 de	1 600 000	»
1944 de	2 800 000	»
1945 de	2 047 000	»
1946 da	3 900 000	»
1947 de	1 950 000	»
1948 de	1 950 000	»
1949 da	1 950 000	»

1950 de 1 250 000 lira olmak üzere 23 624 000 liradır. Bu tahsisatın yarısının harb öncesi yıllarına ait olması itibariyle para değeri bugün beş misli artmış olduğunu nazarı itibara alacak olursak bu tahsisatın kıymeti hazırası 48 330 000 lira etmektedir.

Şimdi arkadaşlar; bu tahsisatı Halk Partisi nasıl almıştır? Hukuki olarak alabilmiş midir? Bu mevzu üzerinde çok kısa olarak durmak istiyorum. Bu tahsisat bütçede Maliye Bakanlığının yardımlara ait 5 nci bölümüne girmektedir. Ve bu bölümün hayır derneklerine ve kurumlara yardım faslını takip eden «diğer dernek ve kurumlara» faslındadır, bu fasılda Halkevleri diye gösterilmiştir. Şimdi hukuki vaziyet şöyle: Bütçe Kanununa göre Halkevleri dernek veya kurum olarak mülâhaza edilmiştir. Halkevleri bir dernek midir? Değildir. Bir kurum mudur Bir an için Halkevlerinin bir kurum olduğunu kabul edelim. Şu halde bu tahsisatın almaya yetkili makam verilmesi, Halkevlerini temsil eden bir heyete verilmesi lâzımgelir. Sonra bir kurumun bir statüsü olması lâzımgelir. Bir temsili heyeti olmak icabeder. Halbuki, bu tahsisat Muhasebei umumiye kanunlarına aykırı olarak doğrudan doğruya Halk Partisi tarafından kabzedilmiştir. Bendeniz Divanı Muhasebatta 1948 bütçesinde ödeneğin ne suretle kabzedildiğini tetkik ettim. Burada ilk merhale, ödenek Hazine emanetine veriliyor. 1948 ödeneğinin verilmesi için olan numara 86/5048, muhtevası bir milyon 950 bin lira, emanete alındığı tarih 7 Ocak 1948. Bu paranın evrakı müsbitesi Sayıştaya aynen geliyor. Evrakı müsbite olarak gelen şudur. Merkez Bankasının 13 . I . 1948 ve Hazinei Umumiye Md. lüğünün 13 . I . 1948 tarihli ve 57823 sayılı tediye emri gereğince Maliye Vekâleti Muhasebe Müdürlüğü hesabına Cumhuriyet Halk Partisinin nezdinizdeki Halkevleri cari hesabına kayıt edilmek üzere 500 bin lira. İmza : İş Bankası.

Şimdi arkadaşlar, Sayıştaya sordum, dedim ki; Halkevleri namına bütçeden yapılmış olan bir tahsisi C. H. Partisi hesabına geçirmek üzere tediyeye mezun musunuz? Bu hesabı nasıl murakabe ettiniz, nasıl vize ettiniz? Ve şunu itiraf etmek lâzımgelir ki arkadaşlar, cevap veremediler. Çünkü cevap vermek imkânı maalesef mevcut değildir. Bu aynen şu muameleye tekabül ediyor. Bütçede Halkevleri için olduğu gibi Kızılay içinde tahsisat vardır. Bilfarz C. H. Partisi Merkez Bankasından Kızılay'a ait tahsisatın Halk Partisi hesabına geçirildiği hakkında bir makbuz verseydi Sayıştay bunu kabul edebilir miydi? Hiç şüphesiz kabul etmezdi, dediler. Peki bunu nasıl kabul

ettiniz? Cevap yok. Çünkü Halkevleri bir şahsiyeti hükmiye değildir. Parayı kendisi alamıyor. Halk Partisinin ise bütçede adı yoktur. Halkevine verilen bu parayı Halk Partisi alıyor. Bu 48 milyonu kendisinin tedvin ve kabul ettiği mevzuatla dahi aykırı olarak Halkevi adına alamaz. Verdiği makbuzun da bir kanuni değeri yoktur. Bu bir suiistimaldir, bunun hukuki mahiyeti bundan ibarettir. Bu bir détournement de fonds, yani bir para suiistimalidir.

Şu halde Sayın İnönü'nün, Mahkemeye müracattan bahsederken, takdir etmeleri lâzımgelir ki bu dâva hukuk mahkemesinde açılamaz. Bu mahkeme hukuk mahkemesi olamaz, bu ancak Divanı Âli olabilir. Bu suiistimali 20 sene mütemadiyen idame etmiş olan mesul şahsiyetlerin verileceği mahkeme hukuk mahkemesi değil Divanı Âlidir. (Bravo sesleri, alkışlar)

Arkadaşlar, sırf şekil bakımından bu böyle. Şimdi biz hukuk bakımından konuşmak istiyoruz. Hukuk bakımından da, esasen bütçeye halkevleri adına bir tahsisat konulamaz. Niçin konulamaz? Hazine, vatandaşların ödediği vergilerden terekküp eden Devlet gelirini eşhası hususiyeye teberrü edemez. hattâ Büyük Millet Meclisi dahi, bütçeden eşhası hususiyeye teberrü yapamaz. Hususi bir cemiyete teberrü yapılması, ancak o cemiyetin menafii umumiyeye hadim bir cemiyet olmasiyle mümkündür. Şayet halkevleri bir kurum ise, onun menafii umumiyeye hadim bir kurum olduğunun tevsik edilmesi icabeder. Bu tevsik neredir? Halkevleri kurum ise, bunun idaresini deruhte eden bir heyet lâzımdır. Bunun statüsü nerededir?

Halkevleri statüsü yoktur. Halk Partisinin makbuzatı kanun haricinde bir suiistimale dayanmaktadır. Şu halde bizim söyliyeceklerimizi belki de particilik mülâhazasına atfedebilirler. Onun için biz meseleyi beynelmilel hukukçuların mütalâasına istinaden tenvir etmek azmindeyiz. Eğer kanun bilfarz idare hukukunda, âmme hukukunda, umumi olarak otoritesi kabul edilen Gaston Jèze'nin mütalâasına müracaat etmek icabetse idi hukukçuların mütalâasına, kanuni prensiplere pek fazla ehemmiyet veren Halk Partisi acaba ne yapardı?

Gaston Jèze tesadüf eseri olarak, elime geçen şu kitap, ki, 1930 senesinde kaleme alınmıştır, vuzuhla mütalâa veriyor. Onun için burada kendi mütalâamı arzetmektense otoritesi inkâr etmiyecekleri Gaston Jèze'in bu mütalâasını kendi dikkatlerine ve insaflarına arzetmeyi muvafık görüyorum. Aynen okuyorum arkadaşlar : (Principes généraux du droit administratif. Gaston Jèze).

«Menafii umumiye müesseseleri, menafii umumiyeye ait bir maksadın istikmalini hedef tutan hususi müesseselerdir. Bu itibarla âmme idaresi müesseselerinin yardımcısıdırlar. Bu sebepledir ki, kanun bu menafii umumiye mekasıdının takibi için hususi bir mamelek tahsisine imkân vermektedir. Menafii umumiye müesseseleri pek çoktur. Başlıca misaller, tasarruf sandıkları, mütekabil yardım cemiyetleri, bâzı darülâceze ve hastaneler, bâzı darülşifalar, umumi talebe derneği, içtimai müze, teşrii etüdler cemiyeti vesaire....

Menafii umumiye müesseseleri şu vasıfları arzeder:

1. Hususi bir müessesedir.

2. Kazanç maksadı değil, menafii umumiyeye hadim bir maksat takip eder.

3. Bu maksadın istihsalinde hususi bir mamelek tahsis edilmiştir.

4. Âmme otoritesi açık bir kararla müessesenin âmme menfaatlerine hadim olduğunu kabul etmiştir. Netice itibariyle ona âmme idaresinin yardımcısı karakterini vermiştir.

Şimdi Gaston Jèze devam ediyor : Şirketler kazanç gâyesi takip ettikleri için bunların patrimuvanı ve iktisadi vazifeleri hudutsuzdur. Buna mukabil, diyor; cemiyetler veya tesislerin kazanç gayesi olmaması itibariyle bunların mameleki ve iktisadi vasıtaları üzerlerinde toplamak imkânları çok titizlikle takip ve kontrol edilir. Cemiyetlerin gayrimenkul veya menkul servetlerine tesahup etmeleri bütün dünyada en büyük bir titizlikle tahdit ve kontrol edilir. İlâve ediyor Gaston Jezè, 1 Temmuz 1901 Kanunu beyannamesiz cemiyetlerin kendine has bir mamelek sahibi olmasını meneder. Beyannameli cemiyetlerin umumi olarak kendine has bir patrimuvan sahibi olmalarına ruhsat verir ise de bu mamelek son derece mahduttur. Kanunu zikrediyor.

Madde 1. — Usulü dairesinde beyanname vermiş olan her cemiyet ayrıca ruhsata muhtaç ol-

maksızın dâva ikame edebileceği gibi; bedeli mukabilinde Devlet, vilâyet ve komünlerin sübvansiyonları haricinde;

(Cemiyetlerin mameleklerinin menşelerini zikrediyor:)

1. Âzanın aidatı. Senede 500 frangı tecavüz etmemek kaydiyle.

2. Âzaların toplanmalarına mahsus lokal.

3. Munhasıran takip ettiği maksadın istihsali için zaruri olan gayrimenkullere.

sahip olabilir ve bunları idare edebilir. Devam ediyor:

Görüldüğü gibi iktisadi vasıtalar iddihar etmek yasağı mevcuttur. Bu bakımdan, menafii umumiye müessesesi diyor, kazanca mâtuf olmıyan bir maksat takip eden diğer hususi müesseselerden sayılır. Kazanca mâtuf olmıyan bir menfaati umumiye maksadının istikmali için, hususi bir mamelek tahsisi sıkı sıkıya kabul edilmemekle beraber iktisadi vasıtaların elde tutulması daha geniş ölçüde tecviz olunur ve bu da menafii umumiyeye hâdim müessesenin, idarenin bir yardımcısı olması vasfının resmen tasdik edilmesinden ileri gelir. Bunu teyiden bir de 1901 Kanununun 11 nci maddesini zikrediyor : Menafii umumiyeye hadim cemiyetler statülerinde menedilmemiş olmak kaydiyle bütün hukuku hususiye akitlerini yapabilir. Ancak takip ettikleri maksat için zaruri olanlardan başka gayrimenkullere sahip olamazlar ve bunları ele geçiremezler. İdarenin müsaadesiyle hibe veya vasiyet kabul edebilirlerse de maksatları için zaruri olmıyan gayrimenkulleri bunları kabule ruhsat veren kararnamenin tâyin ettiği mühlet zarfında elden çıkarmaya mecburdurlar.

Bu maddeleri okuduğum tesadüfi değildir. Şimdi arzedeceğim gibi bu prensipler bizim Cemiyetler Kanunumuza aynen girmiştir. Yani vâzıı kanun âmme menafiine hadim dâhi olsa bir cemiyete gayrimahdut mal temellükü ruhsatı vermediği gibi aynı zamanda hibe ve teberruları idarenin ruhsatı ile kabul edebilirsin, diyor. Bizim Cemiyetler Kanununda da vardır. İdarenin tâyin ettiği müddet zarfında o gayrimenkulleri tasfiye etmeye o cemiyet mecbur ve mükelleftir.

Şimdi daha şayanı dikkat bir noktaya geliyorum. Gaston Jèze diyor ki: Buna rağmen menafii âmmeye hadim bir maksadın istihsali için hususi bir mamelek tahsisi fikri Fransa'da daima idarenin yakından takibine lüzum gösteren nazik bir mesele olmuştur. Bu gibi patrimuanların tehlikesi iktisadi olmaktan ziyade siyasi mahiyette sayılmaktadır. Şu kanaat hâkimdir ki, - Gaston Jèze diyor - şu kanaat hâkimdir ki, siyasi teşkilâtın istikrarını ve âmme müesseselerinin işlemesini temin için büyük mikyasta mal tahsisleri ve bilhassa gayrimenkul tahsislerini nezaret altında tutmak icabeder. Zira kazanç gâyesi takibetmiyen siyasi topluluklar hemen hemen daima siyasi bir maksat takibederler. Eğer emirlerinde kudretli vasıtalar bulunur ve bir anonimlik perdesi arkasında hareket ederlerse bu iktisadi vasıtaların verdiği muazzam kuvvetini siyasi teşkilâta hâkim olmak (Yani Halk Partisinin eskiden yaptığı gibi) veya onu akim bırakmak veya (Parlemento ve Hükümet gibi) her nevi siyasi otoriteler üzerinde gayrimeşru ve ifsadedici bir nüfuz kullanmak idarenin yardımcısı rolünü terkederek hâkimi olmak maksadiyle kullanmaya heves edebilirler. (Şimdi Halk Partisinin yaptığı gibi). Bu, memleketin menfaati için ciddî bir tehlike teşkil eder. Binaenaleyh bu mevzu üzerinde Halk Partisinin ısrarla aramakta olduğu hukuk otoritelerinden en yükseğine sözü vermiş bulunuyoruz. Dikkat buyurulmuştur ki, bu okuduklarımız siyasi partiye ait değildir. Gaston Jèze siyasi partinin yüz milyonlarca liralık bir mamelek sahibi olmasını tasavvur bile edemiyor. Diyor ki: Menafii umumiyeye hadim müesseseler için de böyle bir mamelek tahsisi nihayet onu siyasi nüfus kullanmaya sevkedeceği için tehlikelidir, önlenmelidir. O halde arkadaşlar doğrudan doğruya siyasi bir parti olan Halk Partisinin her hangi bir vesile ve bahane ile böyle yüz milyonlarca liralık bir mameleke sahip olması nasıl tecviz edilebilir?. Bunu ne âmme hukuku, ne de idare hukuku prensipleri kabul etmez, bizim Cemiyetler Kanunu da kabul etmez.

Cemiyetler Kanunu, madde 17, aynen okuyorum : (Aynen Fransız hukukçusunun prensiplerini müdafaa ediyor):

«Cemiyetler ikametleriyle gayeleri için zaruri olanlardan başka gayrimenkule tasarruf edemezler, Cemiyetler, (bu da Fransız hukukunun aynıdır) bağışlama ve vasiyet suretiyle uhdelerine intikal eden gayrimenkulü Hükümetin tâyin edeceği müddet içinde paraya çevirmek mecburiyetindedirler.

Halk Partisinin kendi zihniyetine göre ilâve

ettiği son fıkrası üzerinde birazdan duracağım. Kanunun hükmü budur. Bir cemiyet gayrimenkul teberru kabul ederse bunu tasfiye etmeye mecburdur. Bu kanun 1938 tarihlidir. Bu kanunun meriyette bulunduğu anda Atatürk'ün vasiyetindeki gayrimenkulleri Halk Partisinin ne suretle temellük ettiğini ve bunun kanunla nasıl telif edilebileceğini acaba hukukculuğundan hürmetle emin olduğumuz Barutçu arkadaşımızdan sorabilir miyim? Çünki bu Cemiyetler Kanunu ortada bulunduğu bir anda Halk Partisi teberruu ve Özel İdarelerin değil, Devletin değil, Atatürk'ün teberruunu veya vasiyetini kabul edecek ve gayrimenkul olarak durumda değildir. Kabul ediyorsa gayrimenkullerini bu kanun gereğince tasfiye etmeğe kanunen, hükmen mecburdur. Şimdi Halk Partisinin kendi zihniyetiyle bu liberal kanuna ilâve ettiği fıkraya gelelim. O fıkra şudur: İcra Vekilleri karariyle bâzı cemiyetler ihtiyaçlarından fazla gayrimenkule tasarruf salâhiyeti verilir. Bu salâhiyetin cemiyet olmıyan, fakat bir cemiyet gibi muamele gören Halkevlerine veya halkevlerinin vasisi ve naibi olmıyan fakat öyle hareket eden Halk Partisine verilmiş olup olmadığını bilmiyorum. Ve fakat verilmesine lüzum dahi görülmediğine kaniim. Bu itibarla Halk Partisi bu binalara nasıl tesahup etmiştir Burada bitmiyor, arkadaşlar. Bu kanunun muvakkat maddesinin A fıkrasına bakınız. Ne kadar mühimdir. Eğer Halk Partisi zerre kadar kanun partisi olma arzusunda ise bu muvakkat maddeyi dikkatle okumasını kendisine tavsiye ederim.

Muvakkat madde: A) Bu kanunun neşri tarihinde, 1938 tarihinde müesses cemiyet ve müesseseler en çok bir sene içinde kendi teşekküllerini bu kanun hükümlerine uydurmak mecburiyetindedir. Şu halde bize Halkevleri bir kurum gibi telâkki edildiğine göre ve Halkevlerine verilecek para, bütçeye bir kurum unvanı altında girdiğine göre ve kanun 1938 de meriyete girdiğine nazaran kanunperest görünen Halk Partisinin 1938 senesinde dahi Halkevlerine bu kanun hükümlerine göre, Cemiyetler Kanununa göre işliyen bir dernek veya tesis halini vermesi zaruri idi. Vermemesi gayrikanuni olmuştur. Kanunlara arka çevirmek, kanunları çiğnemek olmuştur.

Diğer hüküm, geçici madde:

Bu kanunun neşri tarihinde yani 1938 tarihinde mevcut ve müessese cemiyetlerin tasarrufları altında bulunabilen gayrimenkuller üzerinde her türlü tasarruf hak ve salâhiyetleri baki olup 17 nci madde hükmü dışında tutulur.

Bu kanun niçin vazedildi? Maksat açıktır. Halk Partisi kâfi derecede zengin olduğundan dolayı artık böyle bir hareketin başkaları için devam etmesine yeniden mal sahibi olmamasını arzu etmemiştir. Nihayet benim mallarım bende kalacak demiştir. Yani 1938 de ellerinde nekadar mal varsa bu hükme nazaran ellerinde kalacak fakat bu tarihten sonra kurulacak cemiyetler hiçbir mal iktisap edemiyecek. Çünkü 17 nci madde sarahaten diyor ki, bir cemiyet kendi içtima yeri ve lokalinden başka gayesine varmak için zaruri olan emvalden başkasını uhdesinde tutamaz. Halbuki Atatürk'ün mirası bu kanundan sonra kendisine intikal etmiştir. Halkevlerine konulan tahsisat bu kanundan sonra Halk Partisi tarafından alınmıştır. Özel idarelerden, belediyelerden ve halktan yapılan sözde hibe ve tahsisler bu kanundan sonra Halk Partisine geçmiştir. Halk Partisi çıkardığı kanunları halkevleri ile ilgili işlerde tatbikte daima ihmal göstermiştir. Ne 1937 senesinden itibaren kendi Kurultay kararına rağmen ve ne de 14 Mayıstan sonra Halk Partisi, ilâve edilen bu maddeye rağmen, kendini kanunun üstünde addetmiştir. Ve zannediyorum ki, bu izahatımla bütçeye konulmuş olan tahsisatın, halkevleri için konulmuş olan tahsisatın, halk partisi tarafından alınamıyacak tahsisat olduğu ... Aksini ispat ederlerse müteşekkir kalırım.

2. Halk Partisi tarafından alınması halinde sahte bir senet vermeye muadil olduğu ...

(Çünkü Halk Partisinin makbuzatta bulunmasını temin edecek her hangi bir mevzuatı hukukiye mevcut değildir) ve bütçeye bu tahsisat Halk Partisi zikredilmeden girmiştir. (Eğer zikredilmiş olsaydı alabilirdi). Fakat halkevlerine diye girmiştir, kurum tâbiri altında girmiştir. Yani vâzii kanun açıkça bir zühul eseri ile, halkevlerini kurum telâkki etmiştir. Binaenaleyh, halkevleri kurum olmadıkça idare heyeti olmadıkça, statüsü olmadıkça bütçeden para alması yanlıştır. Statüsü olduğu takdirde dir ki, bir ehliyeti hukukiyeyi haizdir. Çünkü âmme hukukunun başlıca prensibi teberru,

hibe kabul edebilmek için yine Gaston Jèze'in ifadesini gösterebilirim, mevcut olmak şarttır, mevcut olmıyan, ehliyeti hukukiyesi olmıyan bir müessese bir teberru kabul edemez, bir hibe kabul edemez ve zaten bunlar bu takdirde muteber olmaz. Halkevleri de kabul edemez. Ama halkevlerine tahsis edilen bu teberruları C. H. P. bir gasıp yapmadan, kanunu çiğnemeden hiçbir zaman kabul edemez ve olamaz. Kabul ettiği zaman gaspettiği malı kendi uhdesinde tuttuğu zaman gaasıp mevkiinde kalacaktır.

Diyorlar ki; mahkemeye gitsinler. Kim gidecek mahkemeye? Acaba feshedilmiş dernekler mi gidecek mahkemeye, hangi hukuki ehliyetle gidecek bunlar mahkemeye? Acaba Devlet mi gidecek. Devlet, âmme müessesesi olan Devlet mahkemeye gitmiyecektir, Devlet magsup hakkını alır, kanunla alır. Karşı taraf mahkemeye gider, devlet hakkını almak için gereğini yapmaktadır.

KEMAL TÜRKOĞLU (Mardin) — Dâva açar.

SÖZCÜ BEHZAT BİLGİN (Devamla) — Kim dâva açar, beyefendi? Belediye mi, Hükümet mi dâva açar? Böyle bir şey yoktur.

Müsaade buyurursanız, burada mâruzatım sona erecektir: Yine Gaston Jèze'i işhat edeceğim: Diyor ki: Âmme hukukunun esas prensibi şudur ki bir âmme idaresi bir şey verdiği zaman, bir şey yaptığı zaman bunun aksini de yapmak salâhiyetini haiz olduğu kabul edilir. Bir menafii umumiye müessesesine, bir cemiyete, bilfarz halkevlerine âmme menfaatına hadim bir müessese sıfatiyle bir şey verdiği zaman, aynı âmme idaresi aynı prosedürle bunu ondan nez etmeye yetkilidir. Yani halkevlerinin de, Halk Partisinin de - eğer varsa - menafii umumiye vasfını nez'etmeye muktedirdir. Bunların bu mamelekleri Hazineye avdet eder. Çünkü nereden tahsis verilmişse oraya gider. Binaenaleyh Devletten teşriî ekseriyetin suiistimaliyle alınan fakat alındığı şekilde dahi mevcut kanunların ve mevzuatın ihlâli suretiyle ele geçirilen ve yine bunların ihlâli suretiyle Halk Partisinin mülkiyetine intikal eden, inkılâp eden bu emval üzerinde Halk Partisinin maalesef gaasıplıktan başka bir sıfatı yoktur. Bu gaasıplığın ref'i de âmme nizamının salâhiyeti dâhiline girmektedir. Yapılmış olan daha doğrusu tasvibinizle yapılacak olan da budur. Bu hakikati Türk umumi efkârının buradan; Yüce Meclisten işitmiş olacağını düşünerek ferahlık duymaktayız. (Soldan bravo sesleri, alkışlar)

BAŞKAN — Anayasa Komisyonu adına; Komisyon Sözcüsü Muammer Alakant buyurun.

MUAMMER ALAKANT (Zonguldak) — Sayın arkadaşlar; bugün huzurunuza gelmş olan tasarının hakikate; adalete; millet isteğine uygunluğu hepinizce malûmdur. Bu bahis üzerinde belki hakikatlar Heyeti Âlinizce bu kadar malûm iken üzerinde uzun uzun durmaya ihtiyaç duyulmazsa da bugün belki dünyanın âmme hukuku tarihinde yeni bir emsal olacak ve Türkiye'nin Parlâmento faaliyetlerinde bir temel tesis edecek bir kaide üzerinde bir hüküm çıkaracağımız için mesele üzerinde uzun durmamızı hüsnüniyetle hüsnü telâkki edeceğinizi ümit ederek biraz bahsi nzatmak durumunda kalacağım. Arkadaşlar bu Halk Partisinin milletten gaspettiği malların tekrar millete iadesi meselesi senelerden ve senelerden beri milletin bağrında kanıyan bir yaradır. Dün, uzun muhalefet yıllarında milletin karşısına çıktığımız zamanlarda, elimizde bir salâhiyet bulunmadığı zamanlarda binlerce vatandaşların teşkil ettikleri kütleler tarafından bize tevcih edilen sualler şunlardı:

Ne zamana kadar Halk Partisi bu mağsup malların üzerinde bugünkü saltanatını devam ettirecek, ne zamana kadar bunların Büyük Millet Meclisinden Halk Partisi namına değil de fakat Halk Partisi için Halkevleri namına aldıkları tahsisatı vermekte devam edilecektir. O zaman arkadaşlar, onlara verdiğimiz cevap şu idi:

Bu haksız tasarrufların karşısında sizde, millette mevcut olan bu temayül, millet hâkimiyetinin bu memlekette teessüs ettiği gün millî irade ile bir iktidar iş başına geldiği gün, yerine getirilecek ve milletçe verilmiş olan bu hüküm tatbik edilecektir.

İşte arkadaşlar, daha seçimlere girmezden evvel milletin şuurunda ve vicdanında verilmiş olan hüküm bu idi. Daha iktidara geldiği zaman Demokrat Partinin bu hükmü yerine getirmek bir vazifesi ve bir vecibesi idi. Bugün bu vazifeyi, ve bu vecibeyi yerine getirmiş oluyoruz. Hattâ o kadar açık bir hakikattı ki, hakikaten Halk Partisi saflarında yer almış olan mâsum vatandaşlar dahi artık demokrasinin fiilî ve samimî

olarak bu memlkette tatbik edileceği zaman geldikten sonra daha fazla halkevleri binalarını Halk Partisinin tasurrufunda bulundurmaya vicdanen razı olamamışlar ve bu şaibe ve bu lekeden bir an evvel kurtulmak için 1947 senesi Halk Partisi büyük kongresinde aldıkları bir kararla artık halkevlerinin Halk Partisinin mülkiyetinden çıkarılması neticesine varmışlardır. Fakat birçok işlerde olduğu gibi, Halk Partisi idaresi, kendi kongresinde millî vicdanda hâsıl olmuş olan bu hüküm tebarüzüne, tecellisine dahi hürmetkâr olmadı ve yıllarca iktidar elinde olduğu halde bunu yerine getirmedi. O zaman bir tesis meydana getirmek için Üniversiteye müracaat ettiler. Üniversite dedi ki; halkevlerini bir tesis haline getirmek mümkün değildir. Çünkü tesis haline gelebilmesi için kendi varidatı olması lâzımdır. Halbuki buna tahsis edilmiş varidat yoktur. Yapılacak iş, bu halkevlerini belediyelere vermektir. Belediyeler münasip görecekleri beledî hizmetlerde istimal ederler. Bunlardan dolayıdır ki, bu halkevleri içersinde diğer partililer, diğer vatandaşlar da halkevlerinde oturmak ve kongre yapmak imkânlarından mahrum olmaları dolayısiyle, Halk Partisi iktidarı, bizzat bu tesisi yapamadı. Bu tesisi yapamamanın kendileri zamanında zaruri bulunduğuna kani oldukları halde, bugün Demokrat Parti bir zaruret olarak, Halk Partisi grupu adına konuşan Sayın İnönü «Anayasa Komisyonu kararı mâlûldür» dedi. Çünkü Anayasa Komisyonu hür ve serbest olarak müzakere etmemiştir. Hür ve serbest karar verememiştir. Çünkü ortada bir grup kararı vardır.

Arkadaşlar; grup, parlâmentolarda bir organ olarak tanınmıştır. Parlâmentolar hukukunun son inkişafı bu organa daha büyük salâhiyetler vermek yoluna gitmişlerdir. En son ve en mütekâmil anayasalardan bir tanesi olan Fransız Anayasası, Meclis içindeki gruplara bizden daha çok salâhiyetler vermiş, âdeta Divanı Riyaset gibi gündem tanziminde istizah yapılıp yapılmaması meselesinde ve sair bahislerde, parlâmento organı olarak salâhiyetleri tevsi edilmiştir. Bir memlekette sayılı partilerden mürekkep parlâmento oldukça, bir grupnn, bir partinin bütün mesuliyetini tazammun edecek mühim kararlar alması mümkün değildir. Bütün Avrupa memleketlerinde ,birer birer isim zikrederek misal vermeye lüzunm yoktur, grup kararları olmasa, hükümetler duramaz, hükümetler teşkil edilemez ve bir partinin esas programında yer almış olan birçok umdeleri tatbik sahası bulamaz. Halk Partisi kendisi mütaaddit defa grup kararlarına müracaat ederek, kararlar alarak Büyük Millet Meclisinin karşısına gelmiştir, fakat gruplarında almış oldukları kararlar, bizim gibi, bütün bir parti programının tahakkukunda yer alacak umumi meseleler değil, Hükümetin mesuliyetini mucip olan istizah takrirlerine taallûk eden hükümlerdir. Bunların en bâriz misali; Halk Partisi Hükümeti bir ara tatilinde, Büyük Millet Merlisinin tatil olduğu bir zamanda Büyük Meclisten karar almaksızın şeker üzerine 70 - 80 kuruş gibi bir zamla bu millet bütçesine 70 - 80 milyon liralık bir varidat temin edecek vergi külfeti tahmil etti.

CEMAL REŞİT EYÜBOĞLU (Trabzon) — Hata mı etmiştir?

MUAMMER ALAKANT (Devamla) — Birçok Halk Partili milletvekilleri de sual takrirleri verdiler ve o zaman arkadaşlar, biz de Demokrat Parti muhalefeti bir istizah takriri vererek, Halk Partisi Hükümetinin Büyük Millet Meclisi huzurunda bunun müdafaasını yapmasını istedik. Fakat kendi gruplarında meseleyi evvelâ müzakere ettiler ve bu işin muhalefet partisi tarafından ele alındığını ileri sürdüler ve şekere yapılan zam kararının kanunlara uygun olduğu kararı ile Büyük Millet Meclisi karşısına geldiler. Halbuki kanun, aradan uzun zaman geçtikten ve milyonlarca lira tahsil edildikten çok sonra geldi. O zaman bizim Anayasa Komisyonunda, evvelce verilmiş kararlar neticesinde, ben burada bulunamam artık, diye komisyonu terkeden sayın Faik Ahmet Barutçu, o Hükümetin Başbakan Yardımcısı bulunuyordu. Demokrat Parti Meclis Grupunda bu kanunun müzakeresinde bir empozisyonu sükût içinde kabul etmek mahiyetinde olmamıştır. Evvelâ burada Grupta okunmuş, ayrıca bir komisyon teşkil edilerek, metinler tevzi edilerek müzakeresi istenmiş, bir komisyonda toplanılmış, metinler yazılmış, metin üzerinde müzakere edilmiş, maddeler tadil edilmiş, tekrar Grupa gelmiş, Grupta tekrar müzakere edilmiş, gene maddeler tadil edilmiş. Ondan sonra gördüğünüz gibi bütün komisyonlarda maddeler tadil edilerek huzurunuza gelmiş bulunmaktadır. Binaenaleyh Büyük Millet Meclisinde yer almış

olan muhterem Demokrat Parti Milletvekillerinin sadece bu teklife muvafakat etmek mecburiyetinde kaldıkları iddiası batıldır. Bu kabul edilmiş bir prensiptir. Bu prensip, Halk Partisinin gasbetmiş olduğu emvalin millete, sahibine iade edilmesi meselesinin şekli halli, kanunun tatbikının tanzimi, tamamen Büyük Millet Meclisinin uhdei salâhiyetine bırakılmıştır.

Arkadaşlar, bir insan, bir cemiyet, bir parti, vaktiyle kendisinin yaptığı, müdafaa ettiği şeyleri aradan az bir zaman geçtikten sonra külliyen inkâr ederek milletin karşısına çıkarsa, o partinin samimiyetine millet itimat etmez ve aklü selimi yerinde olan Türk Milleti bu gibi politik bahanelerle yapılan sabotajlar karşısında asla iğfale kapılmaz. (Soldan bravo sesleri). Diyorlar ki; biz Hükümetten, yahut partinin salâhiyettar elemanlarından temas istedik, fakat mütemadiyen uzattılar. Buna ait kanunlar dört milletvekili tarafından komisyonumuza hemen 14 Mayısı mütaakıp tevdi edilmiştir ve komisyonumuz Anayasaya mugayeret iddialarını Grup kararı bulunmadığı zamanda dahi reddederek ve bunun Anayasaya mugayir olmadığı prensibini kabul ederek, aylarca ve aylarca bu tasarılar üzerinde çalışmıştır. En nihayet komisyonda bulunan Demokrat Partili üyeler, Demokrat Parti Meclis Grupunda Anayasaya mugayir olduğunu zannetselerdi bu iddialarını serdetmekten asla çekinmezlerdi. Hiçbir Demokrat Milletvekili, burada imzası bulunsun, bulunmasın, bugün burada mevcut olsun, olmasın, bu esas prensibe itiraz etmemiştir.

Bütün vicdaniyle ve imaniyle, bu mevzuda Halk Partisinin bütün tehditlerine ve tertiplerine karşı durmayı ahdetmiş bulunmaktadır. Son zamanlarda Halk Partisi İdare Kuruluna mensup bâzı zevatın; ileride Demokrat Parti milletvekillerinin mallarının da bugünkü gibi müsaderesinin yapılabileceği yolundaki beyanlarını okuduk ve bugün burada işittik.

Arkadaşlar, Demokrat Parti, Halk Partisinin fiilî olarak bu memlekette demokrasiyi tatbik edip etmiyeceğinden ümidi olmadığı zamanlarda dahi, mal müsaderesinden daha ileri olarak istikballerini ve hayatlarını dahi tehlikeye koyarak hak ve hürriyet için mücadeleye girişmiş insanlardır. (Bravo sesleri, sürekli alkışlar).

Vaktiyle Fransa'da da demokrasi rejimi teessüs ettiği zaman, bütün hukuku esasiye ve âmme kaidelerinin ilk vâzıları olan Fransız meclisleri teşekkül ettiği zamanda, böyle haksız mal iktisap etmiş olan Feodalitenin malları elinden alınıp da millete verildiği zaman, o vakit Fransa'nın dışına kaçmış ve ellerinde malı olan Feodaller, krallık mensupları, rühbanlar aynı şekilde protesto etmişlerdi ve bir gün iktidara geldiğimiz zaman bu malları geri alacağız demişlerdi. Bugün Halk Partisi, aradan 160 sene geçmiş olmasına rağmen aynı tehdidi yapmaktadır. 160 sene evvel yapılan bu tehdit, Fransa'nın gözünü açmış ve bir daha meşru yollardan, düşman istilâsı olmaksızın, krallığın o memlekette teessüsüne meydan vermemiştir. Hâlâ bugün Mecliste, matbuatta salâhiyattar organlar tarafından, bir gün iktidara gelirlerse vaktiyle gasbettikleri ve millete iade edilen bu malları tekrar C. H. P. sinin alacağına dair beyanatta bulunmaktadırlar. C. H. P. sini bir daha iktidara gelmemesinde bu beyanatın büyük rolü olacaktır. (Soldan bravo sesleri ve alkışlar).

Arkadaşlar; bu mesele hakkında Anayasa Komisyonunun raporu komisyonlarca tasvip edilmiş ve son komisyon olan Bütçe Komisyonu, Anayasa Komisyonunun mucib sebeplerini kabul etmiş bulunmaktadır.

Binaenaleyh bu dâvanın mesnedini teşkil eden esasi, hukuki; Bütçe Komisyonunun ve Anayasa Komisyonunun raporunda yazılmış olan esaslardır. Eğer mualleliyet varsa, itiraz varsa, burada bâzı arkadaşlar konuşurken, sarfedebilecekleri cümleleri, muhalefetin itiraz noktaları üzerinde değil bu mucip sebeplere, komisyon raporlarına karşı serdetmeleri icabeder.

Arkadaşlar, istinat ettiğimiz sebepler şunlardır : Evvelâ istibdat rejimi ile, mutlakıyet rejimi ile parlementer rejimi ayıran başlıca vasfı farik, bir parlâmentonun evvelce vez'ettiği hukuku âmme prensiplerine ve Anayasa umdelerine kendisinin mutavaat etmesi lâzımdır.

Şimdi bu prensip; bütün hukuku âmme otoriteleri tarafından - bâzı meselelerde aralarında bulunan esaslı münakaşalara rağmen - kabul edilmiş bulunmaktadır. Bu otoritelerden bir tanesi Gaston Jèze'dir, bunu arkadaşımız izah ettiler. Diğeri Duguit'dir.

HASAN REŞİT TANKUT (Hatay) — Düguvi'dir.

MUAMMER ALAKANT (Devamla) — Fransızca Dügi. (Gülüşmeler) İnglizce Düğüvi okunur.

Diğeri de Josephe Barthélemy'dir. Josephe Barthélemy diyor ki : Kanun hakka uygun olmalıdır, ve meşru olan şey, âdilâne olmalıdır. Sahife 81. (Sağdan bravo sesleri) Sahife 195 : Anayasanın üstünlüğü prensibi meşruiyet prensibinin kuvvetlenmesini, temin eder. Jojef Bartelmi'ye göre, demokratik esaslardan en mühimmi, bu esasların irca edildiği nokta, Anayasanın üstünlüğü prensibidir. Anayasanın üstünlüğü prensibi ise bir Anayasa organının evvelce vaz'edilmiş olna prensiplere riayet etmesidir ve buna kompetens, salâhiyet tâbiri ıtlak edilmektedir. Tam bir meşruiyet rejiminde bir otorite, bir parlâmento bile olsa, hususi tasarruflarla evvelce kendinin vaz'etmiş olduğu hukuk nizamının dışına çıkamaz.

Sahife 196 : Anayasaya mugayir tâbiri, gayrimeşruiyet, illégalité tâbirinin bir diğer şekilde ifadesidir. Bir Anayasa organı tarafından salâhiyeti haricinde yapılan her tasarruf hukuki temelden mahrumdur. Ve prensip itibariyle hiçbir hukuki kıymeti haiz değildir.

Duguit bütün bu eserinde tek fikir olarak hulâsa edebileceğimiz şekilde şunu diyor : Hak, en yüksek kaide ve nizam olup fertlerle olduğu kadar devlete de şâmildir. Bu olmazsa hukuku âmme olmaz. İstibdatların en fenası, en korkuncu, şahıs istibdadı değil, kitle istibdadıdır; çünkü bunda mesuliyet dağılır, şahsi mesuller meydana çıkmaz; bu itibarla en korkunç şey kendi vaz'etmiş olduğu esasata riayet etmiyen bir parlâmentonun kendi vereceği kararlardır, diyor.

MEHMET KÂMİL BORAN (Mardin) — Ne güzel konuşuyorsun, var ol.

YUNUS MUAMMER ALAKANT (Devamla) — Diğer bir âmme hukuku prensibi de diyor ki, bir parlâmento organı kendi salâhiyetlerini kendi menfaati için kullanamaz, kendi menfaatine tasarruflar yapamaz. Şimdi arkadaşlar, 27 senedir, bütün Halk Partisi idaresi zamanında, Halk Partisinin ve idaresinin vasfı mümeyyizi şudur ki: Bir tarafa Anayasayı bırakmış, Anayasa hükümlerini ihmal etmiştir. Bir taraftan kendi çıkardığı kanunlarla Anayasanın vatandaşlara temin ettiği hakları, hürriyetleri ihlâl etmiş ve bu suretle temin ettiği ekseriyetlerle kendi menfaatlerine tasarruflar yapmıştır.

Anayasa mucibince her vatandaşın, cemiyet kurmak hakkıdır. Türklerin bu cemiyet içerisinde çalışmak, yer almak tabiî ve insani haklarıdır. Cemiyetler Kanununa koydukları bir kayıt ile mahkemeye müracaat lüzumu olmaksızın, Hükümet lüzum gördüğü siyasi partileri, cemiyetleri kapatabilir, hükmünü koymuştur. Matbuat hürriyetini, yine Hükümet istediği zaman bir gazeteyi kapatabilir, şeklinde ilga etmiştir. Memlekette muhtelif partiler kurmak imkânını bu şekilde selbetmiştir. Bir ekseriyet bu şekilde Anayasa hükümlerini bir yere koyar, Anayasanın temin ettiği insan haklarını çiğner ve kendine tasarruflar yapar, kanunlar yaparsa ne olur arkadaşlar? İşte bu hale, Anayasa lisanında oppression deniliyor. Lûgavi mânası tazyiktir. Fakat bunu zulüm diye tarif etmek doğru olur. İktidarın zulmüdür. Resistans da milletlerin hakkıdır. Mevzuu teşrih eden Fransa'nın Jozef Bartelemi'si bu prensiptedir. Zulme karşı mukavemeti kabul etmektedir. Zulme karşı mukavemet eden bir millet, birçok emsalinde gördüğünüz gibi, ya ayaklanır, ihtilâl yapar, veyahut beş seneden beri tarihî aklı selimi olan büyük milletimizin yaptığı gibi nihayet son seçimlerde hürriyet güneşinin doğacağına inanarak bu güneşin ışıkları altında demokrasinin memlekete yayılmasını bekler.. O zaman bu millete yapılan zulüm esnasında Anayasa tamamen ihlâl edilmişti. Vaziyetlerini Anayasaya irca etmek için yapılan tartışmalara rağmen Halk Partisi, Halkevleri namı altında her sene millet bütçesinden iki milyon lira para alıyordu. 1948-1949 Bütçe müzakereleri esnasında bu iki milyonluk tahsisat istenirken o zaman muhalefet partisi olarak demiştik ki, Anayasada sarahat vardır. Milletten alınan paralar ancak millet namına ve Devlet hizmetlerinde sarfedilir. Nihayet Halkevlerinin şahsiyeti hükmiyesi yoktur. O halde bu para gayrimeşrudur. Halkevleri Halk Partisinindir, bu binalarda ancak bir kısım partililer oturuyor ve kongreler yapılıyor, onların istifadesi için bu para alınıyor, Halkevleri Halk Partisinin jestiyonudur.

Binaenaleyh bundan mesuliyet terettüp eder, mesulsünüz diye burada Demokrat Parti muhalefeti, yine bu âcizin lisaniyle, o zamanki ekseriyete hitap etmişti ve bunun mesuliyeti nedir demişti.

Arkadaşlar, Sayın İnönü'nün dedikleri gibi, bir memlekette bütün Anayasa hükümleri ihlâl edilir ve bir ekseriyet Anayasa hükümlerini ihlâl ederek, milletin hak ve hüriyetlerini çiğniyerek bir saltanat idame ederse, millet hakkını istimal edip de meşru rejimi iş başına getirdiği zaman, onların mesuliyeti ancak Yüksek Divanda görülür. (Sağdan, onu da istiyoruz sesleri) Fakat işte 14 Mayıs seçimlerini mümkün kılmaktır ki, Halk Partisinin bir refareti olmuş ve kendilerini Yüksek Divana sevketmekten hariç bırakmıştır. Eğer bu millet 14 Mayıs seçimiyle iş başına gelmeyip de, hakkını fiilen tahakkuk ettirmiş olsaydı, mütemadiyen Anayasa hükümlerini ihlâl eden o iktidarın mesullerinin ne vaziyette olacağının biz Almanya gibi, İtalya gibi, İtalya'da Anayasa değişmeksizin bir faşistlik rejimi tesis edilmiştir, memleketlerde misal olarak görmekteyiz. Fakat biz işte 14 Mayıs seçimleriyle milletin elde ettiği bugünü bir kefaret sayaraktır ki, bu şekilde bir mesuliyet cihetine gitmiyoruz : Ancak kendi menfaatleri namına temin ettikleri malları kendi sahiplerine iade etmek suretiyle bir hakkı yerine getirmek yoluna gitmiş bulunuyoruz. (Soldan, bravo sesleri) Niçin bizi adalete sevketmekten mahrum bırakıyorsunuz?. Bu, Demokrat Parti İktidarının mahkemelerden korktuğunun delilidir diyorlar. Hakikatın bu sözle alâkası yoktur. Bütün bu tasarruflar; Devlet sultasını elinde bulunduran âmme rejimi, politik rejim içerisinde yapılmış olan tasarruflardır. Bu tasarrufları iade etmek için yürünecek yol, aynı yoldur. Âmme rejimini, politik rejimi meşru rejim haline getirmek yoludur. Bu da ancak millî hâkimiyeti kayıtsız şartsız temsil eden B. M. Meclisinin vereceği kararla mümkündür. Biliyorsunuz ki, mahkemelerde Anayasaya mugayeret cihetinin tetkikına imkân yoktur. Halk Partisi yıllarca Meclisten Bütçe Kanunu namı altında tahsisat almaya devam etmiştir. Bugün mahkemeye gitsek, dâva etsek, mahkeme, işi evvelâ salâhiyet bakımından tetkik etmez. Sonra evvelce bir Türkocakları teşkil edilmiştir. Bunun kongrelerinde bulunan delegelerin hepsi âkil ve reşit adamlardır. Fakat sonradan bir kararla, Türkocaklarının bütün emvali halkevlerine verilmiştir. Bu, o zamanki rejimin bir icabıdır. Bir hukuku hususiye tasarrufu değildir.

Bildiğimiz gibi hukuku hususiye tasarrufu, içerisinde şahısların, tek bir adamın, tokatla, silâhla karşısına geçerek tehdit etmek, icbar etmek, mahiyetinde değildir. Fakat siyasi rejim içerisinde bütün vatandaşların kalbinde, zihninde yerleştirilen bir cebir ve ikrahtır. Bunun hakkında hüküm vermek ve meşru haline irca etmek, Büyük Millet Meclisinin salâhiyeti dâhilindedir. Bu şekilde, Parlâmentolarda emsal vardır ve bugün Büyük Millet Meclisi bu kararı kabul etmekle, sadece gayrimeşru bir vaziyeti meşru vaziyete irca etmekle kalmıyor arkadaşlar, istikbal için bir âbide rekzediyor. İstikbal için hukuku âmme kaidesi vazı ve tesis ediyoruz. (Soldan bravo sesleri). O da şudur : Bundan sonra iktidara gelen partiler elde ettiği ekseriyetle kendi menfaatlerine, kendi parti menfaatlerine servetler temin edemiyecekler, Büyük Millet Meclisinden, belediyelerden, Genel Meclislerden milletin âmme hizmetleri için tahsisini istedikleri paralardan milyonlarca lirayı kendi nefislerine hasredemiyecektir.

Bugün bunun müeyyidesini bu mağsup malları almakla tatbik ediyoruz. Fakat bundan sonra gelen büyük Millet Meclisleri, bu şekilde milletin paralarını, mallarını alanların ellerinden bunları almakla kalmıyacaklar kendilerini cezai mesuliyetle karşı karşıya bırakmak için lâzımgelen kanuni mercilere, yani Yüksek Divanlara havale edeceklerdir. Bugün Demokrat Parti, kendi salâhiyetini kendiliğinden tahdit etmekle ve bu şekilde, gerek belediyeler ve gerekse meclisi umumilerden kendisine mal verilmesinin önüne geçmek suretiyle bu işlerdeki samimiyetini, en şüpheli, en sinik, fakat bitaraf olabilecek vicdanlara, kalplere karşı ispat etmektedir.

Arkadaşlar, tuttuğumuz yol hak yoludur. (Bravo sesleri, alkışlar).

Bu hak yolunda bu kararı alacağız. Bu hak yolundan bizi, ne yaparlarsa yapsınlar, döndüremiyeceklerdir. Ve asîl Türk Milleti; aldıkları yüz milyonlarca liradan başlarındaki beş on büyüğe 10 - 15 milyon lira menfaat temin eden bir iktidarı; millet için çalışan, kendi partisine veya kendi nefsine millet kesesinden hiçbir suretle menfaat temin etmiyen milletvekillerinin mallarını gasbetmesinler diye bu milletin başına bir daha getirecek değildir arkadaşlar!

(Soldanp, bravo sesleri, sürekli alkışlar).

FAİK AHMED BARUTÇU (Trabzon) — Reis Bey müsaade buyurursanız, grup namına cevap arzedecezim. (Olmaz sesleri, sıra ile sesleri).

O halde usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun.

FAİK AHMED BARUTÇU (Trabzon) — Aziz arkadaşlar, tüzüğün 85 nci maddesinin son fıkrası; komisyon veya bir parti grupu adına söz istediklerinde, başkan veya sözcüleri, sıraya bağlı değildir, diye yazar. Bizim tüzük hükümlerine göre, grup başkanları, grupun sözcüsüdür. Buradaki hüküm, gerek komisyonların reis ve sözcüleri ve gerek parti reis ve sözcüsünün, hattâ diğer madde hükümlerine nazaran Hükümet söz istediği takdirde, Hükümet Sözcüsünün sıraya tâbi olmaksızın söz söyliyebileceğini âmirdir. Ve bu, bir defaya mahsus birşey değildir. Sözcüler istedikleri zaman cevap vermek üzere sıraya tâbi olmaksızın konuşabilirler. Bendeniz gurup başkanvekili olarak, gurup sözcüsü olarak müsaade buyurursanız sırayı beklemedn cevap arzedeyim. Noktai nazarımı arzettikten sonra kanuşacak arkalaşlara kolaylık olur, bu hareket tüzük hükümlerine de uygundur, muarız değilim. (Soldan, bırakın konuşsunlar, sıraya sıraya girsin sesleri).

BAŞKAN — Müsaade buyurun. (Konuşsun sesleri).

MÜKERREM SAROL (İstanbul) — Muhalefet konuştu, biraz da bitaraflar konuşsun.

BAŞKAN — Efendim; müsaade buyurun. Bunun için lehte ve aleyhte ve bir de üzerinde konuşmak tüzük ahkâmındandır. Bir karar ittihaz edilmedikçe sıra itibariyle, talep vemüracaata göre ve sırayı muhafaza etmek suretiyle arkadaşları konuştururuz. Faik Ahmed Barutçu arkadaşımız da 39 ncu olarak kayıtlı bulunmaktadır. Bu itibarla (sıraya sıraya sesleri) kendilerine söz vermedik ve Halk Partisi Grupu adına Sayın İsmet İnönü'ye yine Tüzük hükümlerine riayet ederek söz vermiş olduk. Bu itibarla Başkanlık Divanı, karar verilmediği için, yani lehte, aleyhte ve üzerinde konuşulması için bir karar verilmediği için sıraya tebaiyet etmeyi muvafık görmüştür. Karar sizindir.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Müsaade buyurursanız bendeniz Tüzük hükümlerine istinaden arzediyorum. Reis Bey Tüzüğün umumi hükümlerine tevfikan sıra usulünü ileri sürmektedir. Bendeniz 85 nci maddenin son fıkrasının mutlak hükmüne istinat ediyorum.

Sorarım size, Anayasa Komisyonu Sözcüsü bendeniz konuştuktan sonra, Anayasa hükmüne taallûk eden hususlara cevap vermek isterse sıraya tâbi olmadan buraya gelip cevap veremez mi? (O başka sesleri, gürültüler Lûtfedin, elbette verir. Hükümet isterse elbette gelir. (Gürültüler) Lûtfeyleyin efendim. Grupları ilâve etmişiz. Grup sözcüleri de istese gelebilir demişiz. (Gelemez sesleri; gürültüler) Lûtfedin efendim.

BAŞKAN — Müsaade buyurun, efendim. Kendileri usul hakkında konuşuyorlar. Müsaade ediniz, konuşsunlar.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Eğer Tüzükteki hüküm; komisyon sözcüleri sıraya tâbi değillerdir. Hükümet sözcüleri sıraya tâbi değillerdir. Ama grup sözcüleri sıraya tâbidir diye hüküm olsa doğrudur. Halbuki son tadille grup sözcülerine sıraya tâbi olmıyarak söz verilmesinin sebebi hikmeti gruplar Meclis uzvu addedilir de ondan. Fethi Çelikbaş arkadaşımız isterlerse grup sözcüsü sıfatiyle tekrar söz alıp kanuşabilirler. (Konuşamaz sesleri) konuşur, tüzük hükmü sarihtir.

BAŞKAN — Efendim, muhavere şekline sokmayın Ahmed Bey, sayın Barutçu. Siz karşı gelen arkadaşların sözlerini cevaplamaktan ziyade usule mütaallik beyanlarınızı ikmal buyurun.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Yüksek dikkatinizi çekerim Reis Bey. İçtüzük hükmü sarihtir, mutlâktır. Grup sözcüleri konuşabilir. Grup reisleri grup sözcüleridir. Bizim tüzük hükümlerimizde sarahaten vardır;

Söz hakkımı kabul ederseniz konuşurum. (Konuşsun, devam etsin sesleri).

Konuşayım mı?

Aziz arkadaşlarım, ...

BAŞKAN — Müsaade buyurun efendim, istinat ettikleri, usulün yani İçtüzüğün 85 nci maddesinin son fıkrasını okuyorum:

(Komisyon veya bir parti grupu adına söz istediklerinde başkan veya sözcüsü sıraya tâbi değildir.)

Bu hükme tevfikan C. H. P. Grup Başkanı sayın İnönü söz istediler, Grup adına.

FAİK AHMED BARUTÇU (Trabzon) — O başkan, ben sözcü. (Gürültüler).

BAŞKAN — Müsaade buyurun. Sizin, usul hakkındaki sözleriniz bitti mi Ahmed Bey?

FAİK AHMED BARUTÇU (Trabzon) — Bitti.

BAŞKAN — Müsaade buyurun efendim. Riyaset Divanı elbette tesir altında kalmadan vazifesini ifa eder. Şimdi usul hakkında söz alanlara söz veriyorum.

SITKI YIRCALI (Balıkesir) — Sayın arkadaşlarım, Tüzüğün hükmü mutlaktır. Tıpkı komisyon sözcülerine ve Hükümet sözcüsüne olduğu gibi Grup sözcülerinin de sıraya tâbi olmadan her istedikleri zaman söz almaları sadece bu hükmün mânasından değil, şimdiye kadar yapmış olduğumuz tatbikattan da anlaşılmaktadır. Onun için söz verilmesi yerindedir efendim. (Sağdan bravo sesleri, alkışlar).

BAŞKAN — Söz Barutçu'nundur.

FAİK AHMED BARUTÇU (Trabzon) — Sıtkı Yırcalı'nın hüsnü şahadeti imdada yetişti. (Gülüşmeler).

MUHİTTİN ÖZKEFELİ (Samsun) — Umumi temayül de öyle idi.

MURAD ÂLİ ÜLGEN (Konya) — Yalnız Sıtkı Yırcalı'nın mı, yoksa Meclisin mi?

AVNİ TAN (Afyon Karahisar) — Sabaha kadar dinleriz.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Umumun tasvibinde bilmem şüphe var mı?

BAŞKAN — Çok rica ederim, işin ciddiyetini bozmıyalım.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Aziz arkadaşlarım, (Kısa kesiniz sesleri). Beni bir nebze dinlemenizi rica ederim. (Sabaha kadar dinleriz sesleri). Çok güzel, teşekkür ederim.

Bu kubbe altında her şeyden evvel teneffüs edilecek bir hakikat havasına ihtiyaç vardır. Bu havayı bol bol teneffüs edelim. (Kısa sesleri). Rica ederim, lûtfedin, beni dinleyin, sözümü kesmemeni rica ederim. Ben konuşmasını bilirim. Artık nerede biterse, oraya kadar sabrınızı rica ederim. (Mükerrer olmasın sesleri). Benim ifademde mükerrer olmaz, itimat edin Barutçu'ya. Hüküm ve reylerinizi değiştirmek yeddi iktidarında değilim. Ama vicdani muhakemelerinize bir unsur katacağını ümit ederim. Onun için lûtfen dinleyiniz.

Refik İnce ve 7 arkadaşının yüksek huzurunuza sunulan kanun tekliflerinin başlığı şudur: Resmî daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz mal devredemiyeceklerine ve bu daire ve müesseselerle münfesih cemiyetlere ait olup siyasi partilere terkedilmiş gayrimenkuller varsa bunların da sahiplerine iade edileceğine ve yine siyasi partiler tarafından genel menfaatler için yaptırılmış olan gayrimenkullerin Hazineye iadesine dair kanun teklifi.

Demek ki kanun üç hükmü ihtiva ediyor:

1. Resmî daire ve müesseseler, siyasi partilere bedelsiz mal veremiyeceklerdir. Bu bir.

2. Bu daire ve müesseseler tarafından ve bir de infisah etmiş cemiyetler tarafından siyasi partilere verilmiş mallar sahiplerine iade edilecektir.

3. Siyasi partiler tarafından genel menfaatler için yapılmış gayrimenkuller Hazineye devredilecektir, üç. Çok partili hayata girmezden evvel iktidarda Cumhuriyet Halk Partisinden başka bir parti bulunmadığına göre ve evvelce teşkil edilen Terakkiperver gibi, Serbest Fırka gibi muhalefet partilerinin de pek kısa süren siyasi ömürleri esnasında daire ve müesseselerden mal iktisap etmeleri veya genel menfaatler için gayrimenkul yaptırmaları vârit olmadığına göre, bu kanun başlığındaki siyasi partilerden maksadın C. H. P. olduğu aşikârdır. (Soldan bravo, doğru, doğru sesleri, gülüşmeler). Kanunun birinci hükmüne gelince daire ve müesseseler, resmî daire ve müesseseler esasen bedelsiz mal vermek yetkisini haiz değillerdir. Tâbi oldukları mevzuat bunu meneder. Mevcut kanun hükümlerini, bir boşluğu doldurmaya mâtuf bir hüküm olmadığına göre, bu kanunda tekrar etmenin hukuki vechi olmaması lâzımdır. (Soldan ama yapmış sesleri). Kala kala ne kalıyor? Bir derneğin bir siyasi partiye bedelsiz bir mal vermemesi. Bunun için bir prensip vaz'etmek, böyle bir kanun çıkarmak fazla olur. Taleyrand'ın bir sözü vardır. Kelimeler, maksadı peçelemek için bulunmuşlardır. Mevcut kanun hükümlerini tekrar etmek bir haşiv olduğuna göre bu haşviyattan tecrit ettik mi maksada göre kanunun başlığı şu olmak lâzımdır. Cumhuriyet Halk Partisinin uhdesindeki bir kısım gayrimenkulleri tasfiye eden kanun. (Soldan güzel sesleri, Allah razı olsun sseleri), (Sağdan alkışlar). Çıplak hakikat budur. (Soldan vazıhtır sesleri).

Bu kanun teklifinin getirdiği tek hüküm budur. Gerçekten bu teklif, Alakant arkadaşımı-

zın da bir nebze temas ettiği veçhile, C. H. P. nin uhdesinde bulunan gayrimenkullerin tasfiyesine dair daha evvel diğer milletvekilleri arkadaşlarımız tarafından verilen dört muhtelif kanun teklifini bir metin halinde birleştirmiş ve bir siyasi edebiyat çerçevesi içine almıştır. Refik İnce ve arkadaşlarının kanun teklifinin birleştirdiği bu dört kanun teklifleri şunlardır: Antalya Milletvekili Âkif Sarıoğlu ve arkadaşlarının halkevleri hakkındaki kanun teklifi. Bu teklifte deniyordu ki; bunlar milletin parasiyle ve emeğiyle yapılmıştır, millete maledilmesi lâzımdır. Tek partinin inhisarında kalması doğru değildir ve parti binası olarak kullanılmamalıdır. Binaenaleyh millete iade edilmelidir ve yeni tüzük hükümlerine tevfikan idare edilmelidir. İkincisi; Tokad Milletvekili Halûk Ökeren arkadaşımızın teklifi idi. Türkocakları binalarına taallûk eden bu teklifte de deniyordu ki; 1931 senesinde türkocakları feshedilmiş, fakat türkocakları kendi rizalariyle feshedilmemiştir, tek parti rejiminin malûm olan tazyiki üzerine Halk Partisinin hars evi olduğuna dair yasasına hüküm konan türkocakları gene bu tazyik neticesi olarak daha sonra feshedilmişlerdir, gayrimenkulleri de Halk Partisine intikal ettirilmiştir. 1946 da imkân hâsıl olduktan sonra tekrar türkocakları faaliyte başlamış olduğundan bu gayrimenkullerin kendilerine verilmesi lâzımdır.

Esbabı mucibesinde şu da var; bizim yasamızın 3 ve 4 ncü maddeleri, türkocaklarının politika ile ilgisi olmadığını söyler Demokrat Parti programının 6 - 7 nci maddelerinde kabul edilen prensiplere uygundur. Bu gayrimenkuller tekrar alınmalıdır ve memleketin 4 tarafında ocaklar faaliyete geçmişlerdir.

Üçüncü teklif, rahmetli arkadaşımız Eskişehir Milletvekili İsmail Hakkı Çevik'in teklifidir. O teklif de şudur: Belediyelerden ve hususi idarelerden Halk Partirine verilmiş gayrimenkuller vardır. Bu gayrimenkuller, kanuni yetkileri olmadıkları halde bedelsiz verilmiş veya takdiri kıymetle verilmişler, bunlar malûm olan tek parti devrinin tazyiki ile alınmıştır, bunlar üzerinde müruru zaman cereyan etmez, bununla beraber bunların sahiplerine kanunla iadesi lâzımdır, yerinde olur.

Dördüncü teklif; Erzurum Milletvekili Emrullah Nutku arkadaşımızın teklifidir. Komisyonda bir gün ifade ettiğine nazaran, kendi tekliflerini diğer kanun tekliflerinden daha uygun buluyordu. Sebebi? Çünkü, diyordu, Halk Partisinin uhdei tasarrufunda bulunan, gayrimenkullerin bir kısmı Hazineden verilmiş paralarla yapılmış olmakla beraber bir kısmı da C. H. P. sinin kendi parasiyle yapılmış olabilir. Bunların alınması müsadere manasını tazammun eder. Onun için benim kanun teklifim ötekilerden daha uygundur, diyordu ve şunu istiyordu: C. H. P. sine 1927 den beri Hazineden, belediyeden, hususi idareden verilmiş ne kadar para varsa hepsini Hazine nef'ine, C. H. P. sine zimmet kaydedelim, bunları üç ayda veremezse, parası, emvali nesi varsa hepsini Tahsili Emval Kanununa göre bu matlubu tahsil edelim. Arkadaşımız bu teklifini diğerlerinden daha iyi, daha hukuki buluyordu. (Soldan gülüşmeler)

Bu tasarılar, Anayasa Komisyonuna ve Adalet ve Maliye komisyonlarına havale edildi. Anayasa Komisyonuna hava edilmeleri tabiî idi. Çünkü bir siyasi partinin temellükünde bulunan, gayrimenkullerin mülkiyetinin ıskatına taalllûk eden bir teklifti. Her şeyden evvel bu Anayasanın en esaslı bir hükmünü, mülkiyet hakkını, ilgilendirdiği için Anayasa bakımından bunları tetkik etmek zarureti aşikârdır.

Anayasa Komisyonu (adı geçen) tekliflerin bir kanun mevzuu olabilip olamıyacağını, Anayasanın vatandşlara tanımış olduğu en esaslı haklardan birisine taallûku itibariyle araştırmak mevkiinde idi. İşe Anayasa Komisyonunda mevzuun lâyık olduğu önem, bidayette verilmiştir. Bu önemin muhtelif cepheleri mevcuttu. Konu aynı zanda bir siyasi partinin, muhalefet partisinin gayrimenkullerine taallûk etmekte idi. Bundan başka Anayasa hükümlerinin hakkıyle tatbik edilmesini öteden beri bayrak haline getirmiş ve Anayasanın tâyin ettiği nizam yollarından iktidara gelmiş bir partinin istikbale şâmil ananeleri, münasebetleri hangi esaslara istinat ettirmeyi düşündüğünü gösterecek olan bir önemli mevzua taallûk etmesi noktasından da işin ayrı ve kedine mahsus cephesi vardı. Anayasa Komisyonunda müzakerelerimiz ilk defa hukuki cephe üzerinde başladı. Esaslı konuşmalar oldu, günlerce devam etti, hattâ bir arkadaşımın sözü hâlâ kulağımda çınlamaktadır. Şunu söyledi: Barutçu bu işin daima hukuk cephesi üzerinde durmaktadır. Konunun politik karakteri galiptir. Aziz arkadaşlar, Anayasa

Komisyonundaki konuşmalarımızın havasını teneffüs ettikçe başka bir meyil vicdanları sardı. Bu mevzuun partilerarası bir konuşma ile halledilmesinin daha uygun ve tercihe lâyık olacağı kanaati kalblere yerleşti. Bütün safahatını anlatayım arkadaşlar.

FEVZİ LÜTFİ KARAOSMANOĞLU (Manisa) — Anlatmıyor mu idin ki? Sadede geliniz...

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Sadetteyiz.

FEVZİ LÜTFİ KARAOSMANOĞLU (Manisa) — Nerede sadettesiniz?

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Fethi Çelikbaş arkadaşımız çıktı, bu kürsüde, bu işin müzakeresinin neden akîm kaldığını ifade etti, ve bir nevi bizim tarafımızdan akamete uğratıldığını ifade etti. Hakikatı öğrenmeye ihtiyaç vardır.

MEHMET ALDEMİR (İzmir) — Bunların cevabı verildi.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Sözümü kesmeyin.

BAŞKAN — Devam ediniz.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Anayasa Komisyonunda aralık ayı içinde bir tolantıda Sayın Menderes'de bulundu. Bana şu sözleri tevcih ett, dedi ki: Barutçu'nun hukuki vicdanına hitap ediyorum, bu gayrimenkullerin mülkiyetini sadece hukuk prensiplerine istinadederek, sadece eski Anayasanın hukuk nizamına istinadederek müdafaa etmek doğru mudur, hakkaniyet midir? Bu gayrimenkullerin mülkiyetini yeni devrin icabına intikal ettirmek hakkın ve hakkaniyetin icabı değil midir? (Soldan güzel sesleri).

Cevabım şu oldu : Arkadaşlarımın ve kendisinin hukuki vicdanına hitap ediyorum : Mevcut Anayasa hükümleri ve mevcut mevzuat dışındaki mütalâalarla bu kanunun halline imkân var mıdır? Eski hukuk nizamı yeni hukuk nizamı diye birşey yoktur. Bir tek nizam vardır: O da Anayasanın hukuk nizamıdır. Halkevlerinin umumi menfaata hadim müesseseler olmak üzere vücuda getirilmiş olanları bakımından durumlarını, çok partili hayata girdikten sonra bu hayatın icaplarına intibak ettirmek yerinde olacağına şüphe yoktur. Zaten C. H. Partisinin kararı da budur. Bu işin politik cephesidir. Bunun görüşülecek olduğu yer Anayasa Komisyonu değildir. Bu, partilerarası bir konuşma ile, ve bir anlaşma yolu ile halledilebilir. Anayasa Komisyonu bu işi halletmek için iki taraf arasında görüşme yapılması kararı ile mühlet tâyin etti. Hemen görüşmelere başladık. 14 Aralık ve 15 Aralık tarihlerinde arkası arkasına iki gün Sayın Menderes'le temas ettim. Birincisinde, Sayın yardımcıları da vardı, Hâmid Şevket İnce arkadaşımız da hazır bulunuyorlardı.

İkinci görüşmemiz yalnız kendisi ile oldu. Ve aramızda müşkülâtsız prensip mutabakatına vardık. İnşirah ve memnunlukla ayrıldık. Vardığımız karar şu oldu: Halkevleri Atatük'ün bir yadigârı olarak muhafaza edilecek, ve bir tesis haline getirilerek gayeleri ve mesaileri yeni devrin icabına uygun bir şekilde tesbit edilecektir. Halkevi olarak, Halkodası olarak inşa edilmiş bulunan bütün gayrimenkuller ile tüzel kişiliklerden Halkevi olarak kullanılmak üzere devir edilen binalar bu tesise dâhil olacak. Bütün bu ihtilâflı mevzularda bu şekilde bir kül halinde halledilmiş, olacaktır. Böyle bir prensip mutabakatına vardıktan sonra, bunun tatbik şeklini gösteren bir tasarı bizim tarafımızdan hazırlanarak kendilerine verilecek ve onların da tesisin tatbik şekli üzerindeki noktai nazarları alınarak karşılıklı olarak nihai bir anlaşma şekline varılacak. 14 - 15 Aralık günü vardığımız bu prensip mutabakatı üzerine hazırladığımız tasarıyı Ocak ayının 31 nci günü kendilerine takdim ettik. Fethi Çelikbaş arkadaşımız burada üçüncü yani son tasarıyı okudular. İlk tasarı üç esaslı noktayı, vardığımız prensip mutabakatı dairesinde gözönünde bulundurdu:

1. Gayrimenkul kısmı. Halkevi olarak inşa edilmiş, Halkevi olarak kullanılmak üzere bize intikal etmiş olanlar - Türk ocakları bu meyanda - ve bütün Halkodaları.

2. Tesisin idaresi. Esasen tesise gidilmesi bir de şu sebeple oldu ki tesiste artık mülkiyet kalmaz. Meselâ şartlı hibe de olabilirdi, belediyelere veya hususi idarelere... Fakat şartlı hibe yaptınız mı mülkiyetinizde kalıyor, şarta riayetsizlik olduğu takdirde dâva mevzuu olur ve gene mal sahibine intikal edebilir. Öyle bir sureti tasfiye bulalım ki dedik, iki tarafın da müşterek olan arzusuna uygun, şereflerini korumak suretiyle maksada varmak mümkün olsun. Senin mülkiyetinden çıksın ve buna mukabil politik

mülâhazalarla bir tasarruf mevzuu haline de getirilmesin. Partilerdışında bir müessese olarak bugünkü şartların icaplarına uygun bir şekilde tesbit edeceğimiz amaca hizmet edecek şekilde çalışacak durumda olsun. Bunun en uygun şekli tesis olabilirdi. Tesisin kimler tarafından ne suretle idare edileceğini tasarıda gösterdik. Tasarıyı verdikten bir müddet sonra, Mart ayı içindeydi, Samet Ağaoğlu'na koridorda tesadüf ettim, beklediğimizi söyledim. Bizim arkadaşlar da sıkıştırıyorlar, dedi. Başbakana söyliyeyim dedi. 5 Nisanda Başbakanla görüştüm. Gurup idare heyetine verdiklerini, mütalâa beklediklerini söylediler. 16 Nisanda tekrar temas ettim. Kendileri temas edip alacak oldukları neticeyi bana bildireceklerini söylediler. Daima müspet intibalar içinde görüşüyor, müspet intibalar içinde ayrılıyorduk. Müspet intibalar içinde ayrılmamak için sebep de yoktu. (Kolay değil sesleri) Kabul ediyorum arkadaşlar. Bu mevzular hemen 10, 15 gün içinde, bir ay içinde bitirilsin, elbette kolay değildir. Takdir ediyorum, birçok kimselerle temas edecektir, noktai nazarları bir anlaşmaya getirecektir. Biz de aynı şekilde temaslar yapıyorduk. Demek Şubat, Mart, Nisan, Mayıs, Haziranın 11 inde sayın Yırcalı bana Mecliste mukabil tasarıyı verdi. Bir komisyon kurarak hazırladıklarını söyliyerek.. Bu mukabil tasarıda bizim vardığımız prensip mutabakatlarını aşan bir nokta vardı. O da şu idi: Bedelli ve bedelsiz C. H. P. nin iktisap ettiği bütün gayrimenkullerin tesise dâhil edilmesi. 20 Haziranda Başbakanı ziyaret ettim. Ve kendilerine dedim ki: Mukabil tasarıda kendileriyle vardığımız mutabakatı aşan şu kısım vardır, bedeli mukabilinde C. H. P. nin aldığı bilcümle gayrimenkullerin tesise dâhil edilmesini istemişler. Bu, teklif edilen kanun hükümlerinin bize rıza ile kabul edilmesini teklif etmek demektir. Halbuki vardığımız prensip kararlarının arkadaşlarımıza anlatılmasında fayda vardır, dedim. Ve üçüncü tsarıyı verdim. Sayın Menderes şu cevabı verdi. Ben arkadaşlara söyledim. Bu tasarıyı okuruz. Sonra o arkadaşlarla bir araya gelip konuşmak en iyi yoldur. İstanbul'dan Pazartesi günü buraya geldim, 25 Haziranda.. O gün grup odasına dâvet ettiler, gittim, Sayın Demirelli vardı, Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu vardı, Maliye Bakanı vardı. Dediler ki; görüşmek için sizi bekliyoruz. Ben yeni haberdar oluyordum. Siz bir heyetsiniz, arkadaşlarıma söylemekliğim lâzımgelir, dedim.

Fethi Çelikbaş burada bir noktayı yanlışlıkla karıştırdı. Biz kendi arkadaşlarımızla heyet halinde iken salâhiyetsiz olduğumuzu söylemedik. Mutalâamı kabul ettiler, Çarşamba günü toplanmak üzere ayrıldık. Ben arkadaşlarımı haberdar ettim, Avni Doğan, Zihni Betil beraber Çarşamba günü D. P. grup odasına gittik. Karşı tarafda da Demirelli, Yırcalı, Karaosmanoğlu ve Maliye Bakanı vardı. Mukabil tasarıda bedelli, bedelsiz bütün gayrimenkuller isteniyordu. Yani prensip mutabakatımı aşarak isteniyordu. Bizim arkadaşların hazırladıkları son tasarıda da Halkevlerinin Halk Partisi olarak müşterek olmaları hariç bırakılıyordu.

Demekki bir prensip mutabakatına varıldıktan sonra, bir ayrılma oldu mu iki taraf karşılıklı uzaklaşıyorlar, o zaman bunu telif, takrib etmek icabediyor. Bunu söyledik, karşılıklı olarak bir anlaşmaya varacağımız intibaı ile şu karara vardık; bütün bu gayrimenkullerin her birinin ayrı hususiyetleri ve iktisap şekillleri vardır. Veçhei iktisapları gözden geçirip her biri hakkında bir karara varmak yerinde olur. İki taraftan iki arkadaş memur edildi. Kâmil Gündeş, Sezai Erkut arkadaşımız (Bırak şunları, esasa geç sesleri, mahsus uzatıyorsun sesleri) Müsaade buyurun, sözüm yarıda bırakılmasın. Bu iki arkadaş bir araya gelmişler. Maliye müfettişlerinin aldıkları mevcut kayıtlardan başka her bir gayrimenkulün iktisap veçhini gösterir merkezde ayrı kayıtlar mevcut olmadığından bunların ancak mahallerinden sorulmak lâzımgeldiği vaziyetini anlamışlar ve ayrılmışlar.

Arkadaşlar, bundan sonra 19 Temmuzda Anayasa Komisyonunun mutad toplantısına gittiğim zaman işlerin başka bir istikamet aldığını gördüm. Biz, asıl komisyon olarak ikinci defa bir içtimaa dâvet edilmedik. Arkadaşlarımız nasıl bir intiba aldılar?. Kâmil Gündeş, Ferid Melen, Halil Sezai arkadaşlar görüşmüşler, nasıl bir intiba ile ayrıldılar. İki tarafın murahhaslarından mürekkep olan komisyon bir daha dâvet edilmeden, haberdar edilmeden, şahsan olsun bu işte çalışan adam olarak ben de haberdar edilmedim, Anayasa Komisyonunda bir hava âdeta bu işi bitirmek istemiyenler durumuna sokulmak istendiğimizi gösteren bir haleti ruhiye ile meşbu bir hava. Orada ifade ettim, ve daima da ifade edeceğim, bu

bizim havamız değildi. Kanun tekliflerinin neticeye getirilmesi havası, bütün diğer temayülleri, güzel temayülleri benim gibi düşünenlerin, çok güzel temayüllerini tesirsiz hale getirdiği görülüyordu.

Arkadaşlar; Anayasa Komisyonunda şöyle bir karara vardılar: Bir su komisyonu teşkil edeceğiz, bu komisyon mevcut teklifleri tetkik edecek, ve tevhit edecektir. Ve sonra konuşulacak öyle yapıldı. 24 Temmuz Salı günü toplandık. Su Komisyonu şu teklifi getirdi : Diğer komisyonları, Adalet Komisyonunu, Maliye Komisyonunu toplıyalım. Bir metin halinde bu teklifleri bir karma komisyon halinde tetkik edelim. Halbuki mesele evvelâ Anayasaya uygunluk bakımından tetkik edilecekti. Bu Komisyonun işi olamazdı. Anayasa Komisyonu burada direndi ve şu karara vardı : Bu tasarılar bize havale edildi, bunların Anayasaya uygun olup olmadığı bakımından tetkik edilmesi vazifesi doğrudan doğruya bize aittir, bunu diğer komisyonların vazifeleriyle karıştırmak doğru değildir. Vakıa her komisyon kendi bakımından bir tasarının Anayasaya uygun olup olmadığını tetkik edebilir, fakat bu işi mütehassıs komisyon olarak bizim tetkik etmemiz ve bir karara varmamız lâzımgelir. Doğrudur. Anayasa Komisyonunun işi hakikaten Anayasa hukuku bakımından tetkik etmesi iktiza ederdi ve iktiza eder. Sebebi şudur : Anayasa Komisyonu Meclis vazifeleriyle mütenazır bir komisyondur. Hükümet vazifeleriyle mütenazır bir komisyon değildir. Hükümet vazifelerini ilgilendiren kanunlar Anayasa Komisyonuna havale edilmez. Onların ayrı komisyonları vardır. Bir kanun Anayasa Komisyonuna, Meclis vazifelerini ilgilendirdiği zaman havale edilir. Meclisin bir iç vazifeleri vardır. İçtüzüğü ilgilendirir, bir de Anayasa ile ilgili vazifeleri vardır. Bu vazifelerle ilgili kanunlar Anayasa Komisyonuna gelirse bunları komisyon anayasaya uygun olup olmadığı noktasından tetkik eder. Anayasanın 103 ncü maddesi Anayasaya aykırı kanun çıkarmasını meneder. İçtüzük her komisyonu hatırlatır ki önüne gelen her kanunu bu bakımdan dikkate almaya mecbursun. Komisyon nazara alır demek, Anayasaya uygunluğunu bizzat tetkik eder demek değildir. (Malûm sesleri) Bu mütalâada olmıyan arkadaşlar var da onun için arzediyorum. Anayasa Komisyonu yerinde olarak bu vazifeyi ifa etmek üzere adı geçen kanun tekliflerini Anayasaya uygunluk noktasından görüşmeyi kararlaştırarak toplantıyı bir gün sonraya bıraktı, yani Çarşambaya. O gün geldik gördük ki, Anayasa komisyonu toplanmak için bir sebep görmemiştir. Sebebi Demokrat Parti Grubu o gün yani, Salı günü toplanmış ve bir prensip kararı alınış; şimdi huzurunuza sunulan kanun tasarısının prensiplerini kabul etmiştir. Aziz arkadaşlar, müsaade ederseniz bunlar son sözlerimizdir, bunları dinleyin saatler, dakikalar sizin için işliyor, hükmünüzü elinizden alacak değiliz, bizim yalnız fikirlerimiz ve birkaç sözümüz vardır, müsaadenizle söyliyelim :

Aziz arkadaşlarım, kanaatim odur ki, Anayasa Komisyonunda tetkik edilmekte bulunan bir mevzuun; Anayasaya uygun olup olmadığından evvel Parti grupu kararına bağlanması temenni ettiğimiz demokratik inkişaflar bakımından yerinde birşey değildir. Bir defa grup kararı grup kararı tabiatiyle bütün grup mensubu arkadaşların dirseklerini bağlar. Rey veremezler. Ekalliyette kalanlar da ekseriyetin kararına ittiba mecburiyetindedirler. Ekalliyette kalanlar Anayasa Komisyonundaki üyelerden olabilir. Her hangi bir meselede böyle olabilir. (Bunda ittifak var sesleri) Ben prensibi tenkid ediyorum. Sen ittifak var diyorsun. İttifak olmıyabilir.

Kanun mevzularını çok partili demokratik hayatta ekseriyet partisi gruplarında prensip kararlarına bağlamak muhalefetin murakabesini sade muhalefetin değil Meclisin fonksiyonu, feyizli olarak yerine getirmesine engel olur, doğru değildir.

Biz buna iktidarda iken hakikaten itina ediyorduk ve prensip kararlariyle bağlanmamayı tercih ediyorduk. İşlesin Meclisin fonksiyonu. İşlesin, muhalefet sözünü söylesin. Böyle olmazsa Meclisin işi, muhalefet şekil haline inkılâp etmiş olur. Ekseriyet partisi kendi grupunda prensip kararı aldıktan sonra Mecliste muhalefet olarak ne söyleseniz faydası yoktur. Halbuki bir unsuru hakikat getirebilirsiniz. Bu bakımdan muhalefeti Mecliste serbest durumda dinlemek lâzımdır.Muhalefeti dinlemek, şekil olsun diye, değildir. Bunu kabul edeceğiz, demokrasinin icabı budur. (Bir saattir dinliyoruz, sesleri) (Eseri nezaketle sesleri) Eseri nezaketle...

Şimdi arkadaşlar, bu kısmı bitirdikten sonra Anayasa Komisyonunda söylemek imkânını bulamadığımız, bulamadığımız değil, söylemek için fayda görmediğim...- çünkü grup kararından sonra «desti payi bağlıdır dostlar ne yapsın, neylesin» durumunda idiler - mütalâayı Yüksek heyet huzurunda arzedeceğim.

BAŞKAN — Buyurun.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Biz bu kanunu niçin hukuk esasları ile kabili telif görmüyoruz, niçin Anayasa hukuku ile kabili telif görmüyoruz? (Gürültüler oraya gel sesleri) Şimdi oraya da geldik, söyliyeceğiz ve nihayet bitecek efendim.

BAŞKAN — Müsaade buyurun.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Kanun teklifi ne diyor Şunu diyor: Halkevi olarak inşa edilmiş olan veya edilmekte bulunan veya 1950 Martına kadar kısmen veya tamamen halkevi olarak inşa edilmiş bulunan gayrimenkuller Hazine namına tescil olunur. Sebebi? bunların paraları Hazineden alınmış' deniyor. Bunların iktisab veçhi şudur: Bu binalar Hazineden yapılan yardımlarla, teberrularla halkın yardımlariyle inşa edilmiştir. (Doğrudan doğruya Hazineden sesleri) Bu halkevleri C. H. Partisinin kültür kolu olup ayrıca bir şahsiyeti bulunmadığı için bu gayrimenkuller Halk Partisi temellüküdedir. Ve bu yardımlar Büyük Millet meclislerince kabul edilen kanunlarla yapılmıştır. (Soldan, o vakit Anayasaya muvafık mı idi sesleri) Arzedeceğim, Anayasaya muvafık mı idi değil mi idi, görüşümüzü arzedeceğim. Yalnız müsaade ediniz.

Nedir bu yardımlar? Arkadaşlar bu yardımlar bütçe kanunlariyle diğer bütün derneklere yapıldığı gibi bir teberrudur.

MUHARREM TUNÇAY (Balıkesir) — Kime?

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Halkevlerine teberrudur. Teberru, temellükün esbabındandır. Mal edinirsin, temellük edersin. ne ile? Ya teberru suretiyle, ya vasiyet, ya tevarüs suretiyle. Ya çalışırsın, kazanırsın, temellük edersin bu yollarla mülk edinildi mi tam serbestî ile tasarruf edersin, teberru ile de «öyle» mülk edindi mi mevzuat dâhilinde bilirsin ki artık istirdadı mevzuubahis olamaz.. (Soldan gürültüler)

REFET AKSOY (Ordu) — Tezada düşüyorsun, hem teberrudan bahsediyorsun, hem de halkevlerinin şahsiyeti hükmiyesi yoktur diyorsun.

BAŞKAN — Olmaz, müzakere bu suretle intaç edilemez.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Bir defa kanun hükmünün prensibini söyliyeyim.

BAŞKAN — Ahmed Bey; sual irat eder şekilde devam etmeyin. Arkadaşlardan rica ediyorum, işin neticelendirilmesi için hatibin sözünü kesmesinler.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Neden istirdat edemez? Artık mülkiyetine dâhil olmuştur. Bunun teminatı Anayasadır. (Teberrudur sesleri) Anayasadaki temellük vatandaşın tabiî hakkıdır. Ne suretle temellük edileceğini hususi kanunlar tâyin eder, Medeni Kanun tâyin eder, Medeni Kanun hükümleri dâhilinde temellük ve tasarruf ederim, bu hakkımız Anayasayla müemmendir.

MUAMMER OBUZ (Konya) — Şahsiyet ister Faik Bey.

BAŞKAN — Muammer Bey, hatibin sözünü kesmeyiniz. Parlâmento konuşmaları bu şekilde cereyan edemez. Hatibin noktai nazarına fikirleriniz uygun olmıyabilir.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Gelir sizde söylersiniz mâni yoktur.

Temellükünüze dâhil oldumu, mülkünüz oldumu Anayasa ancak mülkün bedeli mukabilinde alınabileceğini söyler. Mülkiyetin başka türlü iskatına gidilemez, der. Ondan sonra Anayasa hükümleri sıralar. Mal, can gibidir. Ona taarruz edilemez. Fert taarruz edemez, cemiyet taarruz edemez, kimse taarruz edemez.

BAHADIR DÜLGER (Erzurum) — Muğla'lı Mustafa taarruz eder.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Kanun hükümlerine herkes riayetle mükelleftir, vatandaş riayetle mükelleftir, Hükümet riayetle mükelleftir, Meclis riayet etmekle mükelleftir. Bütün mevzuata herkes riayet etmekle mükelleftir. (Halk Partisi değil sesleri) herkes riayetle mükelleftir. Bu Anayasa hükümleri Anayasa Komisyonunca bir bir tetkik edip gözden geçirdikten sonra karara varılması iktiza ederdi. Ne yaptı Anayasa Komisyonu? Arkadaşlarım, arzettiğim gibi ileriye doğru, arzettiğim

tetkik istikametine doğru adım atmak serbestisini grubu kararı karşısında haiz olmadığı için geriye doğru dönerek şikâyetçiye diyor ki, sen diyor, mülkiyet hakkı iddiasındasın ama, senin bu kazancın meşru değildir. Sen bu paraları nereden aldın? Sana verilen bu paralara ait kararlar kanunlara, Anayasaya uygun değildir. Aldığı paralar var ya bu, Anyasaya uygun değildir. Sebebi: Anayasanın 84 ncü maddesi sarihtir. Bu 84 ncü madde diyor ki, «Vergi, vatandaşın, Devletin genel giderlerine iştirak payıdır.» Binaenaleyh hiçbir kimsenin şu ve bu namla vergi tahsiline salâhiyeti olmadığını anlatmak istiyor. Arkadaşlarımız bundan şunu çıkarıyorlar : Giderler demek, umumi hizmetler demektir. Umumi giderler umumi hizmetler olarak alınmaktadır ve umumi hizmetlerden başka yere masraf edilemiyeceğini çıkarıyorlar. Öyle değil...

BEHZAT BİLGİN (İzmir) — Öyledir.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Öyle değil. (Ya ne? sesleri). Anayasanın 96 ncı maddesi Devlet malının bütçe dışında sarfedilemiyeceğini söyler. Bütçe dışında sarfolunmaz. Milletvekilleri Bütçe Kanunu ile gelir ve giderleri tasdik ederler. Devlet gelir ve gideri tasdik edilmedikçe sarfiyat yapılamaz. Milletvekilleri gelirlerin israf edilmemesine itina ederler. Ama Anayasa; şuraya şuraya para verilemez, umumi hizmetler dışında teşekküllere yardım, teberru yapılamaz, diye hüküm vaz'etmiş değildir. Bir mâni, bir hüküm yoktur. Nitekim; kabul ettiğiniz bu senenin bütçesinde, ben size göstereyim, hukuk kurumundan tutun, daha birçok cemiyetlere yardım yapılmıştır. (Onlar hayır cemiyetleri, şahsiyeti hükmiyesi var sesleri). Şimdi şahsiyeti hükmiyeyi de arzedeceğim. Başka enteresan bir şey daha var komisyonun raporunda. Cemiyetlerin teberruları da Anayasaya muhalifmiş! Niçin? Sebebi şu imiş: Cemiyetler Kanununda bir madde varmış, diyormuş ki, (Diyor sesleri) Hükümet, cemiyetleri istediği zaman fesheder, işte bu kayıt, yani Hükümetin istediği zaman cemiyetleri feshetmesi Anayasaya muhalifmiş, arkadaşların mütalâasına göre... Çünkü cemiyet teşkili hakkını takyit edermiş. Cemiyet teşkili, Anayasanın her vatandaşa tanıdığı bir haktır, 70 nci madde mucibince. Ama 79 ncu maddede onun hürriyet hududunun hususi kanunlarla tâyin edileceğini söyler. Hususi kanunda cemiyet teşkilini birtakım kayıtlara bağlıyorsa bu Anayasaya muhalif olmaz. Nasıl ki komünist partisi, kurulamaz. Anayasaya muhalif midir? Hayır Anayasaya muhalif denemez. Cemiyet teşkili hakkının fazla takyidi antidemokratik görülebilir, fakat antikonstitüsyoneldir denemez. Anayasaya muhalefet ayrı bir meseledir. Cemiyetler Kanunundaki hüküm nedir? Kökü dışarıda bulunan cemiyetlerin burada şube açabilmeleri Bakanlar Kurulunun müsaadesine bağlıdır. Bakanlar Kurulu müsaade eder. İcabederse müsaadeyi geri alabilir. Böyle bir hükümün veya cemiyetlerin teşkilini bir derece ve umumi şekilde takyit eden bir kaydın hususi kanunda bulunması Anayasanın 70 nci maddesinin, vatandaşlara tanıdığı cemiyet kurma hakkını ihlâl etmez. Çünkü arzettiğim gibi, Anayasanın 79 ncu maddesi cemiyet kurma hakkının hürriyet hududunun hususi kanunlarla tâyin edileceğini söylemiştir.

BEDRİ NEDİM GÖKNİL (İstanbul) — Bunlar malûm olan şeyler.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Evet çok doğru, malûm şeyler. Fakat malûm olmasına rağmen Anayasa Komisyonunun gerekçesini lûtfen okuyuverin, Anayasaya muhaliftir, diyor. Yani bundan hüküm istidlâl ediyor, diyor ki; böyle bir kayıt Anayasaya muhalif olduğu için bu kayıtla cemiyetler tabiatiyle iktidar partilerinin tesiri altına girer ve binaenaleyh, artık istidlâlin istidlâli o cemiyeti iktidardaki siyasi partiye teberruu Anayasaya muhalif olur

KÂMİL GÜNDEŞ (Kayseri) — O sizin anlayışınıza göre.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Arkadaşımız Behzad Bilgin dediler ki; halkevlerinin ayrıca bir şahsiyeti yoktur. Çünkü öyle kurulmuş ve denmiş ki tüzüğünde. (Ne tüzüğü sesleri, tüzük yok.) Partinin tüzüğü ve onların da talimatnamesi var.. Halkevleri partinin kültür kolu olarak kurulmuş. (Gürültüler, niye kurdunuz, kurmazsa idiniz sesleri) Çok eski zamana aittir. Bu kurulun kanuna muhalif tarafı var mı? Hangi kanuna muhaliftir, gösterirmisiniz. Muhalif tarafını gösterin (Şahsiyeti hükmiyesi yok sesleri). Şahsiyeti hükmiyesi yok, evet, partinin kültür kolu olarak teşkil olunmuş. (Olmaz sesleri) Niçin olmaz? Realite bu. (Gürültüler.)

Diyebilir misiniz ki şu kanunun şu maddesine muhaliftir. Tetkik edin, böyle bir hüküm var mı? Böyle bir hüküm yoktur arkadaşlar.. Siz bugün meselâ Demokrat Parti olarak bir kültür kolu, bir gençlik kolu vücuda getirseniz, ki Avrupa'da birçok partilerin bu nevi teşkilleri vardır.. (Yoktur sesleri) Birçoklarının tüzüklerinde bu yolda hükümler mevcuttur.

BAŞKAN — Siz devam buyurun.

Bırakın efendim, kendi telâkkisini izah ediyor, müdahale etmemenizi bilhassa rica ederim. Devam etsinler, bitirsin sözünü.

Buyurun.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Bir kültür kolu vücuda getirseniz, buna ayrıca şahsiyat vermeseniz; niçin şahsiyet vermediniz, kanuna muhaliftir diyebilmek için mesnet lâzımdır.. (Gürültüler)

KÂMİL GÜNDEŞ (Kayseri) — Para verilmesi işi ne olaçak?

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Para verilmesi kanuna muhalif mi? Hangi kanuna muhaliftir? Söylermisiniz?

KÂMİL GÜNDEŞ (Kayseri) — Bütçe kanunlarına.

DEVLET BAKANI FEVZİ LÜTFİ KARAOSMANOĞLU (Manisa) — Hatibin azarlamaya hakkı var mıdır? Azarlar gibi konuşuyor..

Hatibin haddini bilmesini ihtar etmenizi rica ederim, Reis Bey.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Barutçu arkadaşlarına hürmeti bilir. Bu sözü sana ret ederim.

HÜSEYİN FIRAT (İçel) — Hürmeti bilen bir insan mısın? Söylediklerinin mevzu ile alâkası yok.

MEHMET KÂMİL BORAN (Mardin) — Hakkı yoktur. Bu ne demek? Ne münasebetle sözü kesiliyor?

BAŞKAN — Barutçu devam edin. (Soldan devam sesleri)

ÂKİF SARIOĞLU (Antalya) — Milletin olduğunu inkâr edebilir misin?

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Arkadaşlar, ben konuşmamı bilirim. Müsaade edin. Asabileşmeniz için sebep yoktur.

BAŞKAN — Efendim, devam edin. (Devam sesleri)

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Şimdi arkadaşlar, ben işin hukuki tarafını izah ederken bir noktayı size tekrar arzedeyim: Biz bu gayrimenkuller üzerinde, umuma mal etmemek için, bu gayrimenkulleri ne devrin icapları veçhile maksatlarına hadim bir şekilde çalışmak üzere umuma mal etmemek için bu bizim malımızdır, şeklinde bir dâvanın müdafii değiliz. Bunu bilin. Yalnız kanun mevzuu olamaz, diyoruz. Hâlâ da o fikirdeyiz. Partimin noktai nazarı hâlâ odur ki; biz bu işi bir tesis halinde umuma mal etmek kararındayız ve buna kaniiz ve bu mümkündür diyoruz.

ETHEM VASSAF AKAN (Kocaeli) — Milletin malı nasıl sizin oluyor? Barutçu rica ederim bunu izah ediniz.

BAŞKAN — Efendim, her cümleye ayrı ayrı sual tevcih buyurursanız sözlerini ikmal edemezler. Barutçu'dan da rica ediyorum, Sözlerini ikmal buyursunlar.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Bir an evvel ikmal etmek için bana biraz lûtfedin. (Gülüşmeler, insaf, hangi bizar lûtuf sesleri)

Refik İnce ve arkadaşları gerekçelerinde diyorlar ki: «İktidardaki Hükümet, iktidarda bulunmaktan mütevellit nüfuzunu kendi mevcudiyetini takviye için istimial edecek olursa, âmme vicdanını rencide eder.» Arkadaşlarımız Meclisten çıkan kanunlarla yapılan yardımları hukuki vicdanı rencide eder mahiyette göstermektedirler. O kadarla iktifa etmişler, Anayasa Komisyonu gibi Anayasa muhaliftir, dememişler. Teklif sahiplerinin görüşü bu: Hukuki vicdanı rencide eder. Hukuki vicdanı vücuda getiren hukuk prensipleridir. Bizim dâvamız şudur: Hukuk prensiplerine aykırı iş yapmıyalım. Türkocaklarına ait mevzu komisyonda müzakere edilirken arkadaşlarımız rıza ile olmamıştır, dediler.

HAMDULLAH SUPHİ TANRIÖVER (Manisa) — Asla rıza ile olmamıştır.

CEVDET BAYBURA (Gümüşane) — Biz de orada bulunduk.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Mânevi bir cebir vardı, rızamız mevcut olmadığı için bu iktisapları meşru değildir, dediler.

MUSTAFA EKİNCİ (Diyarbakır) — Adalet Komisyonunda siz söylediniz.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Adalet Komisyonunda ben hiç bulunmadım.

MUSTAFA EKİNCİ (Diyarbakır) — Başbakan vicdanınıza hitap ettiği zaman, emir verilmiştir, imza edilmiştir, dediniz.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Şimdi bir vatandaş müracaat etse, Meclise dese ki: Benim gayrimenkulüm elimden rızam harici alınmıştır. Vatandaşa yapılacak muamele arzuhalini Dilekçe Komisyonuna havale etmekten ibarettir. Dilekçe Komisyonunun vereceği cevap «bu hukuki ihtilâf mevzuudur, mahkemeye müracaat et» den ibarettir. Mebus olarak...

BAHADIR DÜLĞER (Erzurum) — Siyasi nüfuzla girmişsiniz her tarafa.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — O vatandaş mebus olup da müracaatını kanun teklifi olarak yaparsa...

BAŞKAN — Rica ederim, malûm olan şeylerden bahsetmeyiniz, partinizin noktai nazarını belirtiniz. (Gürültüler, müsaade etmiyoruz sesleri).

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Konuşma hakkımı nasıl tahdit edersiniz... (Esasa geç sesleri).

HÂMİD ŞEVKET İNCE (Ankara) — İlmî görüşle esasa gel.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Yaparsa kendine Anayasa Komisyonunun vereceği cevap, Arzuhal Komisyonunun vatandaşa vereceği cevaptır. Kanun önündeki müsavat prensibinin icabı budur. Bir vatandaşa adlî merci tanırsın, diğer bir vatandaşa başka bir muamele tatbik edersin; işte bu, hukukun en esaslı bir kaidesine aykırı olur.

Kanun yaparız, ancak kanunun da tâbi olması lâzım gelen değişmez prensipler vardır. Aziz arkadaşlar, Anayasadaki hakların garantisi nedir. Mücerret Anayasaya bunların yazılması kâfi değildir. Bu hakların garantisi bunların nizamlanmasında riayet edilmesi lâzımgelen lâyemût hukuk prensipleridir.

Bazı arkadaşlarım burada bâzı hukuk otoritelerinden nakiller yaptılar. Aynı kitaplarda aynı prensipler yazılı olduğuna göre lûtfen onları da mütalâa buyursunlar.

ABDULLAH GEDİKOĞLU (Ankara) — Faik Ahmed Bey, sen temiz adamsın, sen çekil de Avni Doğan Bey söylesin. Vallâhi kendini yıpratıyorsun.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Müsaade buyurun efendim.

BAŞKAN — Lûtfen devam ediniz.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — A iki gözüm Reis Beyim merhamet edin de sözümü kestimeyin.

Bir kanunun yapılmasında muayyen, malûm olan bu hukuk prensiplerine riayet esastır. Kanun önünde müsavat esasına riayet etmek esastır, adalet önünde müsavat esasına riayet esatır.

Beni mahkeme huzuruna sevkedersin. Öteki hakkında kanun yapar, senin iktisabın siyasidir, senin iktisabını kanunla düzeltir.

HÂMİD ŞEVKET İNCE (Ankara) — Bu maddeye cevap versin.

BAŞKAN — Efendim, müsaade edin, hariçten sual irat edilmez, devam edin efendim.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Kanun önünde himayede müsavat prensibine uymaz. Muayyen prensiplere riayet edilmezse tenkid ettiğimiz şeyleri bir başka şekilde tekrar etmiş oluruz. Prensip olarak tâbi olmamız lâzımgelen esasları, siz vaktiyle böyle idi, böyle yapılıyordu, onları düzeltiyoruz diye bozarsak, riayet etmemek yolunu tutarsak doğru bir şey olmaz. Neden olmaz? Arkadaşlar, hukuki Devlet olmanın tek şartını, hukuki kaidelere bağlılık olduğuna göre bu esastan inhiraf etmenin açılmasını istediğimiz yeni devir için sağlam bir temel olmıyacağını kabul etmemiz lâzımgelir.

HÂMİD ŞEVKET İNCE (Ankara) — Malları bırakalım mı?

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Arkadaşlar, şunu arzedeyim: Yeni bir siyasi ahlâk kaidesi kurmak lüzumunu Refik İnce ve arkadaşları ileriye sürmektedir. Bir siyasi ahlâk ananesinin kurulması hakikaten lâzımdır, yerindedir. Ama bu hukuki nizama dayanan anane olabilir. Hukuk prensiplerine riayeti terbiye haline getirmekle bu kurulur. (Sağdan alkışlar, bravo sesleri) Hukuki nizam olmıyan yerde hayat cehennem olur. (Sağdan ve soldan; bravo sesleri, alkışlar, uğultular)

BAHADIR DÜLGER (Erzurum) — Şimdiye kadar halk o cehennemin içinde yaşıyordu.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Her devir, kendinden evvelki devri tekemmüle götürür. Başka türlü olamaz. Sen, kendinden evvelki Meclisin kararlarını icabında Anayasaya muhaliftir diye değiştirirsen bu devamlı bir

kararsızlığın devamlı bir huzursuzluğun sebebi olur.

ABDULLAH GEDİKOĞLU (Ankara) — Vallahi Barutçu sen bunu inanmadan müdafaa ediyorsun.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Müsaade buyurun.. Ve o takdirde hakikaten huzur teessüs etmez. (Soldan, bravo sesleri, şimdi anlıyorsunuz, sesleri, alkışlar)

Efendim, esas olan kaideler bozulmasın diye söylüyorum.

(Mütemadiyen aynı şeyleri söylüyorsun, kâfi sesleri)

BAŞKAN — Müsaade buyurun efendim, hatip sözlerini bitiriyor.

(Maksadı başka, bitirmez sesleri).

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Efendim bu gayrimenkullerin Hazineye bir kanunla mal edilmesi noktasında Cumhuriyet Halk partisi noktai nazarını izah ettim. Eğer bu konuda aramızda başlıyan anlaşma müzakeresi devam edip tecelli edecek neticeleri bu kanunun yerine buraya getirseydi, sizleri ve hepimizi çok memnun ederdi. Ne yapalım ki olmadı. (Kaç sene sonra sesleri) Ben vazifemi ifaya çalıştım, biz noktai nazarımızı izah ettik. Hukuk bakımından izah ettik, siyaset bakımından izah ettik, her bakımdan izah ettik.

Bundan sonra vazife sizindir, vicdanlarınızla başbaşasınız, istediğiniz kararı verebilirsiniz. (Sağdan alkışlar)

BAŞKAN — Teneffüs maksadiyle 15 dakika oturuma ara veriyorum.

Kapanma saati : 18,58

İKİNCİ OTURUM

Açılma saati : 19.15

BAŞKAN — Başkanvekili Fikri Apaydın

KÂTİPLER : İbrahim Kirazoğlu (Kayseri), Sedat Baran (Çorum)

BAŞKAN — Oturum açılmıştır.

EMRULLAH NUTKU (Erzurum) — Efendim, şahsımdan bahsettiler, cevap arzedeceğim.

BAŞKAN — Şahsınıza sataşma olmadığına Riyaset Divanı kaani bulunmaktadır. (Soldan alkışlar). Zühtü Hilmi Velibeşe, buyurun.

ZÜHTÜ HİLMİ VELİBEŞE (İzmir) — Aziz arkadaşlar; Yüksek Meclisin tasvibine arzedilen tasarı, siyasi emniyet ve itimadın bir şartını yerine getirdiği kadar siyasi ahlâk ve fazilet ananesini gelecek nesillere ulaştıracak bir vesikadır.

Bunun tarihî ve millî ehemmiyetini hakkiyle izah edebilmek için meseleyi teferruatında değil, bütün şümuliyle esasından tetkik etmek lüzumuna kaaniim. Sayın İsmet İnönü'nün beyanatı bu kanaatimi takviye etti.

İlk günden beri, muhalefetin sözcülüğünü yapan namlı kalem sahiplerinin, aksini telkine çalışmalarına rağmen 14 Mayıs 1950 seçimleri, mühim bir inkılâbın başlangıcıdır.

İnkılâp: İçtimai, siyasi bir sistem içinde, hürriyet ve emniyeti hapsedilen bir milletin, bütün mânileri aşarak mukadderatına hâkim olmasıdır. Bu mâniler bazan cebrü şiddetle, ihtilâllerle yıkılır, bazan da mesnetsiz kalan iktidar, memleketin huzur ve sükûnu bozulmadan ortadan kalkar. Şekli ne olursa olsun, millî bir hareketten doğan bu neticenin adı inkılâptır.

Bu millet çağlar boyunca, malında, canında, hürriyetinde emniyete ulaşmaya çalışmaktadır. İçtimai hayatta, zihniyet düzeninde Büyük Ata'nın derin ve şuurlu inkılâpları bize, Garbın devrimize en yakın havasını getirdi. Fakat, ondan sonra, Avrupa'yı geçen asırda baştan başa saran siyasi inkılâpların, oradaki milletlere temin ettiği kazançlara sıra geldiği vakit, bunlara erişmek yine mümkün olmadı.

1949 Temmuzunda, haftalarca süren kanunsuzluk ve tethiş devrini, onu takip ederek, bir seneden fazla süren sıkıyönetim rejimini, bu neslin hâfızasından silmeye imkân yoktur.

Bütün bunlar, şahsi emniyet ve siyasi hürriyete varmak kararından bu milleti vaz geçiremezdi. 14 Mayısta halk yurdun her tarafında, tarladaki işini, kasabadaki dükkânını, evdeki hastasını, şehirdeki rahatını bıraktı; genç, ihtiyar, sağlam, sakat, kadın, erkek bütün Türk Milleti kıyam halinde sandık başlarına koşarak: istediği muvaffakiyeti temin etti. Seçime iştirak nispetinin yüzde doksanı aşmış olmasının mânası budur. 14 Mayısın neticeleri, milletin zaferini ilân etmiştir.

İnkılâp prensipleri, peyderpey Yüksek Meclisten çıkan kanunlarla mevzularımız arasına girmektedir. Bu tasarı da bunlardan birini teşkil edecektir.

Teklifin esası birinci maddesindeki düsturdur: İktidarda bulunan bir partinin, iktidardan aldığı nüfuz ve kuvveti, kendi mamelekini artırmaya kullanamıyacağıdır. Tecrübelerden alınan derslerle, tasarıda daha müşahhas ve sübjektif olarak ifade edilen prensip budur.

Sayın arkadaşlar; bu teklifi Yüksek Huzurunuza getiren arkadaşlarınızın, hiçbir beşerî ihtirasla hareket etmediklerine; sadece inkılâbın düsturlarından birini daha, yazılı hukuk arasında görmekten başka bir emel beslemediklerine emin olmanızı bilhassa rica ederiz.

Her inkılâp umdesi gibi, teklif edilen prensip de, birkaç karihanın mahsulü, yeni icat edilmiş bir nazariye değildir. Yapılan şey nesillerdir, vicdanlarda yer etmiş, dünün derinliğinden siyasi hayatın sathına çıkmış, bir mâşerî iradeyi, ancak kâğıt üzerine dökmekten ibarettir.

İnsanların, sakat bir sistemden, devamlı olarak gördükleri tazyiklere karşı, düşüncelerinde hâsıl olan birlik, zamanla topluluğu sürükliyen bir umde haline gelir. Tasarıdaki prensip de böyle doğmuştur.

Hakikaten asırlarca Osmanlı sisteminin hâslarından, arpalıklarından bizar olan bu millet, nesillerce de «Hazinei Hassanın» ağırlığını çekmiştir. Son zamanlarda, tek parti sisteminin aynı emeller güden faaliyetiyle karşılaşmıştır. İktidar, saltanat devrinde bile cesaret edilememiş şekillerle, milletin alın terinde pek teklifsizce tasarruflara geçmiş, ayrıldığı güne kadar kendisine dolambaçlı yollardan muazzam bir servet payı teminine çalışmıştır.

Sayın İnönü ve Barutçu arkadaşımız bize Anayasadan hayli bahsettiler, Anayasamızın 73 ncü maddesine göre angarya yasaktır. Partilerine mal ve mülk yaptırmak için çalıştırılan vatandaşların sayısını bugün tesbite belki imkân olmaz; fakat vakıa inkâr edilebilir mi?

Yine aynı maddeye göre zoralım yasaktır. Maddi Hükümet kuvvetiyle sarılan, içindeki endüstri tertipleriyle birlikte, binde bir değeri mukabilinde alınıp, partiye veya partinin bir lûtufdidesine maledilmiş olan sade binalar, arsalar değil, büyük müesseseler de bulunduğunu bilmiyen var mıdır?

Yine Anayasanın 85 nci maddesi, vergiler ancak kanunla salınır ve alınır demektedir. Halbuki seneler ve senelerce, memleketin her tarafında, vatandaş, şu veya bu mahsulünü, malını, hayvanını pazara götürdüğü zaman, parti hesabına nispî veya maktu bir para ödemedikçe ve makbuzunu göstermedikçe mallarını nakledemediğini unutacak kadar bir zaman geçmemiştir.

Şu veya bu malın dışardan ithaline müsaade alan imtiyazlı bahtiyar kimseler, partiye hisse tediye ederler, ve aldıkları makbuzu, bir ferman gibi, Hükümet teşkilâtına göstererek o malı diledikleri bedelle, ferih ve fahur satar, kanunlarına rağmen alenen karaborsa kurarlardı. Bunların da üzerinden çok zaman geçmemiştir. Hepsi belki tevsik edilemez, fakat delili hâlâ mevcut olanlar az değildir.

Köylerde, Tahsili Emval Kanununa göre, parti aidatı toplıyan özel idare tahsildarlarından bu milletin neler çektiğini de her köyde uzun uzun dinlemek mümkündür.

Bunlar organize mükellefiyetlerdir. Ya ianeler? İdare âmirlerinin, belediye ve parti başkanlarının, tüccardan, esnaftan, malî müesseselerden, eşraftan menfaat va'di veya zarar tehdidi ile, yani mânevi zoralımla parti namına toplanan paraların yekûnunu ancak Cenabı Hak bilir.

Sadece bir kısmını misal olarak hikâye ettiğimiz bu usullerin henüz mahkeme ilâmına bağlanmaması, bunlara mâruz kalan yüz binlerce vatandaşın tecrübesini, bildiğini ortadan kaldırır mı? Bütün bunlar Anayasanın sarahatle yasak ettiği vergilerdir. Lâkin bu tahsilât hususi şahıslar veya müesseselerden yapılanlardır. Devlet, Özel İdare ve belediyeler, köyler de bu mükellefiyetlerden, kendilerini kurtarmış değillerdir. Onlar da çeşitli tertiplerle, (tâbiri mâzur görmenizi istirham ederim) halkın dediği gibi

sökülmüşlerdir. Genel, katma ve özel bütçelerden alınan paraların yekûnu altmış milyon lirayı aşmaktadır. Bu hususi resmî kayıtlar mahkeme ilâmından farksız olarak kendi ikrarlarını tesbit etmektedir.

Şimdiye kadar yalnız para ve menkulden bahsettik. İntifâ silsilesi yalnız bunlara münhasır değildir. Daha gayri menkuller de var. Hususi şahısları bahis mevzuu etmiyeceğiz; partiye yalnız devlet malından, kanunların katiyen menetmesine rağmen, özel idare ve belediyelerden, arsa, bahçe, zeytinlik, bina gibi birçok gayrimenkuller bağışlatılmıştır. Hattâ bunların tamirleri, her hangi bir âfetle harap olmaları halinde, yeniden inşaları da, o dairelere yükletilmiştir. Bir misal olarak zikredelim: Çerkeş ve Ilgaz belediyelerinin bağışladıkları binalar, bilâhara zelzelede yıkılmışlardı. Bunlar bu belediyelere yeniden inşa ettirilerek parti böyle semavi âfetlerin zararından bile kurtarılmıştır.

Bağışlanan binalar çeşitlidir. İçlerinde resmî daireler, okul olarak kullanılanlar, akar olarak irad getirenler vardır. Bir iki misal verelim: Şarköy Belediye Dairesi, Halk Partisine bağışlanmış, sonra belediye aynı binada kira ile oturmaya devam etmiştir. Kayseri'de Cumhuriyet ilkokulu, Konya'nın Bozkırında Mithat Paşa Mektebi, Burdur'da Akşam Kız Sanat Okulu Sivrihisar'da iki parça Kızılbel mektebi Partiye hibe edilmiş, ondan sonra Özel İdare bunları partiden kira ile tutmuş, yine aynı mektepler kendi binalarında kiracı olmuşlardır.

Belediye ve özel idare tarafından bağışlattırılan akarlar da dikkate şayandır. Meselâ Sivrihisar Belediyesinin dükkânlar, ambarlar, kahvehaneler, İstanbul Adalar Belediyesinin gazino, dükkân, depolar, Samsun Belediyesinin matbaa, Siird Belediyesinin fırın, Tekirdağ ve Zonguldak belediyelerinin sinemalar, bağışladıkları sayılabilir.

Bağıştan başka, yine bu mahiyette olmak üzere bedel takdiri suretiyle verilen gayrimenkuller vardır. 2490 sayılı Kanun, sarahaten menettiği halde, resmî dairelerden bu yolda yapılan muameleler çoktur. Bunlarda takdir ettirilen bedel hakkında bir fikir vermek için, meselâ metruk mallardan bir kiliseye yalnız yüz lira takdir edildiğini söylemek, sizi tenvir edeceğine eminim. Takdir edilen bu bedellerden birçoğunun da satışı yapan daire tarafından bir hesap tertibi ile ödenmiş olduğunu ilâve etmiyelim.

Bu binalar içinde de resmî daire olarak kullanılanlar parti tarafından yine aynı daireye kiraya verilmişlerdir. Bunların senelik kira bedelleri, satış için takdir edilen kıymetten fazladır.

Böylece halktan başka, Devlete, özel idarelere, belediyelere ve köylere dahi, teberru ve o mahiyetteki tasarruflar yaptırıldıktan sonra kira namiyle de açıkça vergi salınmış olmaktadir.

Bu gayrimenkullerin bu gibi resmî daireler tarafından elden çıkarılmasını mazur göstermek mümkün değildir. Bunlar resmî daire, okul gibi âmme hizmetine veya akar gibi gelirleri bütçelerine muhassas gayrimenkullerdir. Bu fakir idarelerin, kendi ihtiyarlariyle, bu fedakârlıklara katlandıklarını kabul etmek, bunların başındaki insanların akıllarından şüphe etmek olur. Bu çeşit tasarrufların umumi ve bütün memlekete şâmil olmasına bakılırsa bu kanunsuz tasarruflarda idarelerin rızası bulunamadığı, kendilerine tesir ile yaptırıldığı anlaşılmaktadır.

Üçüncü bir nevi de istibdal yanı trampa yoludur. Tabiî takdir buyurursunuz ki, bu mübadeleler, daha kıymetli bir binayı, değeri daha az, hattâ nispetsiz derecede az bir gyarimenkule karşılık almak içindir. Bir misal vermek için söyliyelim : Maraş'da, halkevi, parti binası, sinema ve kahveyi müştemil gayrimenkul, özel idare tarafından yaptırılmış sonra Halk Partisinin bahçeleri ile trampa edilmiştir. Buranın vegi kıymeti 30 000 liradır. Hakiki kıymetini Maraş'lı arkadaşlar söylesinler.

Türkocaklarının, muallimler birliklerinin ve daha başka derneklerin malları Halk Partisine nasıl ve ne şekillerde intikal ettirildiği de ayrı ayrı maceralardir. Kanun teklifinin gerekçesinde bahsettiğimiz bu usulleri burada tekrar ile sözü uzatmaktan kaçınıyoruz.

Partinin böylece uhdesine geçen gayrimenkullerin miktarı 1300 raddesindedir; vergi kıymetleri elli milyon liradır. Hakiki kıymetlerini buna göre tahmin etmek müşkül olmaz. Bu suretle halktan, milletin alınteri mahsulü olan ve âmme hizmetlerine tahsis edilmiş olan vergilerden, resmî mallardan sırf iktidar nüfuzuyla alınan muazzam servet birkaç yüz milyon liraya baliğ olmaktadır.

Bu malların büyük bir kısmı halkevleri namına alınmıştır. Kültür şubesi diye tavsif edilen bu parti teşekkülünün, umuma değil yalnız partilile-

re açık olması hiçbir içtimai fonksiyonu olmadığını anlatmaktadır. O halde mücerret partiye para ve mal temini için, bir muvazaa perdesi teşkil ettikleri meydandadır. Zaten bu isimle bir hukuki şahsiyet de mevcut olmadığı gibi, bu namla kullanılan gayrimenkuller hep Halk Partisi namına mukayyet bulunmakta ve parti, icabında, bu binaların istimal tarzını değiştirmekte veya bunları kiraya vermekte olduğu görülmektedir.

Bütün bu vaziyetleri millet bizzat görmüş, bunların iktisabı şekillerine nefsinde mâruz kalmıştır. Hele mahallî âmme hizmetlerinin mütevazı bütçelerle tatmin edilememesinden zaten muztarip olan halk, iktidardaki partinin bu idareleri, kendi hesabına istismar etmesi karşısında ayrıca büyük bir endişe de duymuştur. Bir partinin iktidar mevkiine kendisi için bir intifa mevzuu yapmasından doğan siyasi ve içtimai vahim neticeleri, güzünün önünde cereyan eden hâdiselerle anlamıştır 1946 seçimlerinde yaşadığı dehşet havası, iktidarın ne pahasına olursa olsun tutunmak istemesindeki maksadın dayandığı sebeplerden birinin de bu olduğuna kendisini inandırmıştır 1946 dan sonra bir sene daha idame edilen sıkı yönetim havası bu kanaati teyit ettiği için milletin hiç bir şeyden yılmıyan mukavemeti bir kat daha artmıştır

Halk Partisi iktidarını azlıkta bırakan sebepler arasında, milletin bu yüzden de ona karşı artık itimadı kalmamış olmasını zikretmekte hata yoktur. Milletin kahir ekseriyetinin, iktidarın mal edinme hevesine artık kanuni yollardan mâniler konulması lüzumunda ısrar etmesi bu hareketlerin tabiî ve haklı bir aksülamelidir.

Bu prensip, birbirinden haberi olmadan aynı ıstırabı çekmiş bütün milletlerin, koydukları bir esastır. Filhakika Fransız inkilâbının bütün dünya hukukuna mal olan 1789 tarihli, « İnsan ve Vatandaş Hakları Beyannamesinin » 12 nci maddesi aynen şöyle demektedir :

[Madde 12. — İnsan ve vatandaş haklarının emniyeti bir âmme kudretinin vücudunu lüzumlu kılar; demek ki, bu kudret, kullanılması kendilerine tevdi edilenlerin intifaı için değil, umumun istifadesi için tesis olunmuştur] .

Bu beyannameyi kaleme alan Fransız inkilâpçıları, prensiplerini bütün dünyaya ilân ederken, kendilerinden senelerce evvel bu hükümlerin Birleşik Amerika'da Charleston Cumhuriyeti Anayasasına konulmuş olduğunu belki düşünmemişlerdir. Nasıl ki, bu teklifi kaleme alırken, bu arkadaşlarınız da, Yalnız Türk Millî şuurunda yer eden bir umumî kanaati ifade etmek istemişlerdir.

Fakat bunu yalnız bizim değil, bütün dünya milletlerinin vicdanında yer etmiş bir prensip olduğunu bu münasebetle tebarüz ettirmenin faydalı olduğuna kaniiz.

Tasarının birinci maddesi böylece siyasi ahlak, siyasi emniyet yönünden çok mühim bir âmme nizamı hükmü tesis etmektedir. Bu hüküm tabiî bu kanunun kabulünden sonra istikbali tanzim edecektir. Artık ilerde hiçbir siyasi parti millet zararına iktisaplarda bulunamıyacaktır. Mesele böyle telâkki edilince bu telâkkinin realitedeki mânası başkaları mal edinemiyecek, fakat yalnız Halk Partisi, çeşitli tertiplerle, tamamiyle gayrimeşru olarak, eline geçirdiği malları muhafazada devam edecek demektir.

Halk Partisinin de esasına muhalif olmadığını zannettiğimiz prensip ,âmme nizamı olarak teessüs ettikten sonra, bu düsturun mâşeri vicdanda, millî bir irade halinde tekevvününe saik olan âmilin devamını, millî şuura teklife bile imkân olmadığına kaniiz.

Âmme vicdanı, sofistik medrese münakaşalarına iltifat etmez; hakka veya haksızlığa birtakım menşurlar arasından bakmaz. Tamamiyle realisttir. Kendi gördüklerine, nefsinde tecrübe ettiklerine inanır. Bu hususta itirazı, istinafı, temyizi olmıyan kararını vermiş, hükmünü infaz etmiştir. Şimdi on beş aydır, her taraftan yükselen seslere lakayit kalınamıyacağı âşikârdır.

Zaten eski iktidarın bu tasarrufları Anayasaya da, diğer âmme hukuku mevzularına da muhaliftir. Bu itibarla tamamiyle bâtıldır ve bir hüküm ifade etmez. Hususi hukuk cephesinden de ele alınmış olsa, bu kanunsuzluklarda hüsnüniyet olmadığından Medenî Kanun hükümlerine göre dahi zamanaşımı yürümez. O halde milletin iradesi hak mefhumiyle tamamen kaynaşmış haldedir.

Binaenaleyh bu âmme nizamı hükmünü evveline de teşmil etmek mümkündür. Kanun tasarısının mütaakip maddeleri bu zaruretin mahsulüdür.

Muhalefet organlarının, teessüfe lâyık bir

lisanla işi medreseye dökmeye çalışmaları hem hukuki hem siyasi çok sakat bir yoldur. Hâdise hususi hukuk sahasının tamamen dışındadır.

İktidarda bulunan partinin siyasi nüfuzunu, idari salâhiyetlerini, Devlet kuvvetini Anayasaya aykırı kullanarak kendi hususi menfaatlerine alet etmesi vâkıası karşısındayız. Böyle bir vaziyetin neticelerini, teşri kuvvetinin toptan hükümlerle bertaraf etmesi salâhiyeti, hukuk yönünden münakaşa mevzuu bile olamaz. Aynı mahiyette bulunan saltanat malları için de hüküm aynıdır.

Kaldı ki hususi hukuk çerçevesinden mütalâa edilse dahi, Anayasa yalnız prensipleri tesbit etmiş tatbik şeklini, hakkında hiçbir kayıt koymadan kanunlara bırakmıştır. Bu kanunları da değişmez telâkki etmemiştir. Nasıl ki bugün yürürlükte, başka başka hükümleri havi mütaaddit istimlâk kanunları vardır.

Hususi hukuk kaidelerini tatbik iddiasında bulunanlar, kanun tasarısının, Halk Partisi başında bulunanların mallarına şâmil olmadığını, iktidarda bulunmuş bir siyasi partiye ait olduğunu unutuyorlar.

Her zaman iktidara gelebilecek siyasi bir parti, demokratik rejimin bir organıdır. Mahiyeti itibariyle alelâde bir dernek değildir. Siyasi parti ile meselâ her hangi bir Avcılar Kulübü, veya mesleki bir teşekkül mukayese edilemez.

Nitekim son yirmi beş sene içinde tedvin edilen Anayasaların en dikkate şayan tarafı siyasi partilerin yazılı hukuk sahasına alınmış olmaları, kendilerine esasiye hukuknda yer verilmiş bulunmasıdır.

Binaenaleyh arkadaşlar, hukukun ana prensiplerine tamamen uygun olan, esasiye hukukunun sahasına tamamiyle giren bu mevzuda tasvip buyurmanızı rica ettiğimiz hükümler, milletinin iradesine, siyasi ahlâk prensiplerine, millî vazife mefhumuna da hizmet olacağını arzederiz.

Bu tarz politikanın siyasi cepheden kendi aleyhlerindeki mahzuru ise, millî vicdanı bu derece sarsan bir mevzu üzerinde, hâlâ inat etmenin husule getireceği reaksiyondur. Zamanla her şey unutulur, derler. Millet çektiklerini unutur mu bilmem. Her halde Yüksek Meclis, millî vicdanı tatmin etmekle Halk Partisine, ileride millet muvacehesine çıkmak imkânını vermektedir. Bunun ehemmiyetini takdir edileceğini ümit etmek isteriz. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sıtkı Yırcalı.

SITKI YIRCALI (Balıkesir) — Sayın arkadaşlarım, ne hazindir ki, bugün burada, millet iradesiyle iş başına gelmiş bulunan bir iktidarın topuna birden, Anayasanın çiğnendiği ve Anayasanın çiğnenmesinin duğuracağı vehameti ileri sürülerek tehdit savurulmaktadır. Dün bize en basit insan haklarının tanıdığı seyahat hakkını, serbestçe konuşmak hakkını, serbestçe parti faaliyeti yapmak hakkını, bütün bu milletin parası ile yapılmış olan, sokaklarda toplanıp kendi siyasetine karşı durmak imkânını vermek istemiyen, o zaman Anayasa ve hukuk kaidelerini hiçe sayan insanlar, bugün bize Anayasa dersi vermektedirler. (Şiddetli alkışlar).

Arkadaşlar, kanun teklifimize karşı diyorlar ki; biz bir tesis kurmak, bu tesisi bütün millete mal etmek istiyorduk.

Arkadaşlar, tesisin mânası, yalnız hukuki ıstılâh olarak değil, en basit vatandaşlar tarafından bile anlaşılacağı üzere, tek taraflı bir tasarruftur. 1947 kurultaylarında bu kararı almışlardır. Niçin o zamandan beri, aradan geçen beş seneye rağmen, bu tesisi kurup o müesseseleri millete mal etmemişlerdir? Niçin ekseriyet ellerinde iken, tesise gidememişlerse bile, bunu bir kanun mevzuu yaparak gene millete iade etmemişlerdir? Kaldı ki, bir defa Halkevleri doğdudan doğruya; kendi tüzüklerinin ve biraz evvel Barutçu arkadaşımızın da ifade ettiği gibi, kendilerinin yani bir siyasi partinin umdelerini kültürünü memlekette yayacak şekilde organize edilmiş birer propaganda merkezidir. Böyle bir propaganda merkezini o hüviyetiyle bütün bir millete mal etmenin mânasını elbetteki sizler de takdir edersiniz.

Son defa bize bir anlaşma için ellerinde bir teklifle geldiler. Diyorlar ki, bunu kesip attılar. Evet arkadaşlar, bu kesilip atılmıştır. Böyle bir taleple bize ne zaman geldiler? Büyük Millet Meclisinde Millet iradesiyle çoğunluğu sağladığımız sırada bütün toplantılarımızda millete karşı, bilhassa Devlet nüfuzunu, teşriî kuvveti kendi partileri lehine ve menfaatına kullanarak yarınki emellerini tahakkuk ettirmek için haksız iktisaplarla malî kaynaklar temin etmek endişe-

sında olan kimselerin bu haksız iktisaplarını iptal vâdinde bulunduk ve böyle bir parti olarak bizler iktidara geldik. O tarihten evvel de arkadaşlarımız tarafından Büyük Millet Meclisine bu gibi haksız iktsapların millete iadesi için 3 tane kanun teklifi getirilmiştir. Bunun siyasi hattâ ahlâki mânasını hepimiz idrak etmiş bulunuyoruz.

Arkadaşlar, talebi ele aldık, bendeniz komisyonda bulunan bir arkadaşınız sıfatiyle bunu burada ifade etmek isterim. Baktık ki, eldeki teklif, sadece bugünkü mevcut Halkevlerinin kullanılışının tesisi mahiyetindedir. Yine bunların tasarruf hakları doğrudan doğruya Halk Partisinin elinde kalmaktadır. Buna mukabil bu tesisin idaresini ve masraflarını karşılıyacak tek bir gelir yoktur. Maksatları, uzlaştırma yolu ile bu tesisin yükünü yine milletin sırtına yüklemekten başka bir şey ifade etmiyor. Bu vaziyet karşısında Heyetimizin her hangi bir anlaşmaya varmasına imkân yoktu. Onun içindir ki, bendenizin dâhil olduğum ve Refik Şevket arkadaşımızın başında bulunduğu ve bir kısım milletvekili arkadaşlarımızla beraber bu teklifi yüksek huzurunuza getirmiş bulunduk.

Teklifimizin hedefi, her şeyden evvel, her sahada olduğu gibi, bu memlekette siyasi ahlâkın temelini kurmaktır. Siyasi ahlâkın temelini kurmak diyorum; evet, kanun teklifimizin birinci maddesi intizamı âmme hükmü ile bu hedefi gütmektedir. İntizamı âmme hükmü yalnız bugünü değil, yarını da garanti altına almaktır. Farzedelim arkadaşlar, Allah göstermesin bir gün gaflete düşmüş bir başka iktidar iş başına geçer ve yine dünkü usullere baş vurursa (Soldan Allah göstermesin sesleri) veya yarın her hangi bir şekilde iktidardakiler yanlış bir yola sapar ve dünkü usullere baş vurup kendi siyasi tahakkümü, kendi partilerine mensup olan insanların menfaatini organize etmek yoluna giderse o zaman, hiç olmazsa aradan 20 sene geçmiş de olsa hattâ hususi hukuk hükümlerine göre müruru zaman da olsa, yine millet iradesi ile gelecek olan bir Meclis kendisinden hesap soracaktır diye bu yola sapmaktan mutlaka korkacak, içinde endişe duyacaktır. (Soldan alkışlar). Aynı zamanda yine öyle bir gaflet devrinde, arkadaşlarım, tıpkı bizim geçen 4-5 yıllık mücadelemizde olduğu gibi, istikbale bakan gençler, geniş halk kitleleri, adalet ve emniyet istiyen vatandaşlar böyle bir kanun karşısında istikbale doğru yürürlerken içlerinde daha büyük bir ümit ve bir mücadele hızı duyacaklardır.

İşte biz böyle bir siyasi ahlâk prensibinin temel olarak gerçekleşmesi arzusu ile buraya gelmiş bulunuyoruz. (Bravo sesleri).

Diyorlar ki, Halkevlerine el koyuyorsunuz. Hayır arkadaşlar, Halkevlerine el koymuyoruz. Teklifimizin ne maddesinde, ne ruhunda Halkevlerine el koyma, onu yarın bizim iktidarımızın elinde Halkevi olarak yürütme gayesi yoktur. Biz sadece ve sadece o günün mevzuatına aykırı olarak alınmış paralarla yapılmış gayrimenkulleri, o günün mevzuatını çiğneyerek yapılan iktisapları millete ve sahiplerine iade etmek gayesini gütmekteyiz. Eğer onlar böyle gayrimenkuller dışında kendi hususi, mali kaynakları ile ayrıca binalar kurup tesisat yaparak halkevlerini Halk Partisi kültür organı olarak yürütmek istiyorlarsa bunda tamamen serbesttirler. Bu kanunumuz dışındadır.

Yine ileriye sürüyorlar ve diyorlar ki; bu kanun tasarısı Anayasaya aykırıdır. Bugün Anayasadan saydıkları kendi iktisaplarına taallûk eden maddeler hangileridir? Bizim kanunumuzun Anayasaya aykırı olduğu hususundaki iddiaları sadece 74 ncü maddeye taallûk etmektedir. Bu madde diyor ki; «Hiçbir kimsenin malı değer bedeli verilmeden ne istimal edilebilir ne de istimlâk edilebilir»

Bizim teklifimizin bu hükme aykırı bir maddesi veya zihniyeti mevcut değildir.

Arkadaşlarım; bunun üzerinde bilhassa durabilmek için müsaadenizle, zamanlarınızı israf etmekten çekinerek, kısaca teklifin başına temas edeceğim. Kanunun ruhunu teşkil eden üç madde üzerinde duracağım. Geri almak istiyor. Neyi geri almak istiyoruz?

1. Halkevi olarak inşa edilmiş veya halkevi kullanılmakta olan gayrimenkulleri,

2. Siyasi partilerin bedelsiz olarak Devletten, katma bütçelerden, hususi muhasebeden veya belediyelerden, köylerden aldıkları gayrimenkulleri,

3. O günkü mevzuata aykırı olarak takdiri bedel suretiyle yine aynı tüzel kişilerden alınan gayrimenkulleri...

Bir defa birinci maddeye yani halkevlerine bakalım. Maliye müfettişleri vasıtasiyle Halk Partisinin kendi kayıtlarında ve hesaplarında

yapılan tetkikata göre, halkevlerine Halk Partisi tarafından şimdiye kadar tek metelik harcanmamıştır. Buna mukabil Devlet bütçesinden, hususi muhasebeden, belediyelerden halkevleri namı altında verilen paralardan milyonlarca lira Halk Partisinin zimmetinde bulunmaktadır. Şu halde arkadaşlar görülüyor ki, halkevleri; doğrudan doğruya milletin gerek bütçe yolu ile, gerekse vatandaşa zor kullanmakla eziyetle, cebirle tahakkümle, teberru ve yahut da bedenî olarak çalıştırmak suretiyle elde edilen paralarla yapılmış, yani milletin topuna ait âmme müesseseler mahiyetinde millete geçmesi lâzımgelen gayrimenkullerdir. Biraz evvel Bütçe Komisyonu Sözcüsü Behzat Beyin ifade ettiği gibi, bunların bizatihi tediyesinde bile kanunsuzluk mevcuttur. Ahmed'e teberru diyor, belediye, özel idare, köy ve saire, bu namla veriyor. Fakat Ahmet yerine Mehmet ortaya çıkıyor ve Ahmet yerine parayı o alarak kendisi için sarfediyor. En basit muhasebe usullerine ve bizim Muhasebei Umumiye Kanununmuza göre bu hal suçtur ve bir ceza müeyyidesi altında bulunan bir suiistimaldir. Bu bakımdan olduğu gibi, işin mahiyeti ve oraya harcanan paralar bakımından da halkevleri binalarının Hazineye iadesi Anayasanın 74 ncü maddesinin hükümlerine, aykırı her hangi bir durum yaratmamaktadır.

Bedelsiz alınan gayrimenkuller ise zaten kanun yolu ile, teşrîî salâhiyet veya zor kullanmak suretiyle teberru ettirilmiş, o günün mevzuatına aykırı olarak milletten alınmış mallardır. O günün mevzuatına aykırı bedelsiz olmadığı için yine bedelsiz olarak millete iade etmekteyiz.

3 ncü katagoriye giren gayrimenkuller de bedel-takdiri suretiyle, yani o günün mevzuatına uygun olmıyan yollardan iktisap edilmiş gayrimenkullerdir. Onların da o gün ödedikleri bedeli kendilerine iade etmek suretiyle geriye alma hükümlerini teklifimizle Yüksek Heyetinize arzetmiş bulunuyoruz. Görüyorsunuz ki, Anayasaya ve kanunlarımıza aykırı diye iddia ettikleri teklifinizde Anayasanın 74 ncü maddesine harfiyen hürmet edilmiştir. hulâsaten arzettiğim iktisap suretlerine göre millete ve sahiplerine iadesi lâzımgelen bu gayrimenkullere ait hükümler ne Anayasanın ve ne de kanunlarımızın ruh ve maddelerine aykırı düşmemektedir.

Bunun dışında bilhassa bir ay evvelki Faik Ahmed Barutçu'nun iddialarına göre, mahkeme yolu normal bir yoldur, nasıl ki, bir vatandaşın malına el koyduğunuz zamanda mahkemeye müracaat ediyoruz ve nasıl ki, Dilekçe Komisyonuna müracaatta bulununca mahkeme yolunu gösteriyorsak, bizi de adlî mahkemeye sevkediniz diyorlar ve sizin Meclisten kanun çıkarmakla yaptığımız hareket, fevkalâde bir yoldur, Anayasayı çiğniyen bir yoldur. Yanlış mütalâasını ileri sürüyorlar.

Arkadaşlar, bu hükme varabilmek için noktai hareketleri nedir? Bir defa şunu arzedeyim ki, biz yalnız bizim memleketimizin misalleriyle yetinmedik, biraz evvel Zühtü Velibeşe arkadaşımızın izah ettikleri gibi, 1777 de Amerika'da başlamak üzere, 1789 da Fransa'da ve nihayet muhtelif Avrupa Devletlerinde 1848 ve onu takip eden inkilâplar ve en son bizim Cumhuriyeti takip eden inkilâbımızda bizde aynı şekilde bu gibi iktisap edilmiş gayrimenkullerin sahiplerine, Hazineye iadesi için ya Anayasaya bir madde eklenerek, veya hususi kanunlar çıkarılarak hükümler sevkedilmiştir. Biz, gerek beynelmilel idari hukuk bakımından ve gerekse âmme hukuku ve hususi hukuk bakımından yeni bir şey icat etmiyoruz; esasen teessüs etmiş olan bir âdeti bugünkü şartlara, memleketimizin millî durumuna göre hükümlerle yüksek huzurunuza sevketmiş bulunmaktayız.

Asıl mühim mesele bu değil, asıl mühim mesele bu gayrimenkuller için hakikaten civiliste bir görüşle yani hukuku hususiye görüşüyle adlî ve idareci olarak idari kaza merciine gidilebilir mi gidemez mi noktasındandır. Sizlere bu hususta üç misal vereceğim. Bin ikiyüz küsur gayrimenkulden biri olarak Balıkesir'de milletin gelirleri ile mektep inşaasına vazifeli ve o zaman öğretmen maaşları tediyesile görevli hususi muhasebe tutuyor mütaahhide iki plân veriyor. Bir sinema binası yapacaksın, onun yanına bir de kulüp binası inşa edersin diyorlar. Sinema binası yapılıyor, bir de yanında kulüp binası diye bir bina kuruluyor. Bu binaların yekûnu aşağı yukarı, yanılmıyorsam özel idareye iki yüz küsur bin liraya mal oluyor. Kulüp denen binann üstünde iki yatak odası, banyosu, yanında 200 kişi alacak kadar bir salonu, onun altında da kalorifer dairesi ve odalar vardır. Buraya 70 000 lira kadar bir kıymet takdir ediliyor. Bunu tutuyorlar, seneliği 150 liradan yani 15 li-

ra aylıkla Halk Partisine kiralıyorlar ve aradan 10 sene geçiyor, yeni bir encümeni daimî karariyle bu bina Halk Partisine takdir edilen 150 liranın 10 seneliği olan 1 500 liraya satılıyor ve verdikleri kira bedellerini de bu bedele mahsup ediyorlar. (Nerede Faik Ahmed sesleri) Bütün bu devrede dâvacı olması, hususi muhasebenin hakkını koruması lâzımgelen vali, belediye başkanı İçişleri Bakanı aynı zamanda parti başkanıdır.

Arkadaşlarım; Maliyeye, Hazineye ait Bandırma'daki zeytinlikler satılmaktadır. Bunlar ihaleye çıkarılıyor. Herkes koşuşuyor, dışardan on kişi kadar müracaat var, Halk Partisi de müracaat ediyor. Gelen on kişiden, zannediyorum ki, birisinin adı Salih, biri Niyazi'dir. (Hilmi Ural sesleri). Bunlar da müracaat ediyorlar. Ertesi gün artırmaya iştirak edecekler, gece otellerine döndükleri zaman zabıta memurları geliyorlar, nüfus kâğıdınızı gösterin, siz asker kaçağısınız, karakola gideceksiniz, diyorlar. Karakola gidiyorlar. Polis Vazife ve Salâhiyetleri Kanununun 18 nci maddesi mucibince kendilerini 24 saat karakolda alıkoyuyorlar. Adamlar ne olduğunun farkında değiller; geliyorlar bakıyorlar ki, artırma olmuş ve o günlerde her ağacın tanesi 10 lira 15 lira arasında satılırken beşer kuruştan zeytinlikler Halk Partisine ihale edilmiştir.

MÜKERREM SAROL (İstanbul) — Allah belâlarını versin.

SITKI YIRCACLI (Devamla) — Gene başka bir yerde, biraz evvel arzettiğim gibi, mektep yaptırmakla, öğretmene maaş vermekle mükellef bulunan hususi muhasebenin büyük bir binası vardır. Bu bina bedel takdir edilmek suretiyle 250 liraya Halk Partisine satılıyor. Ertesi günü de ayda 50 liradan Halk Partisinden mektep olarak kiralanıyor ve halen bu bina mektep olarak kullanılmaktadır. Bunların her birini biraz evvel arzettiğim teklifimizdeki prensiplere tekabül eden birer misal olduğu için, arzediyorum, lâalettâyin misaller değildir.

Gene bir yerde, meselâ bizim ilimizin, Edremit ilce merkezinin 11 mahallesi vardır. Bunlar toplanıyorlar, diyorlar ki; biz her mahalleye bir mahalle odası yaptıralım. Teberruda bulunuyorlar, bedenen çalışıyorlar, bu çok yakın zamanda, 1948 - 1949 senelerinde oluyor, odalar ...ıyor. Aradan uzun bir zaman geçmeden hemen bir gün bu ihtiyar heyeti odası levhalarını kaldırıp yerine Halk Partisi ocağı levhalarını asıyorlar ve binaları da Halk Partisi adına tescil ediyorlar.

Sorarım bütün hukukçu arkadaşlara, hukuku hususiye hükümleri dahilinde bunu mahkemeye sevkedebilir miyiz? (Barutçu'ya soralım sesleri). Hangi hukuk mahkemesi, hangi idari kaza mercii bu iş kendine geldiği zaman tetkik etmek salâhiyetini haizdir? Çünkü gerek idari, gerekse adlî kaza mercileri vazife ve teşkilât kanuniyle, usul kanunlariyle bağlıdırlar. Usul kanunları bu gibi mahkemelerin ne gibi işler göreceğini tâyin ve zikretmiştir. Onun dışındaki ihtilâflara bakamazlar. Kaldı ki, bunun dışında hukuku âmme bakımından, bizim memleketimizde, Amerika'da olduğu gibi adlî merciler ve yahut da Belçika'da ve bir kısım Avrupa devletlerinde olduğu gibi idari kazanın, bir kanunun Anayasaya aykırılığını veyahut da bir idari tasarrufun her hangi bir âmme kanununa aykırı olup olmadığını tetkika salâhiyet veren yani, «constititionnalite» liğini araştırmaya imkân veren her hangi bir salâhiyeti mevcut değildir. Bu yüzden de onları umumi mahkemeye sevketmek, idari veya adlî kaza mercilerinden geçirmeye bizim bugünkü mevzuatımız müsait değildir; bütün bu yollar kapalı bulunmaktadır.

İşte arkadaşlar, teklifimizin ruhu buradadır. Biz bu teklifimizle bu kapıyı ardına kadar açmaktayız. Çünkü biz teklifimizde, bu bina bedelsiz alınmış veya alınmamış, veya Halkevidir veya Halkevi olarak inşa edilmiştir şeklinde verilen kararlara karşı Danıştaya müracaat etmek kapısını açmış bulunmaktayız, bedel bakımından da adlî mahkemelere gitmeleri imkânını sağlamış durumdayız.

Görüyorsunuz ki, arkadaşlar; bugün yüksek huzurunuza getirdiğimiz kanun tasarısı ne Anayasanın ruhuna ve ne de mevcut mevzuata aykırı hüküm taşımamaktadır. Aksine olarak dünkü yaptığımız büyük inkilâp da en basit hakları çiğnemiyen insanların vicdanlarına, kafasına çöken ıstırabı kaldırmak için bu teklifi sunmuş bulunuyoruz.

Arkadaşlar; diyorlar ki, eğer bir kararı bir defa bozmaya başlarsak, eğer bir defa geriye doğru gitmeye başlarsak intizamı âmme kalmaz.

Arkadaşlar evet biz Demokrat Partili olarak millete vadettiğimiz, devri sabık yaratmıyaca-

ğız prensibine dört elle sarılmış, sadık kalmış insanlarız. Fakat onların yarattıkları devri sabıkı da, adaletsizlikleri, gayrimeşrulukları ve haksızlıklariyle bugün içimizde devam ettiremeyiz. Bu, sosyal ve siyasi hayatımızda onlar için de, bizim için de bir huzursuzluk olur. (Bravo sesleri) İşte biz bu teklifi bunun için sevketmiş bulunmaktayız.

Kanun teklifimizin bütün bu açık hükümlerine rağmen gasıptan ve müsadereden bahsedenlere hak vermek lâzımdır arkadaşlar. Çünkü onlar buna dünden alışmış durumdadırlar, mantıkları ancak o ters prensiple işliyor. Yaptığımız büyük inkılâp sösteriyor ki, hâlâ milletle bir hizaya gelmemişlerdir, gelmediler. (Gelemezler sesleri)

Ve hâlâ arkadaşlarım onlar iktidarı bir hizmet yeri telâkki etmiyorlar. İktidarı sırmalı bir kaftan, yaldızlı bir koltuk ve kendi zamanlarındaki gibi etrafındakilerin menfaatini devam ettiren bir nevi tılsımlı kuvvet ve cebir âsası gibi kabul ederek onu gaip etmenin ıstırabı içindedirler. Bu ıstırabın tesiriyle elbetteki bizi şu veya bu şekilde itham edeceklerdir. Fakat biz kanunu yaparken filân kimse begensin, şuna buna hoş görünelim diye yapmıyoruz. Bu milletten aldığımız ilhamla, kendi vicdanlarımızla, millî duyguyu bir nevi kanun maddesi halinde tedvin etmek için bu teklifi yapmış bulunuyoruz. (Alkışlar)

Bize haset duyuyorsunuz diyorlar, bizi kendileriyle beraber yapabilmek için mallarımızı gasbediyorlar, diyorlar. Onlar haset duyabilirler. Zira bulunduğumuz iktidarın hasedi içindedirler. Barutçu'nun demin bahsettiği cehennem o cehennemdir! (Bravo sesleri) Ama biz dün öyle bir muhitten geldik ki, onlar o binaların önünde bağırırken biz bâzan toplanacak yer bulamadk. Bir hasır ölçüsü kadar bir dükkânı paramızla bize tutturmamak yolunu ihtiyar ettiler. Zor yaptılar. Biz o zaman bir ağacın altına gittik, ağacın üzerine bir levha çaktık; «Milletimiz gibi fakiriz, paramız yok, binamız yok hattâ iktidarın zoru ile bina tutamıyoruz, yarın paramız olursa buraya bina inşa edeceğiz fakat o zamana kadar bu ağacın altında toplanacağız, millet hakkını aramaktan vaz'geçmiyeceğiz» dedik. (Alkışlar)

Biz o gün sert bir taşın üzerinde, sırtımızı bir ağaca dayayarak binlerce ve binlerce muztarip vatandaşa bu memleketin ıstırabını duyan artık bu milletin üstünde kimseye bir imtiyaz tanımıyan insanların hislerine tercüman olduk onların heyecanını ifade ettik ve ilhamla buraya geldik. Eğer kalben, eğer vicdanen, eğer fikren inanıyorsak - ki böyledir - hiç kimsenin tehdidine aldırmadan bu kanunu gönül ferahlığı ile, bahtiyarlıkla çıkaracağız arkadaşlar! (Bravo sesleri, sürekli alkışlar)

BAŞKAN — Hamdullah Suphi Tanrıöver.

ÖMER BİLEN (Ankara) — Usul hakkında.

BAŞKAN — Buyurun.

ÖMER BİLEN (Ankara) — Muhterem arkadaşlar, (Gürültüler) Usul hakkında. Elceza mincinsülamel.

Arkadaşlar, hukuki münakaşa, dâvaları asırlara intikal ettirecek kadar seyyal bir mavzudur.

BAŞKAN — Usule ait. (Devam sesleri)

ÖMER BİLEN (Devamla) — Usul, usul.

Bugün müzakeresi yapılan bu tasarının, âmme hukuku yoliyle tetkiki yapılırsa birkaç celsede değil, bir ayda bile, muhalefeti tatmin edici bir karara varılacağına ben şahsan kaani değilim. Gerçi müzakerenin uzaması umumi efkârı tenvir için faydalı olsa bile « el işare yekfi » kabîlinden o derece konuşulmuştur. Binaenaleyh, ...

BAŞKAN — Müsaade buyurun efendim. Bana cevap vermeden rica ederim, söze devam etmeyin. Şimdiye kadar usule ait birşey konuşmadınız.

ÖMER BİLEN (Devamla) — Efendim sözlerim usule aittir.

BAŞKAN — İşitiyoruz, usule ait değildir.

ÖMER BİLEN (Devamla) — Arzetmek istediğim, malı mağsubun istirdadı hakkında uzun boylu münakaşalara girmek yersizdir. Nasıl alındı ise, yine öyle alınır. İşte bu usulün ta kendisidir (Alkışlar, gülüşmeler).

BAŞKAN — Müsaade buyurun, Ömer Bey. Bu sözlerinizde usul yoktur. Ben müsaade etmedikçe sözünüze devam edemezsiniz. Eğer müzakerenin kifayetini arzu ediyorsanız önerge verirsiniz.

ÖMER BİLEN (Devamla) — Hayır, müzakerenin kifayetini teklif etmiyorum. (Gülüşmeler, gürültüler).

BAŞKAN — Müsaade buyurun, sizden da-

ha evvel söz almış bir arkadaşın, hiçbir milletvekili, hakkını çiğniyemez. Onun için size söz vermiyorum. (Gürültüler, kapak vurmaları).

ÖMER BİLEN (Ankare) — Öyle gürültü ile bir milletvekilinin sözü kesilemez. Bir Milletvekili konuşuyor. Usul hakkında konuşuyor. Onun hakkı kelâmı vardır.

BAŞKAN — Size söz vermiyorum, buyurun. (Gürültüler).

HAMDULLAH SUPHİ TANRIÖVER (Manisa) — Arkadaşlar, kürsüye çıkan hatiplerin ekserisi çok gençti. İki yaşlı hatibi dinlediniz: Birisi eski Devlet Reisimiz İsmet İnönü, biri de onun nesline mensup Hamdullah Suphi, karşınızdaki naçiz arkadaşınız.

İtiraf edeyim, benim için çok hazin bir şeydir, memleketin fevkalâde buhranlı zamanlarında beraber çalıştığım bir devlet adamiyle bu meselede tam bir muhalefet halindeyim. Fikirleri baştan aşağı yanlıştır. Bu, acıdır. Yalnız bu acıyı duymakla kalmadım; vakaların, buhranların uyandırıcı, ıslah edici bir tesiri olmazsa memleket hesabına ne kadar büyük endişeye düşsek yeridir. Geçirdiğimiz buhranlardan Cumhuriyet Halk Partisinin asla istifade etmemiş, ders almamış, olduğunu görmek betbahtlığına uğrıyan bir kimseyim. (Bravo sesleri, alkışlar).

Arkadaşlar, bana müsaade buyuracaksınız, yorgun olduğunuzu biliyorum. (Dinleriz sesleri). Birkaç perdeyi gözlerinizin önünde birer birer kaldıracağım. Konuştuğunuz meselenin kendine mahsus bir felsefesi, bir izahı vardır. Tam bir vuzuha muhtacız. Bu dâvayı ışık altında tutmak için ben, bu yaşlı adam, iyi niyetle size şahsi şahadetlelerini arzedecektir. Ben yaşım iktizası karşınızda bir mazi olarak duruyorum. Maziyi temsil eden adamlar geçmiş devirlerin tercemeihalidir. Beni dinliyeceksiniz, bu yanlış, haksız mal iktisabı ne suretle vukua gelmiştir, onu inandırıcı delillerle sizlere anlatacağım. 42 senedir memleketin yer yer kürsülerinde konuşuyorum. Bir tek defa yazı ile, sözle anlattığım şeyleri hakikate muhaliftir diye tekzip eden kimse karşıma çıkmadı. Muhalefet partisine mensup gazetelerin hayret verici bir tedhişçi hareketine mâruzum. Şayanı hayret diyorum; eğer uzun seneler kendi kadroları içinde memleketin belli başlı hizmetlerine dâvet ettikleri, daha dün 1950 intihabında bizim partimize tekrar girer misin diye müracaat ettikleri; partiye tekrar girmiyeceğimi söylediğim zaman listemize ismini verir misin dedikleri adam, memlekette iki defa Hükümete gelen, bir defa da bundan daha büyük siyasi hayata girecek bir adamı ifade ederek kabul eder misin diye teklif ettikleri adam bir haftadan beri acaba bunu yıldırabilir miyiz diye en korkunç ve en çirkin taarruzlar karşısında bulunmaktadır. O taarruzlara ben evvelce de mâruz kaldım. Aynı kürsüde 1945 senesinde dört imzalı takrir veren arkadaşlarımız, Aynı binanın duvarları arasında 1945 Haziranında dört imzalı malûm takririn sahipleri, bu takririn müzakereleri beş gün sonraya bırakılarak; utanarak hatırladığım mürettep bir taarruz karşısında bırakıldılar. O taarruza mâruz olanlardan biri bugün milletin itimadını kazanmış, Devlet Riyasetine getirilmiş olan Celâl Bayardır. O, geniş suiistimallerin içinde yer bulduğu, İş Bankası teşkilâtından mesul tutuldu. Söz alarak kürsüye çıktım. Dedim ki; onları itham etmediniz; kendinizi itham ettiniz. Sizin namzediniz olarak mebus seçilmiş arkadaşınız yine fırkamızın vekili ve Başvekili olarak senelence vazife gördü. Hatalar yapmış, suiistmallerde bulunmuş, siz Büyük Millet Meclisi olarak mevcut değilmiydiniz? Kendi kendinizi tecrim ettiniz. Onu değil. O, birden bire çok fena oldu, çünki biraz hürriyet istiyen bir takrire imza koydu. Şimdi aynı usulle, aynı zihniyetle beni tecrim ediyorlar. Emin olunuz iftiraların madde madde üzerinde durmıyacağım. Zira benim için bu tenezzülden ibarettir. Bu gibi bu cinsden tezvirlerle ben yıkılacaksam zaten mevcut değilim. Yalnız mahzun olduğum bir cihet var. İlk Reisimize hakaretli bir kelime ile temas etmişim. Bunu tek bir muhalif gazete yazdı ve ondan diğer muhalif gazeteler aldı, şişirdiler, büyüttüler, beni yıldırmak ümidine kapıldılar.

Ben Anayasa ve Bütçe Komisyonunda konuştum. Uzun, kırk iki senelik hitabet hayatımda hiç kimseden hiçbir vatandaştan hürmetsiz bir lisanda bahsetmedim. Bu kürsüde İsmet İnönü'yü müdafaa ettiğimi işittiniz? İnanın, en ufak hizmetlere ben sevgi ile minnettarlık hissiyle bağlıyım. Ben yalnız vakaların cereyanını anlattım. Eğer vakalar yanlış bir kararın netcesi ise, bunun mesuliyeti anlatana ait değildir. Bütün ihtilâller, inkılâplar kusurludur, belli başlı hatalarla mâlûldür. Bunların tashihi, ikmali, yeni

nesillerin fikir namusuna emanet edilmiş mubarek vazifelerdir.

Muhterem milletvekilleri; dağın, kırın, ormanın mevsimleri gibi beşeriyet ormanının da mevsimleri vardır. Bir zaman oldu; yaprak dökümü gibi, taçların, tahtların dökümü oldu. Rusya'da Romanof, Almanya'da Hohenzollern, Avusturya'da Habsburg hanedanları, İtalya Hanedanı, İspanya Hanedanı gitti. Kral Ferdinant Bulgaristan'dan kaçtı. Kral Kostantin Yunanistan'dan kaçtı. Bizim 600 küsur senelik hükümdarlığı olan Osmanlı Hanedanımız, İran'da Kaçar Hanedanı, Aksayı Şark'ta; Çin'de Mançer Hanedanı hep birden yıkıldı. Demek ki beşeriyet ormanında taçları, tahtları sürükleyip götüren bir fırtına esmiştir. Bu birinci levha.

Diğer bir mevsim geldi: Hep beraber bu mevsimi seyrettik. Dünyanın muhtelif köşelerinde diktatörler peydah oldu. Hemen hemen aynı zamanda; bazan tek, bazan çifte. Rusya'da Lenin'i hatırlarsınız, gençlerimiz okuyarak, işiterek hatırlarlar, eskiler bilirler, kendi hayatlarına dâhildir. Leninden sonra Stalin geldi, çifte diktatör, koyu, en iptidai mânasiyle. Almanya'da Hitler, İtalya'da Mussolini, Yugoslavya'da Kral Alexandr, İspanya'da Primo de Rivera ve Franko, Romanya diktatörsüz kalır mı? Mevsim icabı orada Mareşal Antonesko iktidara geldi, o da bir diktatör.

Bizde de iki diktatör peyda oldu: Bildiğiniz devirdir; ve son mümessili bugün Meclis kürsümüzde konuşmuştur. İran'da peyda olan Ali Rıza Pehlevi'yi, Çin'de Sunyatsen ve Çankayşek'i evvelkilere ilâve edeyim, Avrupa'nın bir ucunda Salazar, öbür ucunda Mannerhaym var. Biri Portekiz'de diğeri Finlândiya'da. Bunlar nevileri itibariyle birbirine benzemez. Bu da bir merasim.

Askerlikten gelenlerin nüfuzu namütenahi oluyor. Dünya gazetelerinde gördünüz; memleket matbuatında gördünüz; Mac Arthur'u Newyork'ta karşılıyanların sayısı 7 milyon olarak gösterildi. Bir milyonunu atınız, iki milyonunu atınız. Size soruyorum: Dünyanın en büyük âlimi, en büyük sanatkârı, en büyük kâşifi memleketine dönüşünde 500 bin kişi ile karşılanır mı? Beşeriyeti vahim bir hastalıktan kurtaran bir doktor böyle bir kabule mazhar olur mu? Milletler bir şeyi bilirler ve pek iyi bilirler; bir meydan muharebesinde bir devler batar, bir meydan muharebesinde bir devlet kurtulur. Birinci reisimiz askerî bir zaferle memleketin başına geçmiş bir şahsiyettir. Bir kurtuluş mücadelesine riyaset etmiştir, nüfuzu mutlaktır. Arzuları birer birer kanun olarak, münakaşa edilmeksizin Millet Meclisinden çıkmıştır.

Yine askerlik zaferleri içinden gelmiş ikinci bir reisimiz vardı. Bu devrin hizmet taraflarına itiraz eden ben olamam. O hayırlı tarafları anlıyorum, gençler arasıra zümre zümre evime geliyorlar onlara bir son nasıl bir başlangıç oldu anlatıyorum.

Arkadaşlar gündelik müşkülâtımız bizi mahzun etmemeli, memleketimiz tekâmül halindedir. Bunun en mesut tecellilerini hemen hemen her gün taraf taraf seyrediyorum. Küçük tiyatroya çağırdılar, yepyeni bir nesil karşıma çıktı Sesin en güzellerini dinledim.. Bir genç kız gördüm. Yalnız şeklini dünya salonlarında gezdirseler Türk Milleti lehine milyonlarca para ile ödenemiyecek bir telkin yapar. Piyanoda bir virtuozdur. Halk şarkılarımızı okuyan bir Ruhi Su dinledim, sesi bir harika. Bir Ferhan Onat dinledim, gene kumral bir Türk kızı, soprano olarak fevkalâde bir ses, Paris'e giden çocuklarımız var, keman, piyano, resim sahasında ne yaman bir kabiliyetleri var. Ve nihayet bu memleketin eski bir mektep hocası ben bu Meclisteyeni hatiplerin feyiz ve servet dolu ruhları ile temasa gelmekten mesudum. Demekki bu 30 sene faydasız geçmemiştir. Toprağımız bir daha yeşeriyor. Bir yeni doğuya koşuyoruz.

İnkılâbımızın zaıfları, kusurları var demiştim. Bunları ıslaha, tamire Demokrat Partiden evvel Cumhuriyet Halk Partisi başladı. Cumhuriyet Halk Partisi 14 Mayıs inkılâbını benimsiyerek bunu ben yaptım, demokrasiye ben yol açtım diye beyanatta bulundu mu bulunmadı mı? (Bulundu sesleri) Demek daha evvel yokmuş. Bu bir itiraftan ibarettir!

İkincisi: Türbelerin teker teker açılmasına başlandı. Türbelerin kapatılması bir hatamıydı? Âciz arkadaşımız o zamanki Devlet Reisinin Bakanlar Kuruluna riyaset ederek türbeleri kapatmak teklifini müdafaa ettiği vakit söz aldım ve sordum:

Hangi türbeler? (Bütün türbeler) dedi.

Paşam dedim, bizim mahallede bir Bukağlı Dede var; pencerelerindeki rengârenk bez parçaları poyraza, lodosa göre sallanıp duruyor;

eğer mutlaka bir türbe kapatmak istiyorsanız rica ediyorum bu türbeyi kapatınız. Orada yatanın kim olduğunu bilen yok, bir aziz midir bir meczul mudur. Size halâskâr diyorlar, neyi kurtardınız. Eğer bu memleket bize cedlerimiz bir vatan brakmamış olsalardı, siz neyi kurtaracaktınız? Evimi yangından kurtarana minnet duyarım, fakat bu evi bize bırakana minnet duymıyayım mı?

CEZMİ TÜRK (Seyhan) — Kanunla alâkası efendim.

HAMDULLAH SUPHİ TANRIÖVER (Devamla) — Gelecek. Sırası gelecek... (Devam devam sesleri)

Arkadaşlar, memleketimizde heykeltraşi yoktur. Milletler uzayıp giden bir maziden ibarettir. Hal ve istikbal yalnız devam eden bir mazidir.

Ben bir mektep hocasıyım dedim. Elimde heykeltraşi olsa, ressamlık olsa, büyük cedleri onlarla yeni nesillere tanıtırım. Bunlar yok. Yalniz kemikleri var. Hiç olmazsa bu kemikler kalsın. Çocukları oraya götürür, tarihlerini yapan, şereflerini vücuda getiren büyüklerinin türbelerini ziyaret etmek suretiyle öğretiriz. Bu kanun kabul edildi.

Acaba bütün Heyeti Vekile bu kanunun çıkmasına taraftar mıydı?. Hayır. Fakat çıktı. 1946 C. H. P. Kurultayında aynı bahsi açtım. Türbeleri açmak demokrasiye muhaliftir dediler. Bir gün C. H. P. türbeleri açmaya başladı. Demek bu hatanın da tamiri lüzumu kabul edildi.

Başka birşey daha gördünüz; bunu hayretle seyrettik. Bu benim biraz da tesellim oldu. Halk Partisinin yine 1946 Kurultayında ana, baba çocuğuna kendi dinini öğretmek isterse ya biz öğreteceğiz, ya onlara bir cemaat teşkilâtı yaparak kendi dinlerini çocuklarına öğretmelerine müsaade edeceğiz. Üçüncü bir yol yoktur.

Çoşkun bir inkılâpçı kürsüye çıktı ve bana bağıra bağıra sordu : H. Subhi Bey.. Papaz mısın, imam mısın?. Nereye gidiyoruz?. Meslekî hazırlığım olmadığı için ne imamım ne papaz.

Bir gün yine Halk Partisinin başbakanlarından biri kürsiye geldi : Ben mekteplere din derslerini koyan Hükümetin reisiyim. Ben imam, hatip kurslarını açan Hükümetin reisiyim. Ben İlâhiyat Fakültesini açan Hükümetin reisiyim. O halde gitgide daha iyi anlaşılıyor. Mazinin bâzı hataları varmış. Geçirdiğimiz şerefli devrin noksanları varmış. Bâzılarini kendi hayatıma dâhil olarak bilirim, bâzılarını okumuş olarak bilirim. Hiçbir bellibaşlı ihtilâl yoktur ki, onun zaıfları, kusurları, günahları, ifratları yeni nesillere vazifeler tahmil etmesin. Genç, ihtiyar, günahları silmek, kusurları affetmekle mükellefiz. Siz bu vazifeyi üzerinize aldınız.

Şimdi halkevlerinin iadesi mevzuubahistir. C. H. Partisinin Reisi eski Devlet Başkanımız Muhterem İnönü ile aramızda konuştuğumuz vakit, yalnız iki gün evvel kabul etmemiş olduğu bir fikri bugün müdafaa etti. Türkocakları liderleri toplanmışlar, Türkocaklarının C. H. Partisine devrine müsaade etmişler. Asla arkadaşlar, böyle birşey yoktur., ve olmadı.

Bir gece bir içtima, sofra etrafında hususi bir içtima oldu. O içtimada Devlet Reisi. Büyükelçi merhum Vâsıf Beye şu cümleyi söyledi : Hamdullah Suphi Bey bu akşam aramızdadır. Türkocaklarının lüzumsuzluğuna dair bir şey söylemiştiniz tekrar eder misiniz? Ayağa kalktı ve dedi ki : Devlet millîdir, her şey millîdir. Türkocağı Osmanlılık devrinde vazife sahibi idi, lâzımdı, hizmet gördü, fakat şimdi hiçbir lüzumu kalmamıştır. Bu nutkunu bitirir bitirmez Atatürk bana hitap etti : Hamdullah Suphi Bey, ne diyeceksiniz? Paşam dedim, acaba Türkiye Cumhuriyetinin Maarif Vekâleti teşkilâtı ve hizmetleri Türk halkının maarif ihtiyacına kâfi geliyor mu? Kâfi geliyor demenin imkânı yoktur. Biz sadece bir konferansçı cemiyet olarak yaşasak bizi tutmak teyid etmek lâzımdır. Yalnız konferansçılık yapmıyoruz. Lisan dersleri veriyoruz, kütüpaneler teşkil ediyoruz, sergiler açıyoruz, ecdadın yadigârlarını toplıyoruz, demokrasi terbiyesi veriyoruz, millî şuuru telkin ediyoruz, civar köylerde doktorlarımız parasız köylüleri muayene ediyor, ilâçlarını parasız veriyoruz vekiller seyahatlernide türkocaklarında misafir kalıyorlar, bir kardeşlik yuvası vücuda getirdik, noksanları varsa emrediniz ıslah edelim, ben vazifemi göremiyorsam, emredersiniz Cenubi Amerika'ya konsoloslukla gitmeye hazırım, fakat fevkalâde hayırlı olan bir müesseseyi kaldırmayınız, benimle beraber beş kişi sabahın dördüne kadar müesseseyi müdafaa ettik. Bunlardan biri Sadri Maksudi Beydir. milletvekili olarak aramızda bulunuyor o, bir mülteci ailenin başında, talihi tek bir kelimeye bağlı bir vaziyettedir. Bir karısı var, çocukları var. Böyle oldu-

ğu halde türkocaklarını canla, başla müdafaa etti.

Samih Rifat. İlk Devlet Reisine, kendi evlâtlarım senin kölelerindir diye şiir yazan bir kimse. Türkocaklarını hararetle, kanaatle müdafaa etti.

Anadolu tetkikatiyle meşhur olan İsmail Hakkı Uzunçarşılı, o da yarın ne olurum demedi, ocakların hizmetlerini anlattı ve bunlara dokunulmamalı dedi.

Merhum ve aziz arkadaşım Yusuf Akçora aynı fikirlerle konuştu ve Mazarik'in beşinci iktidara geldikleri vakit Sokol teşkilâtına el sürmediklerini, hikâye etti. Ben de türkocaklarını müdafaa ettim. Türkocaklarında çalışanlar bunlardı. Diğer arkadaşlar, ekseriyetle türkocaklarında doğrudan doğruya hiçbir hizmetleri yoktu. Bâzılarının isimleri defterlerimizde bile yazılı değildi. Ocakları sabahın dördüne kadar müdafaa ettik. Demek ki, liderler kendi arzulariyle verdiler fikri doğru değildir.

Vaka nasıl cereyan etti? Fesih için imza toplamak lâzımgeldi. Kâğıt dolaştı, bana kadar geldi; imzalamadım. Reisimiz benim imzamı aradı, görmeyince kâğıdı yırttı ve bir daha yazın dedi. Kâğıt dolaştı ve tekrar bana geldi. Bâzı dâvetliler etrafını sardılar. Aman ısrar etme, yanlış birşey yapıyorsun, bu muhakkak olacak, imzala. Ayağa kalktım, kanaatimi söyledim. Bir imza istiyorsunuz peki. Fakat sofrada bulunan hanımlardan birisi sizin çok merakla dinliyeceğiniz bir teklif buldu. Paşam, bu soframızdaki kararınızla Türkocaklarını feshetmek ve Cumhuriyet Halk Partisine devretmek çok garip olur. Hiçbir salâhiyetiniz yoktur. Kurultayı dâvet edelim, kararını o versin. Pek doğru. Meşruiyet aramak meselesi karşısındayız.

Muhterem arkadaşlarım, size Napolyon'dan ufak bir hâtıra arzedeceğim; Bilirsiniz birgün kendisini Papa'ya tetviç ettirdi. Din tarafından bir meşruiyet kazanmak için. Bir pilebisit yaptırdı, efkârı umumiyeyi kazanmış görünmek için. Jojefin'i bıraktı yerine Avusturya hanedanından İkinci Fransuva'nın kızı olan Mari Luiz'i aldı. Bu hanedan ile sıhriyet peyda ederek bir meşruiyet daha elde etmek için.

Meşruiyetin lüzumu büyüktür. Kanaatlerime göre vazifesini yapmıyan Millet Meclisleri ellerini kaldırarak siyasi meşruiyeti temin ederler. Bundan şimdi şikâyet etmeye başladın, geç kaldın derseniz haklı olmazsınız. Çok eskiden şikâyet etmeye başladım. Bilmiyorum, yorgunlunuz bu vakaları dinlemeye mütehammil midir? (Dinliyoruz sesleri).

Arkadaşlar, birgün Birinci Reisimizden bir mülâkat istedim. Kitap odasına gelsin diye cevap verdiler. Kitap odasına gittim, kâtibesiyle beraber bir şey yazıyor dinledim, Hürriyetin lüzumuna dair fikirler. İki dakika geçti sordum, bu fikirler kimindir paşam?.. Benim dedi. Bu fikirler sizinse bu memlekette fikirlerinizin tatbikına mâni olan kuvvet kimin elindedir? Şimdi o bana sordu, demek bu fikirler tatbik edilmiyar öyle mi? Meclise mebus olmadan giren yalnız zabıt kâtipleridir. Türkiye Büyük Millet Meclisi milletin kalbinden koğulmuştur. Cevabı ne oldu diye merak edersiniz. Çok şayanı dikkat, hiç unutmıyacağınız bir cevap oldu: Niye gitsinler, dinlenecek ne var? Cevabı bu oldu. O halde çaresi? Çaresini yakında göreceksizin. Aradan beş ay geçti, Fethi Bey'i Paris'ten davet etti ve Serbest Fırkayı teşkile memur etti.

Atatürk Yalova'da bir akşam yemeğinde bana hitap etti, hürriyete dair aramızdaki mükâlemeyi tekrar eder misiniz? Anlattım. Fethi Bey, sizi niçin Paris'ten davet ettiğimi onladınız mı? Evet anladım dedi. O halde siz Hamdullah Suphi Bey, o şikâyetlerin sahibi olarak yeni partiye gireceksiniz. Asla, niçin paşam. Bunun on bir, on iki sebebi var, bunlardan yalnız iki üç tanesini söyliyeyim. Öbürlerini saymaya lüzum kalmaz. Hangileridir bu sebepler?.. İlki, memlekette bir muhalif parti vardır, emniyet havasını tesis edin o kendi teşkilâtını yapar ve hakiki bir muhalefet partisi karşımıza çıkar ve hizmet görür. Arkadaşınız, Fethi Bey partinin teşkiline memurdur. Hemşireniz Hanımefendi orada âzadır. İstiklâl Mahkemesi âzası Reşit Galip Bey âza, çocukluk arkadaşınız Kütahya Mebusu Nuri Bey âza, Paşam bunun yaş amasına imkân yoktur. Ben bu partiye girmem. Birinci sebebi bu.

İkincisi, memlekette bellibaşlı ne yapıldı ise kendi muvafakatiniz veya emirlerinizle olmuştur. Ben Hükümetin karşısına çıkmış olsam, sizin karşınıza çıkmış olmıyacak mıyım? Ben buna razıyım dersen müsaadenizle yine şimdiki mevkiimi muhafaza edeyim.

Üçüncüsü, benim arkadaşlarım, benden kork-

mazlar, benim ne azlim var, ne nasbım var. Yarın gelirler, dün akşam sofrada emir almışsın ve muhalefete geçmişsin, bu emri alıncaya kadar aklın nerede idi? Buna nasıl cevap vereceğim. Bana öğretir misiniz? Sofra rahatsız, ve sessiz dinliyordu. Fakat iki, üç dakika sonra o bana tekrar hitap etti; Hamdullah Suphi dedi, Türkocaklarının reisisiniz değil mi? Evet dedim. O halde bütün Türkocaklarını Fethi Beye mi vereceğiz? Siz olduğunuz yerde kalınız. Teşekkür ederim, olduğum yerde kalacağım, dedim.

Arkadaşlar, Fethi Bey fırkasını teşkil ettikten sonra bir makale neşrettim, Akşam'da intişar etti. İsmi, bu sesi koruyunuzdur. Akşam Gazetesinde intişar etti. Ondan size bir cümleyi tekrar edeceğim: Üzerinde bir tek tenkidi mürakabe sesi yükselmiyen bir memlekette Cumhuriyetin var olduğuna biz inanabilir miyiz ki, bunu başkalarına inandıralım. Şiird Mebusu Mahmut Bey birçok kalem adamlarına Atatürk'ün en büyük eseri hangisidir, diye bir mektupla sordu, ve aldığı cevapları neşretti. Ben cevabımın sonunda: En büyük eserini daha yapmamıştır, dedim. Onun en büyük eseri Cumhuriyetten sonra cumhuriyetçiyi yetiştirmek olacaktır. Cumhuriyetçi yetiştiği gün en büyük eseri vücuda gelmiş olacak. Bu kürsüden yeni bir nesli seyrediyorum ve dinliyorum: Cumhuriyetçiler yetişmiştir. İnkılâbımız yeni mesut bir merhaleye geldi. Büyük inkilâbın sahibine en büyük hizmetlerden birisini yapıyorsunuz.

Aziz arkadaşlarım; 1927 Halk Partisi Kurultaynda bu partinin kâtibi umumisi rahmetli Saffet Arıkan bir teklif getirdi, bütün cemiyetlere baro dâhil idare heyetleri için namzetleri parti gösterecektir. İki defa söz aldım. Bu, teklif kabul edildiği vakit takip edilen maksadın tam zıddı bir netice alacağız. Bu müesseseleri kazanmıyacağız, uzaklaştıracağız.. Bizi hizmet ettiğimiz müesseselere bağlayın demektir. Anayı, babayı çocuğuna bağlıyan emektir. Emek olmıyan yerde kafamızı, kalbimizi kullanmadığımız yerde, emir aldığımız yerde bağlanma denilen ruhi hâdisenin vuku bulmasına imkân yoktur.

Nihayet bir gün arkadaşlar o, anlattığım sofra kararı üzerine, Türkocakları kurultayı bir fesih kararı verdi. Bu sıraların üzerinde eski ocaklılar var, ömürlerinin birçok senesini onun hizmetinde geçirmiş olanlar var. Acaba tabiî bir inkişafa mazhar olan ve hakikaten C. H. P. ve hükümetlerinin de yardımını gören ocaklar niçin feshedildi? - Yalnız yardım sözünü yanlış anlamamanızı rica ederim - Halkevleri mevzuubahis olduğu vakit Halk Partisinin son kurultayında beş milyon lira alındığı bildirildi. Türkocağının Hükümet bütçesinden 267 merkez için aldığı senevi yardım, 25 000 liradan ibaret idi.

Birinci Devlet Reisi Adana Türkocağının defterine şu cümleyi yazdı: Bu ocağı söndürenin ocağı sönsün. Nereye giderse ocaklara iltifat ediyordu, gençleri teşvik ediyordu. Ve nihayet bir gün Fethi Beyin 1929 daki İzmir seyahatinden sonra Garbi Anadolu'nun kıyamını seyrettik. Bu benim nazarımda birinci 14 Mayıstır. 1929 da İzmir'de başlıyan 14 Mayıs ve onun haber verdiği hakikatlar ikinci 14 Mayısın, sizin 14 Mayısınızın başlangıcıdır. Halk infiali o zaman meydana çıktı. Reisimiz müteessirdi. Akşam Dolmabahçe Sarayında; bütün misafirlerine hitaben, arkadaşlar; «barut fıçıları üzerinde oturuyormuşuz, haberimiz yok» dedi. Bunu bana kim anlatacak? Kütahya Milletvekili Nuri Bey; Halk Partisi Umumi Kâtibi rahmetli Saffet Arıkan'ı göstererek; bunu anlatsa anlatsa o anlatır dedi. Saffet Bey ayağa kalktı; fırka merkezlerine bir tamim mektubu gönderdim, cevap gelecek, arzedeceğim. Otur dedi, otur. Vekayii arzetti, başka biri daha konuştu: Eğer bunu vaktiyle yazmamış ve neşretmemiş olsaydım size şimdi bahsetmezdim. C. H. P. arkadaşlarım bunu tekrar ettirdiler. Ankara'da Parti Grupunda tekrar ettirdiler. 1931 de neşrettiğim ikinci dağ yolunda aynı fikirleri bulursunuz. Fırkadan, partiden şikâyet ettim. Hanginiz arzu ederseniz bunları hem zabıtnamelerde okuyabilirsiniz, hem de benim kitabımıda bulursunuz. Biz ocakların murahhaslarını fevkalâde içtimaa dâvet ettiğimiz vakit ne yapmak üzere geleceklerini yazmadık. Zaten 1927 de, C. H. Partisi kurulduğundan beri bütün cemiyetlerin idare heyetlerine parti istediği namzetleri koyuyordu. Atatürk Anadolu Ajansına fesih kararından sonra bir tebliğ verdi. vakanın bütün hakikatleri buradadır. Memleket gazetelerine Anadolu Ajansı 24 Mart 1931 de şu tebliğde bulundu : Aynen okuyorum.

Milletlerin tarihinde bâzı devirler vardır ki muayyen maksatları elde etmek için maddi ve mânevi ne kadar kuvvet varsa hepsini bir ara-

ya toplamak ve aynı istikamete sevketmek lâzımgelir. Yakın senelerde milletimiz böyle bir toplanma ve birleşme hareketinin verdiği mühim neticeleri idrak etmiştir. Memleketin ve inkılâbın içerden ve dışarıdan gelecek tehlikelere karşı masuniyeti için bütün milliyetçi ve Cumhiyetci kuvvetlerin bir yerde toplanması lâzımdır. Tesisi tarihinden beri ilmî sahada, halkcılık, milliyetçilik âkidelerini neşrü tamimde sadakatle ve imanla çalışan ve bu yolda memnuniyeti mucip hizmetleri sebketmiş olan Türkocakları... Kendi partisine katılmasını ben münasip gördüm. Bu millî müessese hakkında duyduğum emniyetin bir neticesidir. O halde ocak liderleri mi karar vermişler, yoksa Devlet Reisi mi anladınız? Birinci Devlet Reisimizin nüfuzu mutlaktı. Size soruyorum, acaba Devletçilik, lâiklik prensiplerinin C. H. Partisinin tüzüğüne ve Anayasaya koyduğumuz zaman, hattâ bu esas fikirler uzun bir münakaşadan geçti mi? Geçmedi. Ben hatırlarım bu sıralar üzerinde iki eski milletvekili, Devletçilik hakkında münakaşa ettiler, kanaatleri birbirine tamamen zıd idi. Her ikisi bir ay sonra aynı Hükümete girdiler.

Lâiklik kararı verdiğimiz zaman da böyle oldu. Cumhuriyet Halk Partisine mensup milletvekilleri meselenin mahiyetini anlamak ve tatbik şekillerini mütalâa etmek vakit ve fırsatını bulmadılar. Bizim tatbik ettiğimiz lâiklik, eski lâik devletlerin, meselâ Belçika'nın, İsvçre'nin, Fransa'nın, Birleşik Amerika Devletlerinin lâikliği arasında hiçbir müşahebet, hiçbir münasebet yoktur.

Cumhuriyet Halk Partisine mensup bâzı milletvekilleri bana geldiler. Fırka merkezine bu bahis hakkında yazdıkları şikâyet mektuplarını gösterdiler, bunlar parti grupunda okunmadı bile.

Cumhuriyeti ilân ettik; onun benzerini değil, kendisini, taklidini değil, aslını istiyoruz. Başlamış mücadelenin tek mânası budur.

Şimdi arkadaşlar, şu neticeye varıyorum; bugün yapılmış bir sıra hatadan birini daha, ortadan kaldıracaksınız. Büyük bir günah işlenmiştir. Muhalefet partileri gibi, cemiyetlerin feshi de ağır bir hata olmuştur.

Memleketimizde bir salgın vardır; intihar salgını. Gazetelere bir tebligat yapıldı. İntihardan bahsetmeyiniz. Her gün okuduk. Kazaen pencereden düşenler, yanlışlıkla zehir içenler var. Müesseseler için de böyle oldu. Kapattık demeyiniz, kendi kendilerini fethettiler deyiniz.

Arkadaşlar, Birinci Büyük Millet Meclisinde hizipler olduğunu hatırlıyor musunuz?. Kendi kendilerini feshettiler. Memleketimizin çok mâruf 3 - 4 Devlet adamının, siyaset adamının eliyle bir Terakkiperver fırkası kuruldu. O da kendi kendisini feshetti. Talebe birlikleri, muallimler Birliği, Türkocakları, Gazeteciler Cemiyeti, İhtiyat Subaylar Cemiyeti, Türk Kadınlar Birliği ve saire, bir sürü intihar! Bu vakalar yakın tarihimizin çok hazin bir safhasıdır. Sebep, ilân edilmiş olan sebep şu bütün kuvvetleri bir elde toplamak arzusudur. Misal sâridir. Rusya'da bir Narodnidom ve Komsamol var tek partinin emrinde. Almanya'da tek parti ve onun emrinde Hitler Yugend Teşkilâtı var. Şefin iradesi mutlaktır. Bu şef Musolini'nin tek partisi de bu partinin emrinde Balillâ teşkilâtını kurdu. Mareşal Antenesku Demir Muhafızlar teşkilâtının başındadır.. İşte misaller, işte sirayet membaları.

Demin Faik Barutçu fevkalâde yanlış birşey söyledi; dünyanın her tarafında siyasi partiler gençliği kendisine göre yetiştirirlermiş. Bu yalnız diktatörlükle idare edilen memleketler için doğrudur. Bunun haricinde bir tek misal yoktur. İleri memleketler hür insanı yetiştirir, onlar partilerini kendileri seçerler. Türkocaklarının 32 bin âzası vardı, müessese olarak hiçbir partiye intisap etmedik. O tarihte ayrı ayrı fırkalar vardı. İttihadü - Terakki, Hürriyet İtilâf, sonra C. H. Partisi. Şahsi kanaatimizle istediğimiz tarafa gittik. Fakat müessese kendini vücuda getirene sadık kaldı, hiçbir partinin emri altına girmedi.

Sizin aranızda kasten yapılan bir telkine cevap veriyorum; Türkocağının kurulduğu gün neşrettiği nizamnameyi okuyunuz. Asla, asla ırkçılığı kabul etmedi. Milleti bir terkip addetti. Bir vicdan, bir zihniyet meselesi saydı. Bugün de kanaatimiz budur.

Âzalarımız arasında; isimlerini söylemeyi hürmetsizlik addederim, başka unsurlardan gelmiş olanlar vardır aramızda. İsmini söylemiyorum. Bir gaza bayrağı gibi vücudu memleket hizmetlerinde delik deşik olmuş bir çerkes vardı, onu canevimize bastık, ocağımıza âza yaptık. Yine aramızda en maruf kürt ailelerine mensup gençler vardı, sonuna kadar onlarla beraber çalıştık. Biz kemiğe, ete dayanan milli-

yetçiliği dün reddettik, bugün de reddediyoruz. Antrepolojik bir milletçiliği hiçbir zaman kabul etmedik, bundan sonra da kabul etmiyeceğimize emin olunuz. Halk Partisi muhterem Reisinin bugünkü nutkunu büyük bir teessürle dinledim. İsmet İnönü Halkevlerinde kadınlarla erkeklerin hep bir arada bulunduklarını, çalıştıklarını ifade ettiler, doğrudur. Yalnız ben size, hilâfet ve saltanat devrinde, Padişah tahtında, şeyhülislâm postunda iken Türkocağında kadınların âza olmaları ve vazife almaları daha çok evveldir. Halide Hanım İstanbul Üniversitesinde İngiliz edebiyat tarihini okutmadan, burada milletvekili olmadan evvel Türkocağı kürsüsünde, konferanslarını veriyordu. Nakiye Hanım da öyle. Fatih Medresesinden gençler gelir bizi sükûn ile dinlerdi. Sahneye eski bir arkadaşımız C. H. Partisinin Ticaret Bakanı Mahmut Nedim Beyin karısı Hürrem Hanım çıktı piyano çaldı, Dr. Mazhar Paşanın oğlu Münir kemanla ona refakat etti. Halk bizi parçalamadı. Biz kadın erkek beraber çalışma hayatını ta o vakit tesis ettik. Daha bir şey tesis ettik, ondan da bahsetmek vazifemdir. Yeniden bir demokrasi tecrübesi yolundayız, bu çok çetin bir yoldur, her nevi tahriki, her nevi suiniyeti karşınızda buluyorsunuz.

Biz Türk Ocaklarında memleketin bütün meselelerini konuştuk, münakaşa ettik, kardeşlik havası içinde. Sorunuz ocaklılara, aramızda birbirimize sövdüğümüz, birbirimize el kaldırdığımız oldu mu? Cumhuriyet devrinde aile isimleri mevzuubahis oldu. Türkocaklarına girenlere aile isimleri verilirdi. Eski İstanbul'a nazaran yerlerden taşradan gelenlere soy adı vermeye lüzum yokdu, çünkü onların ekseriyetle aile isimleri vardı. Bir gün Cumhuriyet Halk Partisinin muhterem Reisi İsmet İnönü çok genç bir zâbit olarak, yüzü hafızamda bugün gibi kalmıştır, geldi idare heyeti odasına beni de âza yazarmısınız, deli. Bundan 38 - 39 sene evvel ona İnal soy adını verdik. Biz halka doğru bir hareket yaptık. Milliyet şuurunu veren mecmua ve kitaplar neşreden, konferanslar tertip eden, fakir talebeyi himaye eden, bir müesseseyi kaldırıp millete tesis olarak vereceklermiş. Türkocakları, Muallimler Binliği, Türk Kadınlar Birliği, Gazeteciler Cemiyeti gibi müesseseler bu milletin değil midir? Böyle bir fikir nasıl müdafaa edilir? Bu akşam Millet Meclisini üç nevi sevinçle terkedeceğim.

1. Büyük bir hatayı, haksızlığı tamir edeceksiniz (Brabo sesleri).

2. Eski müesseseleri tekrar açarak onların mensuplarına doğru bir yolda çalışmak imkânını vereceksiniz.

3. Cebir ile ikrahla alınmış olan malları Hükümet aynı hizmeti ifa eden müesseselere iade edecek, bu karar genç nesillere, sevgi ve inan yolunu bir daha açacak.

Hele D. P. Grup içtimalarında verilen kararlara Mellis D. P. ekseriyeti Meclis içtimaında sözü yaman bir iftiradır. Gözümle gördüğüm bunun tam zıddıdır. D. P. ye mensup olan milletvekilleri kendi kanaatlerini kendi partilerine karşı müdafaa ettikleri yüzlerce, şimdiye kadar çok misallerle gösterdiler.

Büyük Millet Meclisinde bugünü idrak etmek bahtiyarlığına kavuşmuş ve ömrünün son merhalesinde gözlerini mesut kapamak imkânını kazanmış arkadaşınız sıfatiyle bildiklerimi söyledim, kanaatlerimi müdafaa ettim. (Bravo sesleri alkışlar).

(Şiddetli ve sürekli alkışlar).

BAŞKAN — Efendim kararınıza ihtiyaç hissettiren bir önerge vardır. Onu okutacağız.

Yüksek Başkanlığa

Müzakerenin saat 21 de kesilerek 7 . VIII . 1951 Salı günü saat 15 te tekrar devam olunmasını arz ve teklif ederiz.

İstanbul	İstanbul
Fahrettin Sayımer	Bedri Nedim Göknil

(Gürültüler, devam sesleri).

BAŞKAN — Önergeyi oyunuza arzetmek mecburiyetindeyim. Önergeyi kabul edenler... Etmiyenler ... Önerge reddedilmiştir. Yemek için bir tatil verelim. (Gürültüler).

Efendim, müsaade buyurunuz, arzunuzu tezahüratımızdan anlıyalım, ona göre bir teklif yapalım

Efendim. vakit geçti. Müzakerelere devam arzuları da hissediliyor. Müzakerelere devam etmeyi arzu buyuranlar lûtfen işaret versinler... Etmiyenler ... Müzakerelere devam edilmesi kabul edilmiştir. (Yemek, yemek sesleri).

Saat 22 de toplanılmak üzere oturuma son veriyorum. Bu müddet zarfında yemek de yenebilir.

Kapanma saati : 21,05

ÜÇÜNCÜ OTURUM

Açılma saati : 22.40

BAŞKAN — Başkanvekili Fikri Apaydın

KÂTİPLER : İbrahim Kirazoğlu (Kayseri), Füruzan Tekil (İstanbul).

BAŞKAN — Oturumu açıyorum.

Söz Refik İnce'nindir..

REFİK İNCE (Manisa) — Aziz arkadaşlar; yüksek huzurunuza arkadaşlarla birlikte takdim etmiş olduğumuz kanun teklifi üzerinde cereyan eden müzakerelerde, hakikaten bu kanun hakkında söylenmesi lâzımgelen bütün hakikatlar, bütün çıplaklığiyle gösterilmiş ve esbabı mucibe tarih huzuruna bizi açık alınla, parlak bir şekilde çıkaracak vaziyette tezahür etmiştir. Her kanun bir ihtiyacın ifadesidir. Her kanunda esas, ahlak ve fazilete istinadetmek suretiyle emniyet nizamını korumaktır. Biz bu kanunu teklif ederken milletçe, hattâ Halk Partisince dahi duyulan bir ıstırabın önüne geçme hedefini takip ettik. Halkevleri meselesinin, Halk Partisi Kongresinde mevzuubahis olması ve bu partinin Demokrat Parti ile teşriki mesaiye yaklaşması ortada müşterek surette halledilmesi lâzımgelen içtimai bir derdin olduğuna en güzel bir delil teşkil eder. Fakat Halk Partisi o kadar nizamşiken olmuş ve okadar kendini muayyen bir çerçeve içine koymaktan müstağni tanımaya alışmış ki, kendi kongresinin kararına dahi 5 sene zarfında itaat etmemiştir. Kanun tanımıyan, kongresini dinlemiyen, hulâsa nizam, fikir ve mânasından kendini uzak tutarak keyfî hareketi kendine şiar edinen bir müessesenin böyle bir kanun karşısında kalması dolayısiyle bize teşekkür etmeleri lâzımgelirken, bizim güzel hattı hareketimizi birtakım, edebiyatı hukukiyede yeri olmıyan elfaz ile, teşbihlerle namlandırmaya kalkışmaları yine onların şiarlarının yeni bir tecellisi telâkki edilebilir. Arkadaşların izah ettiklerini tekrardan içtinap ederim. Biz bu kanunla doğrudan doğruya Devlet kuvvetini elinde bulunlaranların onu suiistimal etmelerine meydan bırakmamak isterken hakikaten ihtısas sahibi arkadaşlarımızın encümenlerde teklifimizi desteklemek ve ikmal etmek suretiyle gösterdikleri ihtısasa hürmet ederiz. Hattâ bu o kadar esaslı bir dâva halinde tecelli etti ki, benim şahsi kanaatimce, bir Devletin bünyesinde bundan sonra nöbetleşe iş görecek adamları Devlet işlerini görürlerken keyfî olmaktan uzak kılmak için, bu kanunun birinci maddesinin maksadını daha kuvvetle temine medar olmak üzere, bunu bir Anayasa mevzuu yapmak yerinde olur. Anayasanın tadilâtını ele aldığımız zaman milletin mukadderatını partilerin keyfine bırakmamak, milletin hazinesine girecek paraların sarfiyatını iyi sağlamak ve idare edenlerin şahıslarına ve keyiflerine onu tâbi kılmamak hususunda esaslı bir müeyyide koymak suretiyle Anayasada tadilât yapmak bahtiyarlığı inşaallah bize, Demokrat Partiye nasip olur. (İnşaallah sesleri). Biz bu şekilde hareket etmekle kanun ve tatbikatının mütevazin olmasını temin etmek istedik ve zavallı memurları, bilhassa vicdanları karşısında mustarip bırakmaktan kurtarmak istedik. Tasavvur ediniz ki, arkadaşların burada söyledikleri feci misalleri tatbika memur olan bir tapu kadastro memuru var. Verilen emir hilâfı kanun, yapılan iş hilâfı kanun. Fakat tepeden gelme bir emir olduğu için hayatı pahasına onu yapmaya mecbur. Bunu tevlit ettiği ıstırabı bir defa düşünmek kâfidir sanırım. Arkadaşlar; her şeyden evvel insanları vicdanlariyle karşı karşıya bıraktığımız zamandır ki, mesuliyet duygusunu hisseden insanlar memlekette iyi rol oynama imkânına sahip olmuşlardır. İşte biz vatandaşlara bu imkânı sağlamak ve onları ahlâk ve vicdanlarının sesiyle hareket etmekte serbest kılmak yolunda Demokrat Parti programında gösterilen esaslı noktalardan bir tanesini daha, fiilî olarak, tatbik yoluna girmiş bulunuyoruz. (Bravo sesleri).

Asıl mâna şurada: Biz gösteriyoruz ki, üzerinden seneler geçmiş olsa bile mesuliyet denilen

nesneden kurtulmanın imkânı yoktur. Mürurü zaman sığınağına iltica etmenin dahi çaresi bulunmıyacağına ve millî hukukun nigehbanı olan Büyük Millet Meclisinin, her zaman murakabe hakkını kullanmak suretiyle, faziletşiken ve ahlâka mugayir hareket etmekle istinas peyda etmiş olanlara vazifesini yaptıracağına ve millet işlerinin selâmetini temin edeceğine kaniiz. Binaenaleyh bu esası birinci maddeye koyduktan (partilere, falan müesseselerden para verilmez) dedikten sonra artık hiçbir şekilde verilmez. Bu şekilde verilmiş olmakla meydana gelen eserleri olduğu gibi birer âbidei suiistimal halinde muhafaza edersek bu memleket bünyesinde istirahat olur mu ve buna saik olan Halk Partisinin istirahatı vicdanla hayat geçirmesine imkân olur mu? Mütemadiyen bir suiistimalin şahidi olarak gösterilecek bu binalar onların vicdan selâmetini ve milletin istirahatini, mütemadiyen rahatsız eder. Vâzı kanunun esas vazifesi de vicdani âmmede bu selâmeti temin etmek, varsa bozulan bir selâmeti yerine getirmektir. İşte biz arkadaşlar, huzurunuza getirdiğimiz bu düsturun istikbale muzaf mahiyetini muhafaza etmekle beraber mazisini de düzelterek Halk Partisini mühim, tarihî mesuliyetlerinden bir kısmını dahi azaltmış oluyoruz. Bizim bu güzel işimize teşekkür etmeleri bir vazifei insaniye ve vicdaniye iken, hiç olmazsa bizim istikbale ait düşüncelerimizden dolayı bir kelimei takdiriye kullanmak suretiyle en ufak bir mücamelede bulunmamaları doğrusu şayanı hayrettir.

Nihayet dikkat buyurursanız arkadaşlar, onların zihniyetiyle bizim zihniyetimizin arasında o kadar esaslı farklar vardır ki, bizim ak dediğimize onlar kara, bizim kara dediğimize onlar ak demektedirler. Kore meselesinde, biz sizinle beraberiz ama şöyle olmalı, Atatürk Kanununda yine biz sizinle beraberiz ama böyle olmalı demeleri de bunun açık bir misalidir. Bu esaslı prensibimizde, gelecek nesillere hediye ettiğimiz bu kanunda dahi aynı yollara gitmektedirler. Fakat arkadaşlar, inandığımız bu yolda başkalarının fanusuna ihtiyacımız olmadığını göstereceğiz! (Bravo sesleri)

Mahkemeye mi gitmeli, kanun mu yapmalıdır keyfiyetini salâhiyetli arkadaşlarımızın ağızlarından işittiniz. Benim de demin ilâve ettiğim gibi, bir taraftan bir kaide korken, diğer taraftan bu kaideye muhalif olan mevzuların düzeltilmesi hususunda kaide vaz'ı da vâzı kanuna ait olan bir keyfiyettir. Onlara tekrar dönmiyeceğim.

Fakat arkadaşlar, bu memleketin siyasi, içtimai hayatında alnının akı ile hizmetlerde bulunmuş, kendi çapında memlekete faydalı olmuş ve nihayet şu ve bu şekilde hizmetlerden sonra bu milletin milletvekilliği gibi, yüksek bir payesini ihraz etmiş arkadaşlarına gasıplık, müsaderecilik isnat etmiş olmak için insanların ya insan kıymetini takdir etmekten âciz kimseler olmaları veyahut hak ve hakikatı görememek vaziyetine düşmüş, vicdanları hakikaten kararmış, başkalarının ak yüzünden nur almalarına dahi imkân olmıyacak kadar fena ruhlu insanlar olmaları lâzımgelir. (Alkışlar). Hangi insandır ki, bu camiaya dâhil olduğu halde yalnız sırası sağda bulunduğundan dolayı, bu teklifi yapan ve prensipleri kabul eden arkadaşlara şekavet isnat ediyor? Biz yaptığımızın medeniyet, hakikat, hukuk icabı ve doğru olduğuna kaani olarak bir vicdan istirahatı taşırken onlar bu insani duygulara şekavet, gasp ve müsaderecilik ruhu isnat ediyorlar. Bu kadar galatı rüyete, yanlış görme hastalığına uğrıyanlara ben teessüf etmiyorum, yalnız acıyorum. (Bravo sesleri).

MURAD ÂLİ ÜLGEN (Konya) — Kara ruhlu insanlar!

REFİK ŞEVKET İNCE (Devamla) — İnönü'nün beyanatını dinledikten sonra anladım ki, bu sözler, söz olmaktan başka kıymet taşımıyan ve sert ifade edildiği halde hiçbir vicdan ve kanaat üzerinde her hangi tesir yapmıyan, mânaları dahi hakikaten tekrar edilmeye değmiyecek kadar hafif şeylerdir. Tarih göstermiştir ki diyor, müsaderecilerin âkıbeti şudur... Bu sözleri söylemek onlara mı düşer, bize mi? Takdir Yüksek Heyetinizindir. (Bravo sesleri) Ve ilâve ediyor, diyor ki: Bu işlerin mesuliyeti bana aittir, bana sorun. Eğer bu milletin hakiki mümessilleri sıfatiyle Türk Milleti müsamahakâr, afivkâr olan, kinü garaz tanımıyan müşterek duygularının biz mümessili olmamış ve Af Kanunu çıkarmamış olsa idik, İnönü'nün yeri her halde bu hitabet kürsüsü olmıyacak, mahpeslerde cezasını çekmek olacaktı. (Alkışlar). Fakat biz fazileti ahlâkıyeye imtisal için Af Kanununu çıkardık ve dedik ki, artık mazinin defterlerini

karıştırmakla vatandaşları rahatsız etmiyelim. Fakat şimdi kendilerine Af Kanunu gibi kocaman bir ilticagâh bulduktan, tarihî mesuliyetin kendisine ait olduğunu iddia etmek boş bir lâftan ibarettir. Hakiki mesuliyeti tarih göstermiştir ve elbette göstermekte devam edecektir arkadaşlar.

Gayet açık bir dille dediler ki, mutlakiyet devrinde tanınan hukuk, Meşrutiyet veya Cumhuriyetin inkılâbı ile de izale edilmiş olmaz. Buna bizim hukukta kıyas maal farik derler. Burada eşhas hukuku değil, devlet hukuku mevzuubahistir. Devlet hukukunda teşrîî meclislerin her zaman lâzımgelen tedbirleri alacağını arkadaşlarım izah ettiler. Mutlakiyet devri padişahlarının iktisap ettikleri malların da, millet malları olmasından dolayı, müsaderesine karar verildiğine dair Büyük Millet Meclisinden çıkan kanunu hepimiz bilmekteyiz. Binaenaleyh biz, inkilâp icabı olarak, her ne şekilde olursa olsun, gayrimeşru iktisapların izalesi için bu şekilde bizim Türk hayatı siyasiyesinde emsali geçmiş kanunla müeyyed esaslar bulunduğunu göz önünde tutarken o, bunun böyle yapıldığını unutmuş gibi, yalnız hukuktan bahsediyor. Biz de hukuku âmmeden misal getirerek diyebiliriz ki, yapılan iş evvelce de yapılan iştir. Bundan sonra yapacağımız iş de bu gibi kötülükleri kökünden kazımaktır.

Muhterem arkadaşlar, her işte olduğu gibi, vatandaşlar arasında ve partiler arasında hukukan müsavat olmak lâzımgelir. Minareyi çalıp kılıfını hazırlaması tedbirlerinin birçok tatbikatiyle kanun ve hukuk ruhunu zedelediğini gördüğümüz Halk Partisinin elinde mevcut mallar üzerinde biz, Sıtkı Yırcalı arkadaşımızın da dediği gibi, şimdi durmadik. Fakat cemiyetler kanunundaki istisnai hükmün devamına da artık müsade göstermemek lâzımgeldiği kanaatindeyiz. Bir cemiyet, bir prati ticaretle iştigal edemez, iktisadi meselelerle meşgul olamaz. Olamaz. Fakat buna mukabil bizim Halk Partisi hem zeytincidir, hem fabrikacıdır, hem fırıncıdır. (Meyhanecidir sesleri) Hem de meyhanecidir arkadaşlar. Bütün bu malların heyeti mecmuasının kıymetleri kendilerinin olsun. Fakat bir partinin böyle tüccarlık yapması keyfiyeti asla ve kat'â hukuk ve siyasette , istisnai mahiyette, idame edilemez. Bunun yeri ve zamanı gelecek, inşallah o da halledilecektir. (Alkışlar) Bu gibi irattan intifa suretiyle kazandığı paraları yarın müsavi şerait dairesinde mübareze fırsatini bulduğumuz zaman başka bir partinin aleyhine kullanmaması lâzımgelir kanaatindeyiz. Evet parası olsun faiz getirsin, fakat dediğimiz gibi muhtelif mesleklerle iştigal eden bir müesse olmaktan çıksın ve bunların siyasi mânası olmasın. Biz kendilerine şimdiden bunları samimî bir surette tavsiye ederiz. Kendi aleyhlerine bu tecelliyata mâruz kalmamak isterlerse kendi kendilerini şimdiden bu bakımdan tasfiye etmekle, zannederim akıllılık etmiş olurlar ve bu suretle siyasi ve içtimai bir parti haline inkilâp etmiş olurlar. Bizim bu halisana ve samimane tavsiyelerimizi yerinde bulacaklarını umarız. Fakat ne olursa olsun müsavi bir şekilde mübreze edebilmek için kanunda istisnasız hareket etmenin şart olduğunu evvelü âhir düşündük. Nasıl bu kanunla bir takım yersiz istisnaları kaldırmışsak bundan sonra da aynı yolda devam edeceğiz.

Bütün arkadaşlara bu eksiklerimizi tamamlama yolundaki himmetlerinden ve milletin müşterek vicdanına hakiki bir şekilde tercüman olduklarından dolayı hususi ve şahsi kanaatimi ve bütün arkadaşlarıma ait olarak teşekkürlerimi arzederim efendim. (Sürekli alkışlar).

KÂMİL GÜNDEŞ (Kayseri) — Sayın arkadaşlarım, ne garip tecellidir ki bana söz sırası sayın üstat Refik İnce'den sonra geldi. Bu kadar güzel konuşmadan sonra bendeniz 5-10 dakika sizi sıkarsam özür dilerim. (Estağfirullah sesleri)

Sayın değer arkadaşlarım,

Devlet idaresinin ancak kendi inhisarlarında en iyi bir şekilde tedvir edilebileceği telâkkisine dayanan zihniyet, tek parti ve tek şef sistemini esas tutan rejimlerin iş başında kalma ısrarlarının bellibaşlı mesnedini teşkil eder.

Böyle bir mesnede dayanan bu zihniyetin, memlekette demokrasinin gelişmesini, bunun neticesi olarak mütaaddit ve siyasi partilerin meydana gelmesini arzu etmesine imkân tasavvur olunamaz.

Bunun içindir ki, böyle bir zihniyetle muallel idarelerin başında şef bulunur.

Şef, bütün iktidara sahip ve her türlü hakları keyfemayeşa tasarrufta serbesttir. Etrafına ubudiyet ve sadakat tezahürleriyle toplanan mahdut bir zümrenin kanunsuz hareketlerine,

nüfuzunun idamesi mülâhazasiyle itaatkârdır, ses çıkarmaz. Demokrasi rejimini benimser görünerek hakikatta millî menfaatleri istismar ve suiistimal eder. Bir taraftan malî kudretinin kendisine vereceği imkânlarla muhaliflerinin faaliyetlerini tesirsiz hale getirmeye gayret sarfederek rakipsiz hale gelmeye çalışır. Ve bunda behemahal muvaffak olmak için siyasi nüfuz otoritesine dayanarak ve bütün çarelere baş vurarak meşru olsun veya olmasın âmme hizmetleri aleyhine kendi veya dayandığı siyasi teşekkülün mamelekini artırmayı hedef tutar ve bu hedefe varmak için geniş ölçüde gayret sarffeder ve mülk edinme sınırlarını aşarak menkul ve gayrimenkul mal edinilir. Ve binnetice topluluk hayatının nizamı bu idarelerde şef ve etrafındakilerin bazicesi haline girer ki bu gibi idareleri monarşi ve oligarşinin mahlût bir tipi olarak vasıflandırmak icabeder.

İşte sayın arkadaşlarım; sabık Halk Partisi iktidarı da bu tip bir idare tarzı idi. Bu iktidarın dayandığı parti ise daha kuruluşundan itibaren kendi teşekkülünün malî kudretini ne pahasına olursa olsun artırmak için meşru ve gayrimeşru bütün çareleri mübah addetti. Filvaki bu hedefe varmak için de geniş ölçüde gayret sarfeden bu parti büyük şehirlerden en fakir köylere varıncaya kadar bir çoklarında âmme hukuku tüzel kişiliklerine ait irat getirebilecek bellibaşlı gayrimenkulleri nüfuz ve tesir kullanmak veya muvazaalı yollarla mer'i usul ve Kanunlara tamamen aykırı hareket etmek suretiyle tasarrufuna geçirmiştir.

Bir taraftan bu parti vilâyet, belediye ve köylerin ellerindeki gayrimenkulleri namına kaydettirirken diğer taraftan bunların bütçelerine de tasarruf etmiş ve mahallî hizmetlerin bir çoğunun maddi imkânsızlıkları sebebiyle tatminsiz kaldığı düşünülmeden vatandaşın verdiği vergilerden mütehassıl Bütçe gelirlerini kendisine bağlı Halkevleri ve Halkodalarına yardım namı altında kendi hesabına istismar etmekten hâli kalmamıştır. İşte arkadaşlarım, gerek umumi devlet hizmetleri için ve gerekse mahallî belediye ve köy hizmetleri için vatandaştan vergi diye alınan bu paraların bir kısmının Halkevlerine yardım adiyle siyasi partinin bütçesine mal edilmesi ve bu paraların vatandaş hak ve hürriyetlerinin baltalanmasında sarfedilmesi mâşerî vicdani ne derece rencide ettiğini yüksek takdirlerinize bırakırım.

Aziz arkadaşlarım, 1927 Kurultayında aldığı bir kararla en ufak bir derneğin veya her hangi bir mesleki teşekkülün idare kurullarına seçilecek üyelerine kadar müdahale eden ve bu âzalıklara kendisinden namzet gösteren ve bunların seçilmesini mecburi kılan ve bu derneklerin uzuvlarını ele geçirdikten sonra statülerine infisahları halinde emvalinin C. H. Partisine intikal edeceğine dair hükümler koydurarak bir siyasi teşekkülün hangi şartlar altında bu dernekleri infisaha mecbur ettiklerini tasavvur etmek güç değildir. Türk Ocakları Muallimler Birliği ve saire gibi.

Saygı değer Milletvekilleri;

Özel İdare, Belediye ve İktisadi Devlet Teşekküllerinin başlarında bulunan zevatın Halk Partisi zimamdarlarına iyi görünmek için temsil ettikleri belediye ve özel idarenin oturmakta olduğu binaları Halk Partisine bedelsiz terk ve yine bu binalarda aynı teşekküllerinde yüksek bir bedelle kirada oturmakta bulundukları bir vâkıadır.

Bunlara misal mi?.. Kayseri'de Özel İdare, Cumhuriyet Okulunun binasını bedelsiz Halk Partisine terk ve binasızlıktan okulu bir iki sene kapalı kaldıktan sonra yüksek bir bedelle tekrar aynı bina Özel idare tarafından kira edilmiş ve aynı mektebe tahsis edilmiştir. Halen Cumhuriyet Okulu bu binada kira ile oturmaktadır. Ve yine aynı teşekkülleri temsil eden uzuvların otel, gazino ve sinema gibi yüz binlerce lira sarfederek yaptıkları ve senede en az on beş bin lira irat getirecek gayrimenkulleri keza çok küçük bir bedelle zikri geçen partiye satışda bulunduklarını halen Halk Partisinin bu gibi binaları akar olarak tasarrufta bulundurduklarını görüp anlamak için uzun boylu tetkika hacet yoktur. Bu gibi binaların tapu kayıtlarına bir göz atmak kâfidir.

Saygı değer arkadaşlarım; valilerin parti başkanı olduğu ve bütün memurların Halk Partisi üyesi farzolunduğu senelerde halkevleri ve halkodaları ve parti binaları inşası için vatandaşa bedenî mükellefiyet için yapılan cebir ve tazyik ve yine vatandaşın en mühim ihtiyaç maddelerine bu binaların inşa bedellerini karşılamak üzere konan mahallî zamlar ve vatandaştan kerhen toplanan teberrularla elde edilen paralarla yaptırılan şeddite bi-

naları her vilâyette ve birçok kasabalarda görmek mümkündür. İşte arkadaşlar her hangi bir mesuliyet korkusu ve hesap vermek endişesi duyulmadan girişilen bu hareketlerle elde edilen gayrimenkulün adedi 1200 küsur parçadan ibarettir. Umumi Bütçe, özel idare, belediye ve köy bütçelerinden aldıkları paraların ykûnu da 60 milyonu aşmaktadır. İktisadi Devlet Teşekkülleri sermayesinin yarısından fazlası Devlete ait şirketlerden alınan paralarla halka ve bir kısım malî müesseselere cebrü tazyik ile tahmil edilen teberru ve iane'lerle nakdî ve ayni tahsilât bu yekûnun dışındadır. Hulâsaten arz edeyim ki, Halk Partisi varlığının % 95 gayrikanuni ve gayrimeşru tabiî yollarla temin edilmiştir. Sizlere Halk Partisinin iktisap şekline ait bir vesika okuyacağım.

C. H. P. Genel Sekreterliğinin 13 Temmuz 1938 gün ve 1/7870 sayılı yazısı örneğidir.

Sayın General Abdullah Alptoğan
Dördüncü Genel İspekter
Elâzığ

15 . IV . 1938 tarih ve 258/1030 sayılı yazınız karşılığıdır.

Elâzığ eski Valisi Tevfik Gür tarafından Çocuk Esirgeme Kurumuna ait arsaya, Halkevi, çoçuk parkı, kapalı spor salonu ve hastane inşa ettirilmesi üzerine bu arsanın uygun bir bedelle partiye maledilmesi Çocuk Esirgeme Kurumu Başkanlığına yazılmıştır. Çevap olarak alınan 1 . VII . 1938 tarihli ve 4873 sayılı yazının bir aynını takdim ediyorum. Bu yazıya göre arsanın beher metre murabbaının 65 kuruştan verecekleri anlaşılmaktadır. Tutarı hususi idare ve belediye yardımlariyle ödenerek partiye mal edilmesi ve alınacak tapusunun gönderilmesi esbabının temin buyurulmasını diler saygılarımı sunarım.

Dâhiliye Vekili
C. H. P.
Genel Sekreteri
Giresun Saylavı
M. Akkaya

Elâzığ Belediye Başkanlığını il makamı kanalı ile yazılan 21 . V . 1951 tarihli ve 180 sayılı yazıları üzerine çıkarılarak aslının aynı olduğu tasdik olunur. 23 . V . 1951
Tapu Sicil Muh.
(Mühür ve imza)

Not : Bu yazıların aslı kültür mahallesi 128 karton içerisindedir.

Gelelim kanun teklifimize;

Saygı değer arkadaşlarım, teklif ettiğimiz kanun, milletin malı olan ve milletin hizmetine tahsis edilen malların cebir, ikrah ve mânevi tazyiklerle, muvazaalar ve çeşitli tertiplerle iktidardaki siyasi partiye temliki gibi bir gayritabiîliği imkânsız hale getirmek ve siyasi bartilerin daha evvel bu yollarla elde ettikleri gayrimenkulleri eski sahiplerine iade etmekten ibarettir.

Acaba sayın arkadaşlar bu kanun teklifimiz;

1. Anayasaya mrhalif midir?
2. Mülkiyet esaslarını rencide ediyor mu?
3. Bu kanun müsadere kanunu mudur?
4. Hâkim veya ilmî bir otoriteye tetkik ettiril'di mi?
5. Partiler arası bir mutabakatın neticesi neden değildir?

Aziz arkadaşlar, Anayasa ve âmme hukukuna muhalif olarak eski iktidarın mal edinme tasarruflarını milletin meşru vaziyetine irca etmesi hem hakkı ve hem de vecibesidir. Şu halde 14 Mayıs iktidariyle totaliter rejimi tarihe mal eden Büyük Türk Milletinin hakiki mümessil'leri sizlerin ilk vazifeniz millet adına maşeri vicdanda ıstırab menbaı olan bu gayrimeşru vaziyeti âmme hukuku yolu ile eski haline getirmektir. Bu teklifi B. M. Meclisi kanun haline getirmekle kendisinden gasbedilmiş mal ve hakların mühim bir kasmını temsil ettiği büyük millete iade etmekle kalmıyacak ve bu kanun bu yönden böyle iktidarlar için bir intibah olacak Anayasaya kanunlarla muhalefetin yo'suzluğunun haksızlığını millet malında gayrimeşru tasarrufun bir âbidesi olarak milletin gözüne batan bu fiil ve hareketlerin bir daha tekerrününe mâşeri vicdana tercüman olarak son verecektir. Binaenaleyh teklifimiz bu yönden Anayasa hükümlerine uygun bulunduğu gibi Anayasa hukukunun ihlâli ile yapılmış tasarrufları bir an evvel meşru hale getirmek için kanun tedvini yolu da âmme hukukunun ve demokrasi rejiminin Yüksek Kamutaya tahmil ettiği esaslı bir vazifedir.

2. Anayasanın 74 ncü maddesinin birinci fıkrasını aynen okuyorum.

«Kamu faydasına gerekli olduğu usulüne göre anlaşılmadıkça ve özel kanunları gereğince

değer pahası peşin verilmedikçe hiç kimsenin malı, mülkü kamulaştırılamaz.»

Muhalefet yazarları bu okuduğum fıkrayı ele alarak teklifin bu fıkraya aykırı olduğunu ileri sürmektedirler.

Teklifimiz Halk Partisine ait malları istimal ve istimlâk edici bir hükmü ihtiva etmemektedir. Kaldı ki, bu malların Halk Partisine aktarılması işinde bu madde ile ve diğer kanunlarla teminat altında bulunan mülkiyet esasları ve Anayasa hükümleri kökünden baltalanmış ve keyfî bir müsaderenin klâsik bütün kaideleri tatbik edilmiştir. Kanaatimizce teklifimiz mülkiyet esaslarını rencide değil bilâkis siyasi nüfus ve otorite ile dahi mülkiyet esaslarını rencide edilmez bir hale getirmek için, Anayasanın ruhuna uygun bir surette nizamlar vazediyor. Ve bu sebeplerden teklifimiz mülkiyet esaslarını rencide değil takviye ediyor demektir.

3. Bu teklifin müsadere kelimesiyle tavsifi kabil bir vaziyetin mevcut olabilmesi için, ekseriyet partisinin bu kanunla Halk Partisinden alınıp eski sahiplerine verilen malların tamamını veya bir kısmını kendi kasasına aktarması lâzımdır. Ve yahut eski sahiplerine veya Devlete intikal ettirmek istenen malın meşru yollarla Halk Partisinin tasarrufuna geçirdiğini, bu partinin veya sözcülerinin iddia delillerini ortaya koyarak ispat etmesi lâzımdır. Bugüne kadar ne Meclis içinde ve ne de Meclis dışında Halk Partisi bu malları üyelerimizin teberrulariyle temin ettik, belediye, özel idare ve Hazineden muvazaalı yollarla mal iktisap etmedik diye bir define de bulunmadıklarına ve teklifin hiçbir maddesi de Demokrat Partiye bir hisse çıkarmadığına göre bu kanunun takip ettiği yolu müsadere ile vasıflandırmak en hafif tâbiriyle insafsızlık olur. Bu kanun müsadere etmiyecek bilâkis müsadere ve gasbedilen malları eski sahiplerine iade edecek ve bu iade prensiplerini vaz'ederken Halk Partisinin meşru mal ve mülküne dokunmuyor ve dokunmıyacak. Yapılan şey partinin malını partide bırakacak. Devlete ait malları, partiden istirdat ederek eski sahiplerine iade etmekten ibaret olacaktır.

4. Hakem bahsine gelince;

A) Bir mevzuun hakemle halledilmesi için iki tarafın bulunması lâzımdır.

Taraflardan biri Halk Partisi, Diğer taraf kimdir? her halde Demokrat Parti değildir. Çünkü Demokrat Partinin bu işte ne bir menfaati ve ne de geçmişteki usulsüz tasarruflara iştirak etmeyi icabettirecek bir alâka ve mesuliyeti vardır. Bu halde diğer taraf olsa olsa büyük Türk Milleti ve onun adına mümessili hakikisi Büyük Millet Meclisidir. Şu hale göre, millet adına hükümranlık hakkını nefsinde toplıyan bir Meclisin bu parti karşısında taraf olacağa normal bir düşünce olamıyacağına göre ortada iki taraf yoktur ve bu yüzden işin hakemle halledilmesine imkân yoktur.

B) İlmî otoritenin tetkikine gelince;

Bu kanun teklifimiz gerek hazırlanırken ve gerekse hazırlanıp Meclise sunulduktan sonra ihtiva ettiği prensipler Meclis içi ilmî otoriteler tarafından ariz ve amik tetkike tâbi tutulmuş ve teklifimiz muvafıkı ilim ve kanun olduğu neticesine varılarak yüksek huzurunuza gelmiş bulunuyor. Parlâmenter sistemlerde Kanun mevzularının daha evevl Meclis dışı ilmî otoritelerin tetkik süzgecinden geçirileceğine dair bir teamülün mevcudiyetinden bahsedilmiyeceğine ve böyle bir yolu, teklifi yapan zatın hatırı için ekseriyet partisinin kabulü halinde mesul zevatın, Meclisin hükümranlık hakkı karsısında kendisini mensuplarına karsı âmme hukuku bakımından nasıl müdafaa edeceğini düşünmek dahi güçtür. Şu halde teklifi yapan zevat müsaade etsinler de en az Meclis dısı otoriteler kadar ilmî bir otorite olan Meclis içi otoritelerin de bu teklifteki görüş ve mütalâalarına kulak versinler ve hürmet etsinler.

Aziz arkadaşlarım, halkevlerinin 1947 senesinde Türk Milletinin istifadesine tahsis edilmesi fikri ve bu hususta Demokrat Partinin müracaati bir vâkıadır. Fakat Halk Partisi zimemdarları bu tekliften bahsederken, aynı sene Bütçe Komisyonunda Demokrat Parti Sözcüsü sayın Menderes'in mademki bu teşekkülü bir tesis haline getireceğinizi ifade ediyorsunuz. O halde 1948 senesi Bütçesine Halkevleri için bir senelik değil, üç aylık yardım tahsisatı koyalım. Tesis ikmal edildikten sonra iki milyon değil, ihtiyaç karşılığı beş milyon ise beş milyon verelim, demiş ve fakat o günün ekseriyet partisi bu teklifinde samimi olmadığı için bütçede senelik tahsisat kabul etmiş ve her sene

bütçesinin Halkevlerine yardım faslını kabartmak için bu teklifi tekrarlıyarak Devlet Bütçesinden kendi bütçelerine aktarmak için vesile ittihaz etmiştir. Eğer Halk Partisi bu teklifinde samimi olsa idi Halkevleri şimdiye kadar tesis haline gelmiş ve ıstırap da kısmen hafifliyecekti.

Sayın arkadaşlar, hepinizin malûmu olduğu üzere 14 Mayısta iş başına gelen Demokrat Parti milletvekillerinden 4 arkadaş bu mevzua temas eden teklifler hazırlıyarak Yüksek Meclise sundular. Bu vaziyet karşısında harekete geçen Halk Partisi, Demokrat Partiyi oyalamak için yine eski kötü taktiğe baş vurdu ve parti arası münasebetlerin iyi ve normal idamesi bakımından mesul insanlar olarak ve bilerek belli kaydiyle tekliflerini inceledik ve mukabil teklifte bulunduk.

Sayın arkadaşlar, huylu huyundan vaz geçmedi, partilerarası kurulan komisyonda Halk Partisini temsilen gelen mümessiller binbir hava çaldılar ve her gün ilk tekliflerinden bir adım geri çekildiler, maksat yine oyalamak ve Türk Milletinin gözünden iktidarımızı düşürmekti. Fakat sayın arkadaşlarım, dün olduğu gibi bugün de, aldatırız sandılar ve fakat aldandılar. Bu tabiî idi. Çünkü hüsnüniyetin karşısında suiniyetin hezimeti bu olacaktı ve oldu. Teklifimizi sizlere tercüman olarak hazırladık ve Yüksek Meclise sunduk. İhtiva ettiği prensipler Anayasa hukukuna tamamen uygun, mülkiyet esaslarını takviye eder mahiyettedir.

Yalnız, sayın Barutçu Anayasa Komisyonunda bir karar alınmadan bu kanun prensiplerinin Gruptan geçirilmesi Anayasa Komisyonunun tetkikına müessir olduğunu ifade ettiler. Hayır arkadaşlar, Grup prensip kararları Anayasa Komisyonunu bağlamaz ve böyle bir kayıt ne bizim İçtüzüğümüz ve ne de teamüllerimizde mevzuubahis değildir. Divan, prensibin Gruptan geçtiğini görerek Anayasa Komisyonuna bu teklifi havale etti. Halbuki Anayasa Komisyonuna bu teklifin gitmesine lüzum yoktu. Bu teklifin Adalet Komisyonuna, İçişleri Komisyonuna, Maliye Komisyonuna ve Bütçe Komisyonuna havale edilerek orada tezekkür edildikten sonra huzurunuza gelecekti. Fakat burada böyle bir mütalâanın dermeyan edileceği düşünülerek, belki Anayasa bakımından Anayasa Komisyonunca süzgeçten geçirilmesi kanaatına varılacağı derhatır edildiği içindir ki buradan da geçirilmiş bulunuyor.

Ben zannetmiyorum ki, Anayasa Komisyonundaki Demokrat Partiye mensup bir üye, Parti Grupu prensip kararının tesiri altında kalarak, vicdanlarından ayrılarak, bu prensipler Anayasaya muhalif değildir, diye bir neticeye varmış olsunlar.

Binaenaleyh, tekrar ediyorum, Grup prensip kararları, Anayasa komisyonlarının prensip kararları, Anayasa Komisyonunun, Anayasaya muhalif midir, değil midir hakkında verecekleri kararı bağlıyamaz ve tahdit edemez. Eğer böyle bir şey olursa Anayasa Komisyonuna ihtiyaç olmaz. Mâruzatım bundan ibarettir.

BAŞKAN — Efendim, Yüksek Heyetinize durumu arzetmek lüzumunu hissediyorum. Bu kanun teklifi vesilesiyle 45 arkadaşımız söz almıştır. Gruplar, komisyon sözcüleri hariç tutulduğu takdirde şimdiye kadar konuşan arkadaşlar, Zühtü Hilmi Velibeşe, Sıtkı Yırcalı, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Refik Şevket İnce ve Kâmil Gündeş arkadaşlarımızdır.

Bu arada müzakerenin kifayeti hakkında verilmiş bir önerge de mevcuttur. Onun için Tüzük hükümlerine göre ve teklifin lehinde, aleyhinde ve üzerinde ikişer arkadaş konuşmadıkça kifayeti müzakere tekliflerinin reye konulması imkânsızlığı karşısında şimdiye kadar arkadaşlara söz vermiş bulunuyoruz. Önerge sahibi arkadaşlarımızın, önergelerini reye koymamak suretiyle İçtüzüğe aykırı hareket ettiğimize dair söyledikleri sözler kulağımıza kadar geliyor, karar Yüksek Heyetinizindir, önergeleri okutuyorum.

Yüksek Bakanlığa

Vaziyet tamamen tebellür etmiş ve hakikat anlaşılmıştır. Müzakerenin kifayetiyle maddelere geçilmesini arz ve teklif ederim.

Zonguldak Milletvekili
Suat Başol

T. B. M. Meclisi Başkanlığına

Mevzu aydınlanmıştır. Müzakerenin kifayetinin reye konulmasını arz ve teklif ederiz.

6 . VIII . 1951

Antalya Milletvekili Âkif Sarıoğlu

Amasya Milletvekili İsmet Olğaç

T. B. M. M. Y. Başkanlığına

Kanunun heyeti umumiyesi hakkında kâfi

derecede aydınlanmış bulunuyoruz. Müzakere kâfidir. Maddelere geçilmesini arz ve teklif ederim.

Çorum Milletvekili
H. Ortakcıoğlu

Sayın Başkanlığa

Mesele bütün vuzuhiyle anlaşılmıştır. Müzakerenin kifayetini, maddelere geçilmesini; konuşacak arkadaşların yeri gelince maddelerde konuşmasını arz ve teklif ederim.

Burdur Milletvekili
M. Özbey

Yüksek Başkanlığa

Mesele kâfi derecede aydınlanmış olduğundan müzakerenin kifayetini ve maddelere geçilmesini arz ve teklif ederim.

Zonguldak Milletvekili
Avni Yurdabayrak

Yüksek Başkanlığa

Milletimizin kahir bir çoğunluğunun inşirahını temin edecek bir kanun teklifinin müzakeresi münasebetiyle teşrii hayatımızın tarihî ve mesut bir anında bulunmaktayız.

En haklı bir dâva yolunda, en açık hakikatlere rağmen bu münasebetle iktidarımıza tevcih edilen isnat ve iftiraların Türk Milleti huzurunda geniş bir muhasebesi yapılması yerinde olacaktır. Bu sebeple söz alan bütün arkaadşların konuşmasından sonra maddelere geçilmesini temin için saat 24 de tatil yapılarak yarın saat 15 de müzakereye devam hususunun reye konulmasını arz ve teklif ederim.

Seyhan
Dr. Sedat Barı

BAŞKAN — Efendim; bu son önergeyi malûmat kabilinden okuduk. Buna ait mâruzatta bulunacağım. Kifayeti müzakere aleyhinde yalnız bir arkadaş konuşabilir. Bahadır Dülger arkadaşımız aleyhte konuşmak için söz almıştır. Kendisine söz veriyorum.

BAHADIR DÜLGER (Erzurum) — Muhterem arkadaşlar; kifayeti müzakere takriri vermiş olan arkadaşlarımızın hangi halçti ruhiye içinde hareket ettiklerini anlamamak kabil değildir. Uzun bir devreden beri mütemadiyen meşgul olduğumuz bu Halkevleri meselesi bizim kafamızda işba haline gelmiş bir meseledir. Bu meselenin bütün teferruatını, hangi noktalardan kanuna aykırı olduğunu ve gangi sebeplerle millete intikal etmesi lâzımgeldiği esaslarını tamamiyle ve bütün incelikleri ile kavramış bulunuyoruz. Halbuki bugün burada vermekte olduğumuz karar, tek parti ve tek şahıs saltanatı devrinin katî surette değişmesini intaç edecek olan tarihî bir karardır. Bu kararı biz tarih muvacehesinde, millet muvacehesinde bize karşı türlü iftiralarla harekete geçmiş olan ve kendi mazilerini ve hareket tarzlarını bir an için hatırlamak lüzumunu da ihtiyar etmek zahmetine katlanmıyan bir müfteriler grupu karşısında vermek mecburiyetindeyiz. (Bravo sesleri, alkışlar)

Arkadaşlarımız, böyle bir kararı verirken, bizim grupumuzun bizim iktidarımızın bütün fikirleri, bütün incelikleri ile ve teferruatı ile tarihe geçecek bir şekilde anlatılmalıdır. 45 arkadaşımız söz almıştır. Demin Riyaset makamından öğrendiğimize göre bu 45 arkadaştan ancak beş tanesi konuşmuştur. Bunlar da kanun teklif eden arkadaşlarımızdır. Bundan sonra başka bir şey daha ilâve etmek isterim.

Bütün siyasi hayatında, başlangıcından sonuna kadar diyeyim, bütün siyasi hayatında Anayasayı çiğnemeyi meslek haline getirmiş olan karşı partinin lideri, bizim karşımıza Anayasanın müdafii olarak çıkmıştır. Onun söylemiş olduğu iftiralara, tezvirlere, haksızlıklara, bizim, hakkı müdaffa eden prensiplerimiz namına en acı, en sert cevapların verilmesi zamanı gelmiştir. (Bravo sesleri) Bunun için bize fırsat verilmelidir arkadaşlar. Bir gün, iki gün, üç gün kendi iktidarımızın hürriyet mücadelesini, Sakarya zaferi bekler gibi bekliyeceğiz. Hepimiz konuşacağız ve bir daha tekerrür etmesi mümkün olmıyan bir tarihî sahneyi, kifayeti müzakere takriri ile kapatmıyacağız arkadaşlar. (Bravo sesleri, alkışlar)

BAŞKAN — Efendim, Sedat Barı arkadaşımızın tekliflerine aykırı olan vaziyet, kifayeti müzakerenin aleyhinde olan önergelerdir. Bu itibarla evvelâ müzakerenin kifayetini reyinize arzedeceğim.

Müzakerenin kifayetini kabul buyuranlar lûtfen işaret buyursunlar..

Müzakerenin devamını iltizam edenler... Müzakereye devam edilecektir.

Sedat Barı arkadaşımızın teklifleri ise, bu Birleşim için bu gece saat 24 de kadar müza-

kerenin devamı ve yarın da saat 15 te toplanılmak üzere karar alınması mahiyetindedir.

Bu itibarla bu gece saat 24 e kadar müzakerenin devamını arzu edenler... Etmiyenler... Müzakere 24 e kadar devam edecektir.

Yarın saat 15 te toplanılması için de kararınıza ihtiyaç vardır. Çünkü İçtüzük Salı gününün Meclisin toplantı günü olmadığını bildirmektedir.

Yarın toplanmayı kabul edenler... Etmiyenler... Yarın saat on beşte toplanılması karar altına alınmıştır.

Şimdi sıraya göre söz Ferit Alpiskender'indir.

FERİT ALPİSKENDER (Diyarbakır) — Muhterem arkadaşlar, tasvibinize arzolunan ve saatlerden beri müzakeresi cereyan eden kanunu teklif edenlerden birisiyim. Bu itibarla kendi vicdani kanaatime göre bunun tarihî şerefine nail olmak fırsatına malik olanlardan birisiyim. Muarızlarımıza göre tarihî mesuliyetini taşıyacağız. Muhalefet Partisi Lideri İsmet İnönü ve ondan sonra konuşan Faik Ahmed Barutçu ve günlerden beri bir kısım gazetelerde yapılmakta olan neşriyat bu kanunu imza edenler, teklif edenler tekfir edilmekte veya kendilerine hücum yollu bir dil kullanılmaktadır. Bu hücumlardan şüphesiz ki benim de payıma bir hisse düşmektedir. Ben de kendi ölçümde bunlara cevap vermek suretiyle Yüksek Huzurunuzda müdafaamı yapmak üzere gelmiş bulunuyorum.

Arkadaşlar, muhalefet partisi lideri İsmet İnönü'nün sesi bugün pek iyi çıkmıyordu. Dediklerini pek kavrıyamadık. Zaptettiklerime göre İsmet İnönü bu iddiasında diyordu ki bunlar birer iddiadır, mahkemelere gider kanunla halledilir. Üçüncüsü; Anayasa çiğnenmiştir. diye üç mühim itirazda bulundular. Müsaadenizle bunlara cevap vermek suretiyle birer birer konuşmaya başlıyacağım.

Evvelâ bu bir iddia değildir. Onların dediği üzere hakem işi de değildir. Gerçi ortada bir dâvacı vardır. Büyük Türk Milletini temsil eden Demokrat Parti ekseriyeti değil bütün bir millettir. Ve bu bir iddia değil, bir vâkıadır. Çünkü resmî kayıtlara dayanmaktadır. Tapu sicilleriyle sabittir. Zühtü Hilmi Velibeşe ve Kâmil Gündeş arkadaşlarımızın burada okudukları Tapu ve Kadastro Umum Müdürlüğünden alınmış vesikalardır. Bunlar iddia olamaz, içtimai birer vakıadır. O halde bir iddia olarak kabul etmek doğru değildir.

Yalnız, bugün Meclisin karşılaştığı bir mesele var. Bu da, mâşerî vicdanın yavaş yavaş yükselerek dalga dalga B. M. Meclisine akseden arzularıdır. Arkadaşlar, mâşerî vicdan birtakım ihtilâfları, cemiyet halinde yaşıyan fertler arasındaki münasebetleri, zaruretleri ve ihtiyacı ifade eder. Ancak ihtilâflar mahkemeye gider. Halbuki cemiyet hayatından yaşıyan fertler arasındaki münasebetler doğrudan doğruya kanun mevzuu olabilir.

Bu mevzuların yeri mahkemeler değil, teşriî meclislerdir. Bu itibarla İnönü'nün istinat etmek istediği bu nokta tamamen ilmî bakımdan yersizdir. İsmet İnönü dediler ki; Demokrat Partiden bu kanunu buraya getirenler mahkeme huzuruna çıkmaktan kaçınmışlar. Hayır arkadaşlar, bu kanunu hazırlıyanlar mahkemeden kaçınmamışlardır. En büyük mahkeme olan Türk Milletinin önüne, Büyük Millet Meclisinin huzuruna, cihan efkârının huzuruna açık alınla çıkmış insanlardır. Filhakika mahkemelere gidemiyeceklere mahkemeyi göstermek veya bunların gideceğini düşünmek, vâkıayı ters anlamak ve hâdiseleri şahsi, intifai maksatlara göre düşünmek veya varacakları bir neticeyi elde etmektir.

Arkadaşlar, İsmet İnönü buyurdular ki; Anayasa çiğnenmiş. Anayasa tarihimizin hiçbir devrinde bugünkü kadar bu Mecliste olduğu gibi hassasiyetle ele alınmamış ve hiçbir zaman bu kadar mukaddes bir mefhum olarak tutulmamıştır. Biz bu kanunu yüksek huzurunuza getirmekle bizzat ihlâl edilmiş olan Anayasa hükümlerini yerine getirmek maksadiyle hareket etmiş oluyoruz. Biz senelerce ihmal edilen Anayasa hükümlerini ihya etmek, ıslah ve tamir etmek istiyoruz.

Arkadaşlar, köylünün alınteriyle, emeğiyle, parasiyle yapmış olduğu halk odaları bugün tek parti rejimi hükümleri karşısında mühim bir kısım vatandaşları içine almamaktadır. Bundan sızlanan, şikâyet eden köylüler vardır. Şehirlerde belediye, hususi muhasebe tek kelime ile milletin parası ile yapılmış olan halkevlerinin milletin ekserisine kapıları kapalıdır. Bu itibarla cemiyet hayatında bulunan fertler arasında bu-

gün halkevlerini elinde tutan partiyle aralarında bir münasebet ve seçerek gönderdikleri vekilleriyle alâkalı makamlar arasında yine diğer bir münasebetin mevcudiyetini kabul etmek zaruridir. Sayın İnönü buyurdular ki, (Buyurdular- ki değil söylediler sesleri) Halkevleri bir inkılâp eseridir. Halkevlerini bir inkılâp eseri olarak kabul etmek çok güçtür. Sosyoloji Modern cemiyetlerin milletler olduğunu söyler. Modern cemiyetler, milletler olduğuna göre milletler, ailevi, siyasi ve meslekî birliklerden kurulur. Halbuki C. H. Partisi ailevi telâkkilerimizi yıkmış ana baba ile çocuk arasında dil uçurumları vücuda getirmiş, bu suretle ailevi bağları bozmuş, siyasi partilere bir hakkı hayat tanımamış ve tek parti inhisarı altında iktidarı ebet müddet elinde tutmak istemiştir.

Sonra, meslekî zümrelerden hangisi mevcut? Muallimler Birliğini kapatanlar kendileri değil midir? Türkocaklarını kapatanlar kendileri değil midir? Bütün meslekî zümrelere el uzatan ve bütün bu cemiyetleri Halk Partisi sakfı altında toplamaya çalışan ve başka cemiyetlere hayat hakkı tanımıyan bir siyasi partinin bu memlekette halkevleri bahsinde inkılâp yaptığı nasıl iddia olunabilir?

Demin de söylediğim gibi, içtimaiyat ilmi bize, modern cemiyetin, aile zümreleri, siyasi zümreler ve meslekî zümrelerden ibaret olduğunu ifade ediyor. Bunun dışında bir inkılâp olduğunu iddia etmeye benim aklım ermez.

Arkadaşlar; elimizdeki tapu kayıtlarıdır, kıymetli zamanlarınızı işgal etmemek için okumıyacağım. Faik Ahmed Barutçu arkadaşımıza biraz cevap vereceğim, esas itibariyle sözlerim cevaplardan ibaret olacaktır.

Faik Ahmed Barutçu arkadaşımız geçenlerde burada yaptığı konuşmada aynen şu cümleleri sarfetmiştir:

«Vicdan hürriyeti tanımıyanlara vicdan hürriyeti kabul ettirmek mümkün değildir» dediler ve bir İngiliz hâkiminin sözlerini misal olarak aldılar. Tıpkı bunun gibi 'Anayasayı çiğneyen bir zümre için anayasa hakkı mevzuubahis olamaz. Dün Anayasayı muhtelif vesilelerle çiğneyen bir siyasi partinin bugün sureti haktan görünerek Anayasayı kendilerine bayrak yapmaları nasıl mümkün olabilir

Arkadaşlar; 1946 seçimlerini unuttuk mu? Hatırlarsınız, ben o zaman İzmir'de bulunuyordum, bugün aramızda bulunanlar var, milletin seçtiği milletvekilleri mazbatalarını alıp burada konuşamadı, onlar milletin içinde, sinesinde kaldılar. Fakat valilerin verdiği mazbatalarla gelip burada yalan yere yemin eden ve milletvekili olduğunu iddia eden insanlarla karşılaştık. Ankara'da hangi Halk Partisi adayı seçimde kazandı? Fakat milletvekili diye geldiler hattâ içleriden Devlet Reisi çıktı.

Şimdi Anayasayı bu kadar bariz şekilde çiğniyenlerin Anayasayı bir bayrak olarak kullanmalarına benim aklım ermiyor, (Bravo sesleri)

Arkadaşlar, bir mülkün hukukan ciheti tasarrufiyesi bulunmadığı zaman esasından batıldır. Belediyelerin, hususi muhasebelerin, vakıflar idaresinin, hükmi şahsiyetlerin her hangi bir siyasi partiye bir hibede bulunması ne bizim kanunumuzda ne de medeni milletlerin hiçbirisinde görülmemiştir.

Buna dair arkadaşlarımız çok konuştu. Fakat bendeniz yüksek müsaadenizle şunu da iddia ederim ki; bu sadece kanunların değil, aynı zamanda siyasi ahlâkın da kabul etmediği bir vakıadır. Bugün, bizim, meselâ Ankara Belediyesinin bir hibesini kabul edip siyasi bir parti olarak orada keyf çatmamız doğru mudur? Bu aklımıza dahi gelmez.

Arkadaşlar; Faik Ahmed Barutçu Anayasa Komisyonunda cereyan eden bir hâdiseyi tamamen değiştirmiştir, buna çok üzüldüm. Kendileriyle bir buçuk seneden beri arkadaşlık ediyorduk. Evvelâ bunun hakikatını arzedeyim, ondan sonra bu tasarının Anayasaya aykırı olduğu hakkındaki iddialarına cevap vereyim.

Biz komisyonda Faik Ahmed Barutçu'yu uzun müddet dinledik. Kendisi üç defa konuştuğu zaman biz ancak bir defa konuşabiliyorduk. Mümkün olduğu kadar fikirlerine kıymet verdik. Kendileriyle beraberce konuştuk ve kendilerini dâvamıza iknaya çalıştık. Hüsnü niyetlerine ve dürüst fikirlerine inanıyorduk. Nihayet bir gün Başbakan Adnan Menderes geldi. Adnan Menderes'in kendisine yaptığı hitapları bugün yanlış anlattılar. Menderes buradadır, ben de yanlış anlıyorsam lûtfen düzeltsinler. Adnan Menderes aynen şöyle hitap etti. Dedi ki :

Faik Ahmed Barutçu, usul ve esas hakkın-

da konuşmak hakkını mahfuz kalmak şartiyle size soruyorum. Türkocaklarından ve şuradan buradan elde ettiğiniz, bir kısmını da Hazineden aldığınız paralarla vücuda getirdiğiniz halkevleri binasının ve türkocakları binasının bugün olduğu gibi tek parti uhdesinde, sizin iktidarımızda kalmasına vicdanınız razi mıdır?

Faik Ahmed Barutçu aynen şu cevabı verdi: Hayır dedi.

MURAD ÂLİ ÜLGEN (Konya) — Vicdan var mı acaba?

AHMET GÜRKAN (Tokad) — Varsa...

FERİT ALPİSKENDER (Devamla) — O bir meseledir.

Arkadaşlar yalnız Faik Ahmed Barunçu'nun vicdanı razı olmadığı gibi Türk Milletinin vicdanı da asla razi değildir. Buna razı olmadığı içindir ki, bu mâşerî vicdanın zaman zaman tazyikleri bizzat C. H. P. Genel Başkanı Sayın İnönü'yü de bir aralık hakka getirir gibi olmuş ve 1947 büyük Kurultayında - Sonteşrin ayında toplanmıştı - Aynen Halkevleri için şöyle demiştir :

« Halkevleri siyasi partilerin ortak olarak sevebilecekleri ve ortak olarak istifade edebilecekleri bir müessese halinde çalışmaları çok ehemmiyetli ve lüzumludur. Ben Demokrat Partinin Sayın Genel Başkanından bir proje rica etmiştim. Sarih olarak arzularını bugüne kadar bilmiyorum » diyor ve Halkevlerinin bir kültür müessesesi olarak çalışmaları esastır.

Bu çalışmada her partinin mensubu, bütün kabiliyetini emniyetle yani idareye mâkul şekilde iştirak imkânı olmalı. Siyasi partiler muayyen zamanlarda «toplantılar için istifade edebilmeli.» Evet İnönü'nün bu iki maddelik beyanatı da gösteriyor ki; İnönü Halkevlerinin tek partinin inhisarında kalmasında, kendisi de mâşerî vicdan karşısında mukavemet gösterememiş ve bu noktai nazarı ortaya atmıştır. Siyasi partiler ortak olmalıdır, diyor. Siyasi partilerin ortak olduğu müessese yine bir tâviz meselesi olacaktır. Alt tarafta da, kültür müessesesi olmalıdır, diyor. Kültür müessesesi olduğu takdirde politika ile bir ilgisi kalmaması lâzımdır. Kurultayda yapılan müzakerelerde Halkevlerinin Halk Partisine bağlı tesisler halinde çalışması kabul edilmiştir. Bu da gösteriyor ki; samimî ve ciddî olarak bu müesseseleri millete vermek ve kültür emrine hasretmekte samimî olarak çalışmaya taraftar değillerdi. Eğer samimî olarak taraftar olsalardı liderlerinin kurultay nutuklarını samimî karşılarlardı. Bugüne kadar bu tesisi yapmış olurlardı. Haklı olarak samimiyetlerinden daima şüpheye düşmekteyiz.

Arkadaşlar, Faik Ahmed Barutçu diyor ki; biz Anayasayı ihlâl etmedik, anakanunun 79 ncu maddesi cemiyetlerin hududu hürriyetini kanun tâyin eder. Fakat kanun hürriyeti yok etmez. Kendileri o hürriyeti yok etmişlerdir. Muallimler Birliği, Türkocaklarını kapamışlar ve diğer meslekî teşekküllere el atmışlardır.

Sonra Faik Ahmed Barutçu Anayasanın 74 ncü maddesine dayanıyor. Bu mallar alındığı zaman değer bedelini Hükümetin vermesi icabeder. İstimlâk yapılmıyor ki, herkesin hakkı kendisine veriyor. Kendi malını kendisine vermek en hakkaniyete dayanan bir prensiptir. Biz istimlâk yapmıyoruz ki, değer pahasını verip alalım. Sonra değer parasını verip de almak bir malın hakiki ve meşru sahibine aittir. Halbuki Halk Partisi mevcut kanunlara ve Anayasaya göre bu malları kanunen ve hukukan iktisap etmiş değildir ki bunları kendisinin malı olarak görüyor. Şu veya bu şekilde elde ettiği için Halk Partisinin tesis yapmaya da salâhiyeti yoktur. Çünkü elindeki mamelekin bir kısmı Hazineye, bir kısmı infisah ettirilmiş cemiyet veya derneklere aittir. Kimin malını kime tesis ediyor? Bu da esaslı bir iddia olmuyor. Bu sebepten dolayıdır ki esasen anlaşma teklifi de doğru değildir. Zira Halk Partisi taraftar değildir. Sonra biz sayın Adnan Menderes'in muvafakatiyle Faik Ahmed Barutçu'ya mühlet verdiğimiz zaman bunu tesis için vermedik. Kendi aralarında düşünüp konuşsunlar ve bize bir proje getirsinler, biz bunu beğenirsek teklif edilen kanunlarla tevhit edelim, diye mühlet verdik. Bizim verdiğimiz mühlette tesis kaydı mevcut değildi. Anayasa Komisyonu âzaları buradadır. Arkadaşlar vakit çok geçmiştir. Kıymetli zamanlarınızı işgal etmek istemem. Biz teklif sahiplerinin getirdiği ve Demokrat Partinin benimsendiği bu yeni kanun teklifimizle yeni bir ahlâk sistemi, yeni bir hukuk nizamı getirmiş oluyoruz. Bunu kabul ve tasvip buyuracak olursanız müstakbel nesil için güzel bir şey ve ahlâki bakım-

dan yeni bir örnek olacaktır. (Soldan alkışlar).

BAŞKAN — Efendim, söz alan arkadaşlar sözlerine devam ettikleri takdirde ittihaz buyurduğunuz zamanı tecavüz eder gibi bir vaziyet hâsıl olmaktadır. (Beş dakika konuşulsun sesleri). Yüksek kararınız veçhile yarın saat 15 te toplanılmak üzere Birleşime son veriyorum.

Kapanma saati : 23,40

T. B. M. M. Basımevi

S. Sayısı : 261

Manisa Milletvekili Refik Şevket İnce ve 7 arkadaşının, Resmî daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz mal devredemiyeceklerine ve bu daire ve müesseselerle münfesih derneklere ait olup siyasi partilere terkedilmiş olan gayrimenkul mallarla bu partiler tarafından genel menfaatler için yaptırılmış olan binaların sahiplerine ve Hazineye iadesine dair kanun teklifi ve Anayasa, İçişleri, Maliye, Adalet ve Bütçe komisyonları raporları (2/284)

Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Memleket mukadderatını elinde tutan bir partinin, iktidarda bulunmaktan mütevellit nüfuz ve otoriteyi, kendi mevcudiyetini takviye ve malî kudretini artırma yolunda kullanmaya esasen hakkı yoktur. Bunu Devlet mefhumuna veya halkın mamelekine dâhil kaynakları tesahup suretiyle temin etmesi, vatandaşın alnının terinden hâsıl olan ve âmme hizmetlerini karşılamaya tahsis edilen vergilerden mühim bir kısmını kendi bütçesine karışık yollardan maleylemesi hakkın ruhunu, mâşeri vicdanı ağır surette rencide eden bir vaziyet doğuracağından şüphe edilemez.

Büyük bir teessürle kaydetmeliyiz ki uzun müddet iktidarı elinde tutan Cumhuriyet Halk Partisi milletin kalb ve vicdanında derin yaralar açan ve bugün acı tezahürleri görülen böyle bir yolu ihtiyar eylemiştir. Bu parti eksiden beri siyasi nüfuzuna mütenazır olarak malî kudretini de ne pahasına olursa olsun artırmak için mahiyetine bakmıyarak her çareye baş vurmakta beis görmemiştir. Büyük şehirlerden en fakir köylere kadar birçok yerlerde irat getirebilecek âmmeye ait bellibaşlı gayrimenkulleri, ya nüfuz kullanmak veya muvazaalı yollara sapmak gibi kanun harici tasarruflarla uhdesine geçirmiştir.

Vilâyet, belediye ve köylerin ellerindeki gayrimenkulleri bir taraftan kendi namına kaydettirirken diğer taraftan bunların bütçelerine de tasarruf etmiş, ve mahallî hizmetlerden birçoğunun eldeki gayrikâfi varidatla tatmin edilememesine rağmen vergilerden mütahassıl mütevazı bütçe gelirlerini, kendine bağlı Halkevlerine ve Halkodalarına yardım namı altında fakat kendi hesabına istismar etmekten çekinmemiştir. Filhakika kendisine bağlı ve yalnız kendi mensuplarına açık olan ve kültür müessesesi diye tavsif edilen Halkevleri menfaatine resmî, hususi ve hakiki şahsiyetlerden çeşitli isimlerle toplanan paraların yüzde altmışından fazlası, verenlerin gayesi hilâfına olarak Halk Partisinin kendi günlük ihtiyaçlarına veyahut partiye akaarlar teminine tahsis edilmiştir.

Eski iktidarın kendi partisine para temini uğrunda ne derece karışık yollara müracaat ettiğini de göstermek için birçok neviler içerisinden bir iki şekli izah etmenin faydalı olacağına kaniiz:

Belediye veya özel idarelere ait olup resmî daire olarak kullanılan binalar bu idareler tarafından, kanuni hükümler hilâfına Halk Partisine bağışlanmış, intikali yaptırılmış fakat aynı zamanda yeni sahibi olan Halk Partisinden kiralanarak ona kira bedeli verilmek suretiyle yine aynı resmî daire halinde kullanılmaya devam edilmiştir. Hattâ birtakım okul binaları bile böyle kombinezonlarla Halk Partisine mal edilmiş ve okul kendi binasında kiracı vaziyetine girmiştir. Böyle yüzlerce misal vermek mümkündür. Hattâ bunların arasında belediyeden bedelsiz alınıp da mahallî Halk Partisi başkanlarının hususi ikametine tahsis edilenler de vardır.

Kendi namzetlerini zorla başına geçirmek için en ufak bir derneğin veya her hangi bir meslekî teşekkülün idare kurulları seçimlerine kadar müdahale eden iktidarın bunların emvalini devralmak veya statü ve kararlarını istediği istikamete sevketmek için ne derece tazyik yaptığını tasavvur et-

mek güç değildir. Bu cümleden olarak bâzı derneklerin statülerine göre infisahı takdirinde emvalinin Cümhuriyet Halk Partisine intikal edeceğine dair hükümler koydurmuş ondan sonra fesih kararı aldırılarak emvali devrettirilmiştir. Bâzılarına ise fesihle birlikte böyle bir karar verdirilmiştir. Türk Ocakları, Muallimler birlikleri bu usullerin en bâriz misalleridir. Bunlardan bir kısmının ihticaca salih ve kanuna uygun kararları bile ortada olmadığından intikal muameleleri devrin İçişleri Bakanının hiçbir vesikaya istinat etmiyen mücerret beyanı ile yapılmış ve kanun hükümleri hukuk prensipleri hiçe sayılmıştır. Böylece Cümhuriyet Halk Partisinin çeşitli karışık yollardan eline geçirdiği gayrimenkullerin adedi binleri aşmakta vergi kıymeti elli fakat hakikî kıymeti yüzlerce milyona baliğ olmaktadır. Devlet, vilâyet belediye, köy, İktisadi Devlet Teşekkülleri gibi yalnız resmî daire ve müesseselerden aldığı paraların yekûnu da altmış milyonu geçmektedir. Bunlardan başka meslekî teşekküller, muhtelif birliklere bir kısım malî müesseselere ve halka tazyik ve tehdit ile tahmil edilen teberrular, ianeler ve sair nakdî mükellefiyetlerden mütehassıl paralarla aynî teberruların ve bedenî işlerin karşılıklarını da hesabetmek lâzımdır. Yukarıki miktarların haricinde kalan bu gelirlerin miktar ve kıymetini ancak Allah bilir.

Dünkü iktidar partisi varlığının % 93 buçuğu, işte bu gayrikanuni, gayrimeşru ve gayritabiî membalardan gelmektedir.

Bunları yazmaktan maksadımız mücerret bu kanun teklifine bizi sevkeden sebeplerin izahından ibarettir. Çünkü kanaatimizce iktidardaki bir partinin millet hizmetinde bulunduğunu hiçbir zaman unutmaması, kendi menfaatlerini asla düşünmemesi lâzımgeldiğini aksi takdirde iktidarı bir yağma ve istismar sahası haline getirmenin hangi feci neticelere kadar varabileceğini, fazilet ve ahlâk düstürlarının bu ruh içinde ne hale gelebileceğini, bu neticelerin milletin ruhunda, vicdanında, hukuk anlayışında ne tahripkâr ve derin inikâslar husule getirdiğini, memleket bünyesini nasıl sarstığını canlı bir surette tasvir etmeden teklif edeceğimiz kanunun türlü tefsirlere yol açması mümkün olabilirdi.

Geçmiş iktidarın içine düştüğü bu acı ve elem verici yolu bütün açıklığı ile vatandaşlara göstermenin gelecek iktidar partilerini intibaha sevkedeceğine inanmış bulunuyoruz. Fakat yalnız intibah kâfi değildir. İnsanlar gibi insan topluluklarının da bazan ihtiraslarına zebun oldukları tarihen sâbittir. Binaenaleyh memlekette ahlâk telâkkilerine uygun bir siyasi anane tesisini üzerine alan Demokrat Parti için bu sahada da tarihî ve içtimai vazifesini yerine getirmek zamanı geldiğine kaniiz.

İşte teklif ettiğimiz kanunun hedefi budur. Milletin malı olan ve milletin hizmetine tahsis edilen malların cebir ve ikrah ile mânevi tazyikler ile muvazaalar ve çeşitli tertiplerle iktidardaki siyasi partiye temliki gibi bir gayritabiîliği, gayrimeşru tasarrufları bundan sonra imkânsız hale getirmektir. Teklif ettiğimiz kanun daha ilk maddesinde bu esası tesbit etmektedir.

Bu âmme intizamı hükmiyle siyasi ahlâk ve faziletin icapları istikbale mâtuf olarak teessüs ederken kanuna muhalefetin yolsuzluğun, haksızlığın, millet malında gayrimeşru tasarrufun bir âbidesi olarak milletin gözüne batan halihazır vaziyeti, mâşeri vicdanın ısrarlı taleplerine kulağımızı kapıyarak idame etmek mümkün olamazdı. Bu sebeple teklif ettiğimiz kanunun mütaakıp maddeleri bu haksızlığın izalesine taallûk eden hükümleri ihtiva etmektedir. Ancak Demokrat Parti bu memlekette demokratik hukuk rejiminden zerre kadar inhiraf kabul etmiyen siyasi bir anane tesis etmek azmindedir. Biz de bundan ilham alarak teklifin hazırlanmasında, bir haksızlığın izalesini başka bir haksızlıkla telâfiye çalışmaktan dikkatle içtinap etmeyi kendimize düstur ittihaz etmiş bulunmaktayız. Aksi takdirde teklifimizin Yüksek Meclis tarafından reddedileceğine şüphemiz yoktur.

Bu itibarla teklifimizde arzettiğimiz hükümler heyeti umumiyesi itibariyle hukuk vicdanını zerre kadar rencide etmiyen ve hak mefhumuna tamamiyle mutabık olan esaslara müstenittir. Murakabeden azade ve maksadını yaptırmaya kaadir olduğu gibi bütün memurları kendi emrinde ve tabiî âzası telâkki eden Halk Partisinin resmî daireleri kanunsuz yola sevkettiği biraz

evvel misalleriyle izah edilmişti. Kanuni hükümlerle nehyedilmiş olmasına rağmen siyasi bir partiye bedelsiz veya sembolik cüzi bir bedel takdiriyle devir ve ferağı yaptırılmış ve verdiğimiz bir iki misal ile hüsnüniyetten uzaklık derecesi gösterilmiş olan bu gayrimenkul tasarruflarının esasen bâtıl olduğu ve bir hüküm ifade etmediği ve bunların meşru sahiplerine iadesi hukuki olduğu kadar ahlâki ve millî bir vazife teşkil ettiği aşikardır. Binaenaleyh bu gibi emvalin kanuni eşkâl ve merasime tâbi tutulmaksızın hak sahiplerine iadesi maksadı gözetilmiştir.

Halkevleri binalarından yukarıki katogoriye girmiyenler, ya kanunen Devlete intikal etmesi lâzımgelen veyahut tamamen Devlet özel idare ve belediye bütçelerinden verilen paralarla, yahut cebren millete tahmil edilen mükellefiyetler ve toplanan ianelerle inşa edilmiş binalardır. Yukarda verdiğimiz rakamlar bu meblâğların ehemmiyetini belirtmiş olduğuna göre bunların hangi partiye mensup olursa olsun bütün vatandaşların istifadesine arzedilecek bir şekilde kullanılmak üzere Devlete geri verilmesi hak mefhumunun icabatındandır.

Halkodaları ise tamamen bulundukları yerlerdeki vatandaşların emek ve teberrulariyle meydana geldiklerinden oranın malı olarak yerine göre köyün tüzel kişiliğine veya kasabanın belediyesine bırakılmıştır.

İade edilen gayrimenkullerin şuyulanmasına, şuyuun izalesine, üçüncü şahısların bunlar üzerindeki haciz ve ipotek haklarına dair mevcut mevzuattaki hukuki esaslar teklifimizde nazara alınmış ve bunlar da müktesep hakları ihlâl etmemek üzere vaziyetin icabı olarak aynı usullere mütenazır hükümler dercedilmiştir.

Genel, katma ve özel bütçeli dairelerin şimdiye kadar Halkevleri namına verdikleri paralardan Halkevlerine sarfedilmiyen kısımlar üzerinde kurulmak da belki mümkün olabilir. Lâkin kanaatimizce Cumhuriyet Halk Partisinin bütün varlığının menşeini ve bunların meşruiyet derecesini tetkika müncer olacak bir nevi tasfiye yolunun ihtiyarı birtakım hukuki ihtilâtata ve partiler arasında ve binnetice siyasi hayatımızda uzun müddet bir huzursuzluğun devamına sebebiyet vermesi muhtemel olduğundan teklif ettiğimiz kanunda bu cihetlere temas edilmiyerek yalnız menşeine nazaran birtakım gayrimenkullerin hakiki sahiplerine iadesi ve bu iadeden mukaddem hukuki tasarruflardan doğan zaruri hükümler konulmakla iktifa edilmiştir.

Takdim olunan işbu kanun teklifimizin alâkadar komisyonlara ve Büyük Millet Meclisi Umumi Heyetine sevk buyurularak kanuniyet kesbetmesine tavassut buyudmalarını rica ederiz.

Manisa Milletvekili	Burdur Milletvekili	İzmir Milletvekili	Balıkesir Milletvekili
Refik Şevket İnce	*Fethi Çelikbaş*	*Zühtü Velibeşe*	*Sıtkı Yırcalı*
Kayseri Milletvekili	Ankara Milletvekili	Afyon K. Milletvekili	Diyarbakır Milletvekili
Kâmil Gündeş	*Osman Şevki Çiçekdağ*	*Kemal Özçoban*	*Ferit Alpiskender*

Anayasa Komisyonu raporu

T. B. M. M.
Anayasa Komisyonu
Esas No. 2/284
Karar No. 13

27 . VII . 1951

Yüksek Başkanlığa

Manisa Milletvekili Refik Şevket İnce ve arkadaşları tarafından tanzim olunan, Resmî daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz mal devredemiyeceklerine ve bu daire ve müesseslerle münfesih derneklere ait olup siyasi partilere terkedilmiş olan gayrimenkul mallarla bu partiler tarafından genel menfaatlar için yaptırılmış olan binaların sahiplerine ve Hazineye iadesine dair kanun teklifi komisyonumuza havale edilmekle 27 . VII . 1951 tarihinde teklif sahipleri ve Hükümet adına Maliye Bakanlığı temsilcisi ve Tapu Kadastro Umum Müdürü hazır bulundukları halde bilhassa Anayasa ve âmme hukuku prensipleri bakımından tetkik ve müzakere edildi.

Teklifin iki esas kısmı ihtiva ettiği görülmüştür. Birinci maddede ifade edilen birinci kısım (Genel, Katma ve Özel Bütçeli daireler, belediyelerle köyler ve İktisadi Devlet Teşekkülleri ve müesseseleriyle sermayesinin yarısından fazlası Devlet veya âmme hükmî şahısları tarafından temin edilen müesseselerle umumun menfaatına hadim derneklerin hiçbir suretle siyasi partilere bedelsiz menkul ve gayrimenkul mal terkedemiyecekleri) hükmünü tazammun etmektedir.

Bu madde Medeni Kanunun cemiyetlere tanıdığı tasarruf salâhiyetlerini tadile uğratmakta ise de gerek teklif sahiplerinin gerekçesinde, gerek raporumuzun mütaakıp kısımlarında görüleceği üzere bu salâhiyet geçmiş iktidarın türlü tazyik ve tesirleriyle Millet ve Devlet mal ve gelirlerini bir siyasi parti olan C. H. P. nin menfaatine sarf ve israf etmeye adı geçen müesseseleri sevketmiş olduğundan ve istikbalde bu gibi suiistimallere mahal bırakmamak emelini canlandırdığından bir âmme intizamını istihdaf eden bu teklif âmme menfaatlerine uygun bulunmuş ve Anayasanın 79 ncu maddesinin muhtevi bulunduğu (Cemiyetlerin hürriyet hududu kanunla musarrahtır) hükmüne mutabık görülmüştür.

Teklifin ikinci kısmı : Siyasi Partilerin haksız olarak iktisap ettiği malların Devlete veya sahiplerine iade veya tevdii hakkındadır.

Teklif sahiplerinin gerekçelerinde işaret ve tâdat ettikleri veçhile C. H. P. iktidarı 27 senelik iktidar devri içinde Resmî Dairelerin, Belediyelerin, İktisadi Devlet Teşekküllerinin, Köylerin, birçok Cemiyetlerin mallarını ve halk tarafından halk hizmetleri için yapılmış binaları, vatandaşların insan ve Anayasa haklarının en başında gelen seçim hürriyetini tanımıyan bir tek parti sistemi içinde iş başına getirdiği şahıslar ve heyetler kararlariyle bâzan kanuni formaliteler içinde, bâzan bu formalitelere dahi riayet etmeden mülkiyetine geçirmiş, yine bu heyetlerin Anayasa hükümlerine muhalif olarak verdiği kararlarla Devlet, Belediye, Özel İdare ve Köy Bütçelerinden halkevlerine tahsisat gibi namlarla milyonlarca lirayı almaktan çekinmemiştir.

Bu mülk edinmeler ve milyonlarca liralık tahsisat almalar Anayasa hüküm ve prensiplerinin sarahaten ihlâli ile yapılmıştır.

Şöyleki : 1) Anayasanın 70 nci maddesi mucibince Cemiyet kurmak hak ve hürriyetleri Türklerin tâbiî hak ve hürriyetlerindendir. Anayasanın Türklere tanıdığı bu hak ve hürriyete rağmen cemiyetler kanununa Hükümetin mahkeme kararı olmaksızın kendi takdirine göre cemiyetleri fesih edebileceği hükmünü koyarak serbest cemiyet ve parti kurmak imkânlarını fiilî olarak ortadan kaldırmış; Büyük Millet Meclisine, il ve belediye meclislerine, ihtiyar heyetlerine, muhtelif cemiyetlere yalnız kendisinin tensip ve tâyin ettiği şahısları getirmiş, kendi menfaatine uygun kararlar aldırmıştır.

2. Anayasanın 84 ncü maddesi mucibince vergilerin yalnız Devletin umumi masrafları için sarfedilmesi lâzımgelirken Anayasa hukukunun ve Devletimizin âmme rejiminin ihlâliyle iş başına getirdiği şahıslarla bütçelerden

yine Anayasanın bu hükmüne muhalif olarak her sene 4 milyon lirayı tecavüz eden bir meblâğı halkevleri namı altında Halk Partisine almıştır.

Âmme hukukunun en başta gelen prensiplerindendir ki, bir Anayasa müessesesine, Büyük Millet Meclisine, vilâyet, belediye meclislerine gelen bir ekseriyetin Anayasa hükümlerinin ve kanunların bahşettiği salâhiyetler dışına çıkarak kanunlar çıkarması ve kararlar alması gayrimeşrudur.

Millî Hâkimiyet İdaresi demek olan Demokrasiyi istipdat ve mutlakiyet rejimlerinden ayıran prensip, idare edenlerin salâhiyet mefhumunu tanıyıp tanımamalarında mündemiçtir. kendinde Devlet müesseselerinden evvel mevcut olan kudretler tanıyıpta istediği şekilde kanun çıkarmak ve fakat bu kanunlara riayet etmek şiarında olan rejim bir mutlakiyet rejimi, istediği gibi kanun çıkarıpta bunlara da riayet etmiyen bir rejim istipdat rejimi, Anayasalarına vaz'ettiği esas prensipler içindeki salâhiyetlerle kanun çıkarmak şiarını kabul eden rejim ise demokrasi rejimidir. Anayasamız demokrasi ve Cumhuriyet rejimini kabul etmiş bulunmaktadır. C. H. P. iktidarı yukarda izah ve tadat ettiğimiz gibi türlü namlarla aldığı mal ve paraları Türklerin âmme haklarını ve Anayasa hürriyetlerini çiğneyerek elde etmiştir. Bu mal ve paraları almak için çıkardığı kanun ve kararları Anayasamıza mugayir olan bir âmme rejimi ihdas ederek temin etmiştir. Bu âmme rejimi içinde elde edilen bu gayrimeşru iktisapları yine meşru olan âmme rejimimizin temin ettiği imkân ve yollara baş vurarak elde etmek mümkündür. Bu imkân ve yol ise ancak kanun yoludur. Mahkemelere müracaat etmek suretiyle sadece kanunlara değil, fakat Anayasamıza ve âmme hukukumuza muhalif olarak yapılan tasarrufları tashih etmek mümkün değildir.

Her hangi bir şekilde bir Devleti idare etmek mevkiine gelen bir iktidarın Anayasa ve âmme hukukuna muhalif olan tasarruflarını meşru vaziyete irca etmek milletin hem hakkı, hem vazifesidir. Bu gibi tasarruflara mukavemet etmek dahi milletin hakkıdır.

Bugün bu gayrimeşru tasarrufları meşru ve Anayasa hükümlerine uygun bir hale irca etmek milletin yegâne ve hakiki mümessili olan Türkiye Büyük Millet Meclisinin bir borcudur. Bu kanunu kabul etmekle Büyük Millet Meclisi senelerce kendisinden gasbedilmiş mal ve haklarının mühim bir kısmını mümessili bulunduğu asil Türk Milletine iade etmiş olmakla kalmıyacak, gelecek nesiller için bir âmme hukuku prensibinin âdil ve mâkul tatbik halini göstermiş olacaktır. Bu kanunun ihtiva ettiği mâna, Anayasa müesseselerinde, bu müessese Büyük Millet Meclisi olsa dahi her hangi bir ekseriyetin Türklerin âmme hukukuna ve Anayasa hükümlerine muhalif tasarruflarda bulunamıyacağı ifadesidir. Teklif, Anayasa hükümlerine uygun bulunduğu gibi bu hukukun ihlâli ile yapılmış olan tasarrufları meşru haline iade etmek âmme hukukunun ve Türkiye Cumhuriyet ve Demokrasi rejiminin Büyük Millet Meclisine tahmil ettiği bir vecibedir.

Teklif oylama sırasında komisyonumuzda bulunan âzanın ittifakiyle kabul edilmiş, 11 ve 13 ncü maddelerde gerekli görülen noktalar değiştirilmiştir.

Teklifin yeğlik ve ivedilikle görüşülmesine karar veren komisyonumuz havalesi gereğince İçişleri Komisyonuna tevdi edilmek üzere hazırladığı işbu raporu Yüksek Başkanlığa sunar.

Başkan		Bu Rapor Sözcüsü
İstanbul		Zonguldak
İmza aşağıdaki		*M. Alakant*
şerhim altındadır		
F. H. Demirelli		
Konya		Afyon K.
R. Alabay		*K. Özçoban*
İmzada bulunmadı		
Ankara	Diyarbakır	Erzurum
R. Eren	*F. Alpiskender*	*M. Yazıcı*
İsparta		Manisa
R. Turgut		İmza aşağıdaki
		şerhim altındadır
		M. Tümay
Sivas	Tekirdağ	Tokad
E. Damalı	*İ. H. Akyüz*	*H. Ökeren*

Gerekçenin bâzı fıkralariyle mutabık olmadığımızdan fikrimizi şöyle hulâsa ediyoruz:

Sabık iktidar tarafından Anayasamızın esaslı hükümleri ihlâl edilmek suretiyle Cum-

huriyet Halk Partisi lehine temin olunan bütün bu muhtelif iktisapların iptaliyle millet ve Hazine hukukunun kendilerine iadesi en kestirme ve cezrî yoldan gidilerek milleti temsil eden Büyük Millet Meclisince teklif edilen kanunun vazı ve kabul edilmesini gerektirmektedir.

Manisa Milletvekili *Muhlis Tümay*

Anayasa Ko. Başkanı İstanbul Milletvekili *Fuad Hulûsi Demirelli*

İçişleri Komisyonu raporu

T. B. M. M.
İçişleri Komisyonu
Esas No : 2/284
Karar No : 55

27 . VII . 1951

Yüksek Başkanlığa

Manisa Milletvekili Refik Şevket İnce ve 7 arkadaşının, resmî daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz mal devredemiyeceklerine ve bu daire ve müesseselerle münfesih derneklere ait olup siyasi partilere terkedilmiş olan gayrimenkul mallarla bu partiler tarafından Genel menfaatler için yaptırılmış olan binaların sahiplerine ve hazineye iadesini mütedair kanun teklifi ve bu teklifin aynen kabulünü mübeyyin Anayasa Komisyonu raporu Yüksek Başkanlıktan havale edildiğinden, İçtüzüğün 31 nci maddesi gereğince toplanan komisyonumuzda teklif sahiplerinden Refik Şevket İnce de hazır olduğu halde müzakere olundu :

Kanun teklifinin gerekçesinde tamamen ilmî ve hukuki bir tarzda etraflıca izah olunduğu üzere, tasarı memlekette yıllardır devam eden ve tamamen tasfiye olunan bir sistemin geçen müddet zarfında vücuda getirdiği, Anayasaya ve mevzu âmme Hukuku kaidelerine tamamen aykırı olduğunda vicdanı âmmenin ittifak ettiği bir durumu kanuni çerçeve içerisine almakla kalmayıp tam ve kâmil bir hukuk nizamı temin ve teşekkül ettirmektedir.

Bundan böyle Hükümet nüfuz ve otoritesine istinat edilerek, bir zümre veya partilerin millet aleyhine tek taraflı mülk ve menfaat temin etmelerine son verilmek gibi milletçe içine girdiğimiz yeni sistemin ruhuna uygun bir ana prensip de kabul edilmektedir.

Teklifin birinci maddesi ile, âm ve şâmil ve tamamen âmme intizamı mülâhazasını güden ve bunu tecelli ettiren bir esas kabul edilmiş bu ana kaidenin ışığı altında kanunun diğer 13 maddesi tanzim edilmiştir; bu tasarının komisyonda İçtüzüğün 31 nci maddesinin sarahati dairesinde ivedilikle görülmesi, ötedenberi memleket içerisinde bir huzursuzluk membaı olarak devam eden bu halin nihayet partiler arası da memlekete şâmil bir nifak ve huzursuzluk âmili ve membaı haline gelmiş bulunmasındaki kanaat ve yakınlaşan Meclis tatili dolayısiyle arzolunan duruma tatilden evvel nihayet verilmiş bulunmasındaki fiilî durum sebep olmuş ve yukarda arzolunduğu üzere teklifin ittifaka yakın bir ekseriyetle kabul edilerek havalesi gereğince Maliye Komisyonuna tevdi edilmekle Yüksek Başkanlığa sunulur.

İçişleri Komisyonu Baş. Kırklareli *F. Üstün*

Başkanvekili Bursa *N. Yılmaz*

Sözcü Zonguldak *A. Yurdabayrak*

Kâtip Amasya *K. Eren*

Balıkesir *S. Baskan*

Balıkesir *M. Tunçay*

Bursa *A. Erozan*

Çoruh *Z. Ural*

Elâzığ *A. Demirtaş*

İsparta *K. Demiralay*

İsparta *T. Tola*

Kütahya *Y. Aysal*

Manisa *F. İlker*

Niğde *F. Ecer*

Ordu

Bu yol Anayasa yolu, hukuk yolu değildir muhalifim *H. Şarlan*

Seyhan *M. Kiraboğlu*

Trabzon

Bu yol Anayasa yolu, hukuk yolu değildir muhalifim *H. Orhon*

Urfa *R. K. Timuroğlu*

Maliye Komisyonu raporu

T. B. M. M.
Maliye Komisyonu
Esas No. 2/284
Karar No. 89

28 . VII . 1951

Yüksek Başkanlığa

Manisa Milletvekili Refik Şevket İnce ve 7 arkadaşının, resmî daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz mal devredemiyeceklerine ve bu daire ve müesseselerle münfesih derneklere ait olup siyasi partilere terkedilmiş olan gayrimenkul mallarla bu partiler tarafından genel menfaatler için yaptırılmış olan binaların sahiplerine ve Hazineye iadesine dair kanun teklifi, teklif sahiplerinden Balıkesir Milletvekili Sıtkı Yırcalı ile Ankara Milletvekili Osman Şevki Çiçekdağ ve Adalet, Maliye Bakanlığı temsilcileriyle Tapu Kadastro Genel Müdürü hazır bulundukları halde incelenip görüşüldü.

Gerekçe, Anayasa ve İçişleri Komisyonları raporları okunduktan sonra, mucip sebepler yerinde görülerek teklifin esası ittifakla kabul edilmiştir.

Maddelerin müzakeresinde:

Teklif başlığı ile 1 ve 2 nci maddeler aynen kabul edilmiş, 3 ncü maddeye (kullanma gayesiyle) ibaresinden sonra vuzuh bakımından (kısmen veya tamamen) ibaresi ilâve edilerek madde bu değişik şekliyle kabul edilmiştir.

Teklifin 4 ncü maddesi aynen kabul edildikten sonra 5 nci maddenin müzakeresinde başlangıç hükümleri, yargıç tarafından seçilecek bilirkişilerin seçildikten sonra yemin ettirilmeleri umumi hükümler icabından bulunduğu ve bucaklarda dahi mahkeme teşkilâtı mevcut olduğu nazara alınarak (Mahallin Hukuk dâvalarına bakan en yüksek dereceli Yargıcının seçerek yemin ettireceği 3 bilirkişiden) tarzında değiştirilmiş ve itiraz müessesesinin işler bir hale konması hususunda gerekli tetkikatın icrasiyle itirazı mütaakıp yapılacak muamelenin tâyini hususunda konulacak mütaakıp hükümlerin ihtısas komisyonu olan Adalet Komisyonunca tesbit ve taknin olunması temenniye şayan görülmüştür.

Maddenin son fıkrası; Tebliğ masrafları, bilirkişi ücreti ve Yargıç ile kâtibin zaruri masrafları, vesaiti nakliye ücretleri hakkında Adliye Harç Tarifesi Kanununda ve bu teklifin 12 nci maddesinde kâfi derecede hükümler bulunduğu cihetle maddeden çıkarılmıştır.

Teklifin 6, 7 ve 8 nci maddeleri aynen kabul edilmiş 9 ncu maddenin son fıkrasındaki (ipotekli) kelimesi âm ve şâmil bulunmadığı cihetle (rehinli) hükmiyle değiştirilmiştir.

10 ncu madde aynen kabul edilmekle beraber; tahliye mekanizmasının işler bir hale konması hususunda, ihtısas komisyonu olan Adalet Komisyonunun dikkat nazarının çekilmesi ve bilhassa kısa bir müddette tahliye işinin intacı için kesin hükümlerin vâz'ının muvafık olacağı mütalâa edilmiştir.

Anayasa Komisyonunun 11 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

12 nci maddede mahkeme harçlarından da muafiyet temini bakımından (tescillerden) kelimesinin sonundaki (den) edatı kaldırılarak (le) edatı ile, (diğer bilûmum muamelelerden) ibaresi ve (damga) kelimesinden sonra da (resmi) kelimesi ilâve edilmiştir.

13 ncü maddeye 7 ve 11 nci maddeler dışında kalan malların idare suretinin tanzimini temin bakımından (idare sureti) ibaresinden sonra (Bakanlar Kurulunca düzenlenecek bir talimatname ile tâyin edilir) tarzında bir cümle ilâve edilmiştir.

Teklifin 14 ve 15 nci maddeleri de aynen kabul edilmiştir.

Havalesi gereğince Adalet Komisyonuna tevdi buyurulmak üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Maliye Ko. Başkanı	B. Rapor Sözcüsü
Rize	Siird
İ. Akçalı	*M. Daim Süalp*
Kâtip	
Zonguldak	Diyarbakır
F. Açıksöz	*M. Remzi Bucak*

Muş	Niğde	Samsun	Seyhan
F. Kılıçlar	Söz hakkım mahfuzdur	*Ş. Ulaçay*	*Z. Akçalı*
	N. Bilge	Yozgad	Zonguldak
		F. Nizamoğlu	*R. Sivişoğlu*

Adalet Komisyonu Raporu

T. B. M. M.
Adalet Komisyonu
Esas No. 2/284
Karar No. 60

30 . VII . 1951

Yüksek Başkanlığa

Manisa Milletvekili Refik Şevket İnce ve yedi arkadaşının, resmî daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz mal devredemiyeceklerine ve bu daire ve müesseselerle münfesih derneklere ait olup siyasi partilere terkedilmiş olan gayrimenkul mallarla bu partiler tarafından genel menfaatler için yaptırılmış olan binaların sahiplerine ve Hazineye iadesine dair kanun teklifi ve bu teklifi daha önce müzakere eden Anayasa, İçişleri ve Maliye komisyonları raporlariyle birlikte komisyonumuza havale edilmekle teklif sahipleri, Adalet ve Maliye bakanlıkları temsilcileri ve Tapu Genel Müdürü hazır olduğu halde incelendi:

Anayasa; kayıtsız ve şartsız egemenliğin millette olduğuna, Türk Milletinin Büyük Millet Meclisi tarafından temsil edileceğine ve millet adına eğemenliğin yine Meclis tarafından kullanılacağına dair olan prensipleriyle, kamu haklarına mütaallik hususat meyanında mal dokunulmazlığı ve zor alım yasağı esaslarını da vaz'etmiş, mülk edinmenin sınırlarını kanunların inzıbatına tâbi tutmuştur.

Görülüyor ki; Anayasa, hakkın bir gûna ihlâl edilmemesi, tehlikeye mâruz kalmaması için sarih düsturlar tesbit ve bunun zımnında yurdun kanunsuz idare edilemiyeceğine işaret ve bu mefhumları sağlamak amaciyle değişmez hükümler vaz'etmiştir.

Berveçhibâlâ hükümler iç siyasetin mümeyyiz vasfı bakımından mânalandırıldığı takdirde; yurttaşlara müsavat ve adalet mefhumlarını tam olarak tatbiki, bu unsurların hâkim kılınması için gerekli tedbir ve vasıtalarının ihzar ve teminini ifade ettiği gibi aynı zamanda yurttaş varlığına tevcih olunması muhtemel her hangi bir cebir ve tazyik mesavisini ve sair suistimalleri önlemek için idare edenlerle, idare edilenler arasında sağlam ve ahenkli bir münasebet husule getirmeyi istihdaf etmektedir, ki bu düsturları hulâsa olarak (kanun itaatı) diye vasıflandırmak yerinde olur.

Hâdiseyi vuzuhu ile belirtmek için buraya kadar telhisen serdedilen mütalâa ve mülâhazaların muhalif mefhumu üzerinde durulması ve bunun izahı icabeder.

Muhalif mefhum ile kasdedilen husus; Hükümet nüfuzunun makûs tazyikleri ile yurttaşın mücehhez olması lâzımgelen meziyetlerden mahrum bırakılması, nihayet benliğinin dumura uğratılması ve bu âmiller neticesinde idari sultanın, millet irade ve murakabesinden mahrum kalması ve bunun tabiî seyriyle şeflik sisteminin bütün seyyiat ve tehlikeleriyle faaliyete geçmesi keyfiyetidir.

İzahtan müstağnidir ki; şef, benzeri idarelerde olduğu gibi bütün iktidara sahip ve her türlü hakları keyfemayeşa tasarrufta serbesttir. Etrafına sadakat ve ubudiyet tezahürleriyle toplanan muayyen ve mahdut zümrenin dahi, kendisine imtisalen yaptıkları kanunşikenane hareketlere karşı, mahza nüfuzunun idamesi kaygısı ile daima zebun ve itaatkârdır; tasvir ve tavsif edilen bu vaziyet karşısında kanuna itaat mefhumu mücerredattan ibaret kalır.

Kanun müeyyidelerinin bu suretle ihmal ve iptalinde topluluk hayatının nizamı, şef ve tevabiini teşkil eden sınıfın baziçesi haline girer, ki bu karakterdeki idareyi monarşi ve oligarşi-

nin mahlût bir tipi olarak vasıflandırmak mümkündür.

Şeflik sistemi garip bir tezahür ve taarruzla; yurttaşların memleket ve Hükümet işlerine iştirakini tazammun eden demokrasi rejimini sureta benimser, sembol ve sütre yapar, fakat bunlarla tev'em olarak millî menfaatleri ve hakları istismar ve suiistimal eder.

Kanun dışı böyle bir devrin zevali halinde, sülûk edilen bâtıl hareketlerin mâşerî vicdanda kısasa vurulması husule getirdiği heyecan ve teessürün tabiî seviyesine ircaı da Milleti temsil edenlere düşen vazifelerin bir muktezasıdır.

Bu itibarla; zinûfus bir zümrenin, her türlü murakabeden azade olarak millî menfaatlere tasallût ile mânevi ve maddi cebir ve zora müsteniden istimval fazihasını irtikâp etmesi, yani Anayasanın siyaneti altında bulunan mal dokunulmazlığının ihlâli ve mal edinme sınırlarını tahdit eden kanunlara riayet olunmaması mevzularının üzerinde durularak incelenmesi ve bir neticeye varılması yine deruhte edilen mesuliyetin katî bir icabıdır.

Çünkü; her hangi bir siyasi partinin zimamı idareyi elinde tuttuğu bir devrede kanun mefhumunu tamamiyle ihmal ederek hattâ tehlikelere mâruz bırakarak hudutsuz ve gayrimesul bir iktidara sahip olmanın cazibesine kapılması ve nefsi için her şeyi yapmak imkân ve kudretini bulması, idare edilen camianın esir menzilsine düştüğü telâkkisini husule getirir ki, bu zihniyetin ve ihdas edilen emrivâkilerin tasfiyesi lüzumu tebarüz eder.

Binaenaleyh irtikâp olunan haksızlıkların ıslahı zımnında gerekli tedbirlerin alınması, mevzuun menşe ve hususiyetleine, esasen Anayasa düsturlarının ihlâline müntehi bulunan vakıalara vaziyed edecek başkaca merci mevcut olmadığına nazaran, gerekli tedbirlerin ittihazı Anayasanın ruhuna intibak edilmek suretiyle Büyük Millet Meclisine tevecüh eden hak ve salâhiyetler cümlesinden bulunduğu aşikârdır.

Bu sebeplerle kanun teklifinin esası kabul edildikten sonra maddelerin müzakeresine geçildi:

Madde 1 : Bu madde de selâset ve selika bakımından kısmi redaksiyon tashihleri yapılarak vukuu muhtemel tereddüt ve iltibasların izalesi temin edilmiştir.

Kezalik; vazı ve taknin edilen hükmün ruh ve mânasına dokunmamak suretiyle, tatbikatta fikir teşettütüne ve içtihat ihtilâfına zemin teşkil etmemesi için (Umumi hükümler) tâbiri maddeden çıkarılmış yerine madde muhtevasına dâhil bulunan ve tadadi olarak zikredilen teşekkül, müessese ve sairenin tâbi bulundukları mevzuatın tenevvüü dikkat nazarına alınarak bu hükümlere şâmil ve mâtuf olmak üzere (Bağlı oldukları) ibaresi ikame edilmiştir.

Madde 2 : Bu maddede yapılan değişiklik cümle tertibi şekillerine mütaalliktir ve (Daireler, belediyeler) şeklindeki kısmı (dairelerle belediyeler) tarzında ifade ve tashih olunmuştur.

Madde 3 : Bu maddede mezkûr (1 Mart 1950 tarihindeki) kayıttan bu hükmün sadece zikredilen tarihe izafesi gibi muayyen bir zamandaki vaziyete munhasır ve maksur olarak anlaşılabileceği mülâhazasiyle; tedvindeki esas prensibe uyularak (1 Mart 1950 tarihine kadar) şeklinde tashihin vuzuh ve seyyaliyet temin edeceği düşünülmüş ve bu şekilde değiştirilmiştir.

Maddedeki (maksatlarına uygun bir şekilde kullanılmıyarak) fıkrası hakkında gerekli müzakere cereyan etmiş ve bu fıkranın işbu kanunla istihdaf edilen ana prensiplere tebaan kaldırılmasının uygun olacağı kanaati hâkim olmuştur ki, bu takdirde kanunun sair hükümleriyle de bir inceleme ve ahenk husule geleceği teemmül edilmiştir.

Esasen iktidar sultasına müsteniden ve suiistimale makrun olarak çiğnenen hakkın ihkakı vaziyetin her türlü ihtilâta meydan bırakmadan katî surette tasfiyesiyle salâha sevki ve mâşeri vicdanda husule gelen teessürün izalesi derpiş edildiğinden mevzuubahis fıkranın maddeden tayyı zaruri görülmüştür.

Maddenin müzakeresi sırasında idare kurullarının ittihaz edecekleri kararların aleddecat idari kazaya tâbi bulunması lâzımgeleceği hususu da tezekkür kılınmıştır.

Maddenin son fıkrasındaki (Tüzel kişilik) tâbirinin sevk suretine göre (köy ve belediyeler) i ifade ve kasdetmesi hasebiyle bu dairede değiştirilmesi muvafık görülmüştür.

Madde 4 : Teklifin dördüncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

Madde 5 : Beşinci maddenin birinci fıkrası Maliye Komisyonu tarafından (mahallin hukuk dâvalarına bakan en yüksek dereceli hu-

kuk yargıcının seçeceği) şeklinde değiştirilmiş ise de : vâkı tadil mahkemelerin teşkilâtı ve görevleri itibariyle bu baptaki mevzuatımıza tevafuk etmemesi hasebiyle maksada kâfi görülemediğinden ve fıkradaki (en yüksek dereceli yargıç) tâbiri tehdidi mahiyeti ifade edeceği cihetle tatbikatta teşkilâtı müeddi olmaması için çıkarılmış ve bu fıkra (mahallin hukuk dâvalarına bakan yargıcın seçeceği) şekliyle kabul edilmiştir.

Bilirkişi tarafından bu madde gereğince yapılacak tesbit ve takdir muamelesine karşı; alâkalılara tebliği tarihinden itibaren 15 gün zarfında tetkiki yapan yargıç nezdinde itiraz hakkı mahfuz tutulmuş olmakla beraber, itiraz üzerine cereyan etmesi lâzımgelen muamele sakit bırakılmıştır. Sebkeden itiraz üzerine yapılacak tetkikatın umumi hükümler dairesinde tetkika tâbi tutulacağı hakkında ibarei kanuniyenin mânalandırılması kabil bulunmakla beraber ihtilâf husulünü önlemek için maddeye (itiraz şifahi muhakeme usulüne tevfikan yargıç tarafından umumi hükümler dairesinde tetkik edilerek hükme bağlanır) fıkrası ilâve edilmiştir ve yukarda izah olunan sebeplere göre de bu maddenin masraflara mütaallik son fıkrası da mevzuda hukuk Usulü Muhakemeleri ve Harç Tarifesi Kanununun tatbiki gerektiğinden kaldırılmıştır.

Madde 6 : Teklifin altıncı maddesi aynen kabul edilmiştir.

Madde 7 : Bu maddede sırasiyle geçen (kişiliğin - kişinin) ve (kişilik - kişi), (intikal eden - geçen) ve (kişiliğin - kişinin) olarak kanuni ıstılah bakımından değiştirilmiştir.

Maddede (bu derneklerin infisahı halinde) diye yazılı fıkrasına infisahından evvel (feshi) de ilâve edilmiştir. Zira : Derneklerin Kanunu Medeni ile Cemiyetler Kanununa göre muayyen ahval ve şartların tahakkukunda her hangi bir muameleye mahal kalmadan ve salâhiyetli kurulları tarafından karar verilmeksizin infisah edecekleri gibi bu kanuni mecburiyetten başkaca mensuplarının irade ve ihtiyarlarına müsteniden de (fesih) edilmeleri mümkündür. Mevzuatımızdaki hükümlerle tenazuru temin bakımından izah edildiği gibi (fesih) kelimesinin de madde hükümleri meyanına konulması lüzumlu görülmüştür.

Madde 8 : Maddenin ikinci fıkrasına (bu gayrimenkuller siyasi partiler taragından kiraya verilmiş) ibaresi (bu gayrimenkuller 1 Temmuz 1951 tarihinden evvel kiraya verilmiş) şeklinde değiştirilmiş ve bu kanun mevzuunun âmme efkârına aksetmesinden evvel üçüncü şahıslarla yapılan akitlerin iyi niyet kaidelerine müstenit olduğu esası mülâhaza ve kabul edilmiştir.

Madde 9 : Bu maddenin üçüncü fıkrasının nihayetindeki (ipotekli alacak) Kanunu Medeninin ipoteği de ihtiva eden gayrimenkul hükümlerine intibak ettirilmek üzere (rehinli alacak) tarzında düzeltilmiştir.

Madde 10 : Bu maddedeki (teslime mecburdurlar) hükmünün tatbik suretine mütedair bir kayıt ve işaret bulunmadığı cihetle bunu sağlamak, vuzuh vermek için maddeye (bu mecburiyet yerine getirilmediği takdirde mahallin en büyük idare âmiri tarafından gayrimenkul bir hafta zarfında tahliye ettirilir) fıkrası eklenmiştir.

Üç aylık müddet mevzuun ciddiyeti bakımından fazla görülerek bir aya tenzil edilmiştir.

Suiniyetle, muvazaa yoliyle ve sair suretlerle kanunun hükümlerine karşı menfi tedbirler alınmasını önlemek için de maddeye :

(1 Temmuz 1951 tarihinden sonra yapılmış kira mukaveleleri ve sair anlaşmalar tapuya şerhedilmiş olsun veya olmasın yeni malike karşı hükümsüz olup bu gayrimenkuller hakkında dahi yukarıki fıkralar hükmü uygulanır) fıkrası eklenmiştir.

Ayrıca bütün ihtimaller de derpiş olunarak alâkalıları mutazarrır etmemek gayesiyle (kiracıların kira bedelleri sebebiyle siyasi partiler aleyhine dâva açmak hakkı mahfuzdur) hükmünün sevki adalet esaslarına uygun bulunmuştur.

Maddenin sonundaki (üçüncü şahıslar hakkında umumi hükümler mahfuzdur) ibaresi kaldırılarak mevzuda başkaca ihtilât husulüne meydan vermemek için ve akdin tesis edildiği tarih de dikkat nazarına alınarak kiracıların yalnız kira bedellerini mutalebeye hakları bulunduğunu ifade eden (ancak kiracıların kira bedelleri sebebiyle siyasi partiler aleyhine dâva açmak hakkı mahfuzdur) ibaresi eklenmiştir.

Madde 11 : Birinci fıkra, Anayasa Komisyonu tarafından yapılan tadilât dairesinde kabul edilmiştir.

İkinci fıkranın (Halkevlerine teberru) edi-

len şeklindeki ibaresi (Halkevlerine ve Halkodalarına teberru) olarak tevsian değiştirilmiş ve bu fıkradaki (menkul eşya) mefhumunun tereddüt husule getireceği düşüncesiyle bu tâbirden (menkul) kaldırılarak yalnız (eşya) kelimesi bırakılmıştır.

Madde 12 : Teklif aynen kabul edilmiş ve (damga) kelimesi (Damga Resmi) şeklinde değiştirilmiştir.

Madde 13 : Maddenin tatbikatta husulü muhtemel tereddütlere mahal vermemek için (her hangi bir tüzelkişiye verilmiş olanlarının dışında kalanların idare sureti) hükmü de ilâve olunmuştur.

Madde 15 - 16 : Teklif veçhile aynen kabul edilmiştir.

Havalesi gereğince Bütçe Komisyonuna tevdi edilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Adalet Ko.	Bu Rapor	
Başkanı	Sözcüsü	Kâtip
Ankara	Balıkesir	Balıkesir
O. T. İltekin	*V. Asena*	*V. Asena*
Amasya	Ankara	Ankara
İ. Olgaç	*O. Ş. Çicekdağ*	*H. Ş. İnce*
Çoruh	Çorum	Edirne
M. Güney	*H. Ortakçıoğlu*	Söz hakkım mahfuzdur.
		M. Enginün
Elâzığ	Erzurum	İstanbul
H. A. Yöney	*E. Karan*	*A. Moshos*
Konya	Kütahya	Samsun
M. Obuz	*S. S. Nasuhoğlu*	*F. Tüzel*
Seyhan		Yozgal
S. Serçe		*N. Ü. Alcılı*

Bütçe Komisyonu raporu

T. B. M. M.
Bütçe Komisyonu
Esas No. 2/284
Karar No. 144

2 . VIII . 1951

Yüksek Başkanlığa

Manisa Milletvekili Refik Şevket İnce ve 7 arkadaşının, resmî daire ve müesseselerin siyasi Partilere bedelsiz mal devredemiyeceklerine ve bu daire ve müesseselerle münfesih derneklere ait olup siyasi Partilere terkedilmiş olan gayrimenkul mallarla bu partiler tarafından genel menfaatler için yaptırılmış olan binaların sahiplerine ve Hazineye iadesine dair kanun teklifi, Anayasa, İçişleri, Maliye ve Adalet Komisyonları raporları ile birlikte Komisyonumuza havale olunmakla teklif sahiplerinden Burdur Milletvekili Fethi Çelikbaş ve Maliye Bakanlığı ile Tapu ve Kadastro Umum Müdürlüğü temsilcileri hazır oldukları halde incelenip görüşüldü.

Gerek kanun teklifi gerekçesinde ve gerek teklifi inceliyen Komisyon raporlarında izah olunduğu veçhile Cumhuriyet Halk Partisi iktidarda bulunduğu sırada siyasi nüfuzuna mütenazır olarak malî kudretini de her ne pahasına olursa olsun artırmak için, mahiyetine bakmıyarak her çareye baş vurmakta beis görmiyerek, büyük şehirlerden en fakir köylere kadar birçok yerlerde irat getirebilecek âmmeye ait gayrimenkuller, ya nüfuz kullanmak veya muvazaalı yollara sapmak gibi kanun harici tasarruflarla uhdesine geçirmiş olup bunların da kaynakları aşağıda sıralanmıştır.

a) Bütçe tahsisleri:

Bunlar Devlet bütçesiyle Vilâyet, Belediye, Köy ve iktisadi teşekküllerin bütçelerine Halkevlerine yardım diye konan ve yekûnu 60 milyon lirayı tecavüz eden ödenekler olup tamamen Halk Partisine geçmiştir.

b) Teberrular:

Resmî dairelerden başka hususi şahıslar, hükmi veya hakiki müesseseler külliyetli teberrulara muhtelif bahanelerle mecbur edilmişlerdir. Yekûnu milyonlara baliğ olan bu teberruların % 60 ını Halk Partisi, teberruda bulunanların gayesi hilâfına kendisine akar temin edecek binalara veya kendi günlük ihtiyaçlarına harcamıştır.

c) Gayrimenkul bağışları:

Halk Partisi Belediye ve Özel İdarelere ait birçok binaları bağış şeklinde kendi mülkiyeti altına geçirmiştir. Bu durumda okul binları da vardır.

ç) Gaye harici kullanılan binalar:

Köylerde veya kasabalarda âmme menfaatine yarıyacak yurt, dispanser ve saire gibi maksatlarla halkın kısmen nakdî teberru, kısmen ayni yardımı ve emeğiyle yapılan binalar da Halk Partisinin mülkiyetine geçirilerek inşa maksatları dışında tasarruf edilmiş ve kullanılmıştır.

d) Dernek emvali:

Feshettirilen derneklerin emvali (Türk Ocağı, Muallimler Birliği, Mason Derneği gibi)... bunlar ya statülerine önceden konulan bir hükümle, ya genel kurullarından karar alınarak Halk Partisine devredilmiş, kararlar tekemmül etmediği halde bile intikal muameleleri yapılmıştır.

e) Halk odaları:

Köy bütçesinden nakdî ve köylünün ayni yardımı ile ve emeğiyle yapılan bu odalar da Halk Partisi adına tescil olunmuştur.

f) Muvazaalı satışlar :

Vilâyet, belediye, köy emvali, Artırma ve Eksiltme Kanununa tâbi olmaksızın hakiki kıymetlerinin çok dununda muvazaalı ve adetâ sembolik fiyatlarla Halk Partisine temlik edilmiş veya çok dun kıymette gayrimenkul mallarla mübadeleleri yapılmıştır.

Mecliste parti ekseriyetinin Anayasaya ve kanun'ara aykırı olarak kullanılmasından, vilâyet, Belediye ve Köy bütçelerinin yine aynı şekilde kanuna aykırı olarak tasarruf edilmesinden, İktisadi Devlet Teşekkülleriyle Derneklerin maddi ve mânevi tazyik altında tutulmalarından, memurların kanuna uymıyan emirlerle uymak mecburiyetinde bırakılmalarından doğan bu gayri kanuni mal iktisabı durumunun mahkemelerde dâva açılmak suretiyle tasfiyesine imkân olmadığı ve dâva mevzuu olan malların bin-

lerce ve binlerce olması, zaman aşımı durumları bağış veya teberruda bulunmaya mecbur edilenlerin milyonluk yekûna bâliğ olması bunun başlıca engeli olduğu gibi Halkevlerinin ve Halk Odalarının hukuki hiçbir şahsiyeti olmaması ve malları gasbedilen Derneklerin feshedilmiş bulunması da normal bir kazai prosedüre mâni bulunmakta olduğu ve bu şartlar dâhilinde Devlet ve Millet zararına işlenmiş olan mütevali gasıp hâdiselerinin menfaatini gasıbın elinden alarak bunlardan kurtarılabilmesi mümkün olan malları hakiki sahiplerine veya milletin müşterek mülkiyetini temsil eden Devlete iade etmek maksadiyle hazırlanan kanun teklifi yerinde görülerek maddelerin müzakeresine geçilmiştir.

Anayasa Komisyonu raporunda izah edildiği veçhile:

"Bu Mülk edinmeler ve milyonlarca liralık tahsisat almalar Anayasa hüküm ve prensiplerinin sarahaten ihlâli ile yapılmış, ezcümle Anayasamızın 70 nci maddesine dayanan cemiyet kurmak hak ve hürriyetleri, mahkeme kararı olmaksızın Hükümetin, kendi takdirine göre cemiyetleri feshedebileceği hükmünün Cemiyetler Kanununa konulması suretiyle ihlâl edildiği gibi bu hükmün suiistimaliyle, derneklere yaşamak ve mameleklerine serbesçe tasarruf etmek imkânı da bırakılmamıştır.

Diğer taraftan Anayasanın 84 ncü maddesi mucibince vergilerin yalnız Devletin umumi masrafları için sarfedilebileceği prensibi de o zamanki iktidar partisi menfaatine açıkça ihlâledilmiş ve milletin serbest intihabına dayanmaksızın Büyük Millet Meclisine, vilâyet ve belediye meclislerine ve köy ihtiyar heyetlerine gelen tâyin edilmiş ekseriytlerle Anayasa hükümlerinin ve kanunlarının bahşettiği salâhiyetler dışında kanun ve kararlarla millet malları üzerinde gayrimeşru bir tasarruf rejimi ihdas edilmiştir.

Bu gayrimeşru tasarrufları Anayasa hükümlerine ve vatandaşların cemiyet kurmak ve onları serbestçe idame etmek haklarına uygun bir hale irca etmek ve ilerisi için aynı mahiyette suiistimalleri bertaraf etmek gibi bir maksatla, bir âmme nizamı müessesesi olarak sevk ve encümenimizce kabul edilen kanun teklifinde, Adalet Komisyonunun değiştirişini görüşmeye esas tutan komisyonumuz, mezkûr komisyonun tanzim ettiği birinci maddeyi ibare değişikliğiyle kabul etmiştir.

İkinci madde aynı ibare değişikliği yapılmak ve madde sonuna tapu kayıtlarının hakiki sahipleri adına re'sen tashih olunacağına dair hükmün, sonuna bu husus hakkında ilgililere de keyfiyet yazı ile tebliğ olunacağına mütedair kaydın ilâvesi suretiyle kabul olunmuş ve mezkûr maddenin müzakeresi sırasında mefsuh Türkocaklarının da bu madde hükmünden istifade ederek Halk Partisine intikal etmiş olan malları otomatikman tesahup edip edemiyecekleri hususunda vârit olan suallere gerek teklif sahiplerinin verdiği cevapta ve gerekse konuşmaya iştirak eden milletvekillerinin serdettikleri mütalâalarda Türkocaklarının bu madde hükmünden istifade edecek durumda olmadığı izah edilmiş ve umumi kabule mazhar olmuştur.

Üçüncü, dördüncü ve beşinci maddeler değişiklikle ve altıncı madde Adalet Komisyonunun değiştirişi veçhile aynen kabul edilmiştir.

Yedinci madde, bu tasarının 3 ncü maddesiyle Devlete intikal eden malların, siyasi dernekler dışında benzeri derneklere veya evvelki tüzel kişinin gâyesine taallûk ettiği hukuku âmme müesseselerine, temliki suretiyle değil, intifa hakkının bedelsiz olarak tahsis edilmesi ve bu tahsis işleri için konulan müddetin iki sene olarak tadili suretiyle kabul edilmiştir.

Sekizinci madde aynen ve dokuzuncu madde de ibare değişikliği yapılmak suretiyle kabul edilmiştir.

Adalet Komisyonunun kabul ettiği 10 ncu madde; bu kanunla iadeye tâbi tutulan gayrimenkullerin tahliye ve teslimi için kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir ay olan müddet, gerek tapu tescil muamelelerinin ikmali ve gerek gayrimenkuller şağillerinin kendileri için bir yer tedariki imkânlarını göz önünde bulundurularak komisyonumuzca gayrikâfi görülmüş olmakla bir aylık müddet üç ay olarak uzatılmak suretiyle 11 ve 12 nci maddeler Adalet Komisyonunun değiştirişi veçhile ve 13 ncü madde yedinci maddede yapılan değişikliğe mütenazır olarak yapılan tadille kabul edilmiştir.

Teklifin 6 ncı maddesi gereğince temlik edilen gayrimenkullerin kayıtları evvelce takdir edilen bedel ödenmek suretiyle eski sahipleri adına tashih olunacağına göre Hazine lehine tes-

cili yapılacak malların bedellerini karşılamak maksadiyle bir geçici maddenin teklife ilâvesi komisyonumuzca uygun görülmüş, 14 ye 15 nci maddeler teklif veçhile aynen kabul edilmiştir.

Siyasi faaliyetin her hangi bir parti için bir malı istismar mevzuu olmasını önliyecek olan bu kanun teklifi yukarda arzolunduğu üzere maddelerde yapılan değişikliklerle komisyonumuzca kabul olunmuş ve Kamutayın onayına arzedilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulmuştur.

Başkan Y.	Sözcü	Kâtip
Bursa	Çanakkale	
H. Şaman	*E. Kalafat*	

Afyon Karahisar
10 ncu maddedeki müddete ait söz hakkım mahfuz kalmak kaydiyle
A. Veziroğlu

Ankara
M. Bayramoğlu

Antalya
10 ncu maddedeki müddete ait söz hakkım mahfuz kalmak kaydiyle
A. Sarıoğlu

Aydın
E. Menderes

Bursa
F. Çelikbaş

Çanakkale
K. Akmanlar

Diyarbaakır
M. Ekinci

Eskişehir
A. Potuoğlu

İstanbul
A. H. Başar

İstanbul
10 ncu maddedeki müddete ait söz hakkım mahfuz kalmak kaydiyle
C. Türkgeldi

İzmir
B. Bilgin

Kırklareli
Ş. Bakay

Konya
10 ncu maddedeki müddete ait söz hakkının mahfuz kalmak kaydiyle
M. Â. Ülgen

Ordu
R. Aksoy

Seyhan
Dr. S. Barı

Sivas
H. İmre

Tokad
10 ncu maddedeki müddete ait söz hakkım mahfuz kalmak kaydiyle
S. Atanç

Trabzon
S. F. Kalaycıoğlu

MANİSA MİLLETVEKİLİ REFİK ŞEVKET İNCE VE 7 ARKADAŞININ TEKLİFİ

Resmî Daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz mal devir edemiyeceklerine ve bu daire ve müesseselerle münfesih derneklere ait olup siyasi partilere terkedilmiş olan gayrimenkul mallarla bu partiler tarafından genel menfaatler için yaptırılmış olan binaların sahiplerine ve Hazineye iadesine dair kanun teklifi

MADDE 1. — Genel, katma ve özel bütçeli daireler, belediyelerle köyler ve İktisadi Devlet Teşekkülleri ve müesseseleriyle sermayesinin yarısından fazlası Devlet veya âmme hükmi şahısları tarafından temin edilen müesseselerle umumun menfaatine hadim dernekler hiçbir suretle siyasi partilere bedelsiz menkul veya gayrimenkul mal terk ve teberru edemez veya bu malların intifaını bedelsiz olarak tahsis eyliyemezler ve umumi hükümler dışında bu partilere satışta bulunamazlar.

MADDE 2. — Genel, katma ve özel bütçeli daireler, belediyelerle köler ve İktisadi Devlet Teşekkülleri ve müesseseleri tarafından veya umumun menfaatine hâdim derneklerden siyasi partilere bedelsiz terkedilmiş olan gayrimenkul mallar evvelki kayıt sahiplerine iade ve tapu kayıtları bunlar adına re'sen tashih olunur.

MADDE 3. — İkinci maddenin dışında kalıp da halkevi olarak inşa edilmiş veya inşa edilmekte bulunan veya 1 Mart 1950 tarihinde kısmen veya tamamen halkevi olarak kullanılmış veya her hangi bir sosyal ve âmme hizmeti için kullanma gayesiyle halktan toplanan teberru ve bedenî yardımlarla inşa edildiği halde maksatla-

ANAYASA KOMİSYONU DEĞİŞTİRİŞİ

Resmî daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz mal devredemiyeceklerine ve bu daire ve müesseselerle münfesih derneklere ait olup siyasi partilere terkedilmiş olan gayrimenkul mallarla bu partiler tarafından genel menfaatler için yaptırılmış olan binaların sahiplerine ve Hazineye iadesine dair kanun teklifi

MADDE 1. — Teklif sahiplerinin birinci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 2. — Teklif sahiplerinin ikinci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Teklif sahiplerinin üçüncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

MALİYE KOMİSYONUNUN DEĞİŞTİRİŞİ	ADALET KOMİSYONUNUN DEĞİŞTİRİŞİ	BÜTÇE KOMİSYONUNUN DEĞİŞTİRİŞİ
Resmî daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz mal devir edemiyeceklerine ve bu daire ve müesseselerele münfesih derneklere ait olup iyasi partilere terkedilmiş olan gayrimenkul mallarla bu partiler tarafından genel menfaatler için yaptırılmış olan binaların sahiplerine ve Hazine iadesine dair kanun teklifi	*Resmî daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz mal devredemiyeceklerine ve bu daire ve müesseselerle münfesih derneklere ait olup siyasi partilere terkedilmiş olan gayrimenkul mallarla bu partiler tarafından genel menfaatler için yaptırılmış olan binaların sahiplerine ve Hazineye iadesine dair kanun teklifi*	*Resmî daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz mal devredemiyeceklerine ve bu daire ve müesseselerle münfesih derneklere ait olup siyasi partilere terkedilmiş olan gayrimenkul mallarla bu partiler tarafından genel menfaatler için yaptırılmış olan binaların sahiplerine ve Hazineye iadesine dair kanun teklifi*
MADDE 1. — Teklifin birinci madesi aynen kabul edilmiştir.	MADDE 1. — Genel, katma ve özel bütçeli dairelerle belediyeler, köyler ve İktisadi Devlet Teşekkülleri ve müesseseleriyle sermayesinin yarısından fazlası Devlet veya âmme hükmi şahısları tarafından temin edilen müesseseler ve umumun menfaatine hadim dernekler hiçbir suretle siyasi partilere bedelsiz menkul ve gayrimenkul mal terk ve teberru veya bu malların intifaını bedelsiz olarak tahsis eyliyemezler ve bağlı oldukları hükümler dışında satış yapamazlar.	MADDE 1. — Genel, katma ve özel bütçeli dairelerle belediyeler, köyler ve İktisadi Devlet Teşekkülleri ve müesseseleriyle sermayesinin yarısından fazlası Devlet veya âmme hükmi şahısları tarafından temin edilen müesseseler ve umumi menfaatlere hadim dernekler hiçbir suretle siyasi partilere bedelsiz menkul ve gayrimenkul mal terk ve teberru veya bu malların intifaını bedelsiz olarak tahsis eyliyemezler ve bağlı oldukları hükümler dışında satış yapamazlar.
MADDE 2. — Teklifin ikinci madesi aynen kabul edilmiştir.	MADDE 2. — Genel, katma ve özel bütçeli dairelerle belediyeler, köyler ve İktisadi Devlet Teşekkülleri ve müesseseleri tarafından veya umumun menfaatine hadim derneklerden siyasi partilere bedelsiz terkedilmiş olan gayrimenkul malar evvelki kayıt sahiplerine iade ve tapu kayıtları bunlar adına re'sen tashih olunur.	MADDE 2. — Genel, katma ve özel bütçeli dairelerle belediyeler, köyler ve İktisadi Devlet Teşekkülleri ve müesseseleri tarafından veya umumi menfaatlere hadim derneklerden siyasi partilere bedelsiz terkedilmiş olan gayrimenkul mallar evvelki kayıt sahiplerine iade ve tapu kayıtları bunlar adına re'sen tashih olunarak ilgililere yazı ile tebliğ edilir.
MADDE 3. — İkinci maddenin dışında kalıp da Halkevi olarak kullanılmış veya inşa edilmekte bulunan veya 1 Mart 1950 tarihinde kısmen veya tamamen halkevi olarak kullanılmış veya her hangi bir sosyal ve âmme hiz-	MADDE 3. — Maddenin dışında kalıp da halkevi olarak inşa edilmiş veya edilmekte bulunan veya 1 Mart 1950 tarihine kadar kısmen veya tamamen halk evi olarak kullanılmış veya her hangi bir sosyal ve âm-	MADDE 3. — İkinci maddenin dışında kalıp da Halkevi olarak inşa edilmiş veya inşa edilmekte bulunan veya 1 Mart 1950 tarihine kadar kısmen veya tamamen Halkevi olarak kullanılmış veya her hangi bir

Teklif	Any. K.
rına uygun bir şekilde kullanılmıyarak bir siyasi parti namına tescil edilmiş bulunduğu il veya ilce idare kurulları tarafından tesbit edilmiş olan gayrimenkullerin kayıtları Devlet adına tashih olunur. Halk odası olarak inşa edilmiş veya edilmekte bulunan veya bu adla kısmen veya tamamen kullanılmakta olan gayrimenkuller, bulundukları yerlerin tüzel kişilikleri adına re'sen tescil ve tapulu olanların kayıtları bu kişiler adına tashih olunur.	
MADDE 4. — İkinci maddede yazılı daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz olarak terketmiş oldukları arsa, bahçe, tarla, harman yeri gibi musakkaf olmıyan gayrimenkul mallar üzerinde siyasi partiler tarafından üçüncü maddedeki maksat dışında kullanılmak üzere bina yapılmış ise bu yerlerin arsa ve bina kıymetleri beşinci maddede gösterilen heyet tarafından takdir edilerek bu kıymetlere göre şuyulandırılır. Arsa kıymeti ikinci maddeye göre iade edilen ve arsanın eski sahibi olan daire ve müessesenin hissesini ve bina kıymeti de siyasi partinin hissesini teşkil eder ve bu hisselere göre Tapu dairelerince adlarına tescilleri yapılır.	MADDE 4. — Teklif sahiplerinin dördüncü maddesi aynen kabul edilmiştir.
MADDE 5. — Her il veya ilce merkezindeki en yüksek dereceli hukuk yargıcının seçeceği üç yeminli bilirkişiden mürekkep bir heyet tarafından dördüncü maddede belirtilen yerler-	MADDE 5. — Teklif sahiplerinin beşinci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Mal. K.	Ad. K.	B. K.
meti için kullanma gayesiyle kısmen veya tamamen halktan toplanan teberrü ve bedenî yardımlarla inşa edildiği halde maksatlarına uygun bir şekilde kullanılmıyarak bir siyasi parti namına tescil edilmiş bulunduğu il veya ilce idare kurulları tarafından tesbit edilmiş olan gayrimenkullerin kayıtları Devlet adına tashih olunur. Halkodası olarak inşa edilmiş veya edilmekte bulunan veya bu adla kısmen veya tamamen kullanılmakta olan gayrimenkuller, bulundukları yerlerin tüzel kişilikleri adına re'sen tesçil ve tapulu olanların kayıtları bu kişiler adına tashih olunur.	me hizmeti için kullanma gayesiyle kısmen veya tamamen halktan, toplanan, teberru ve bedenî yardımlarla inşa edildiği halde bir siyasi parti namına tescil edilmiş bulunduğu il veya ilce idare kurulları tarafından tesbit edilmiş olan gayrimenkullerin kayıtları Devlet adına tashih olunur. Halkodası olarak inşa edilmiş veya edilmekte bulunan veya bu adla kısmen veya tamamen kullanılmakta olan gayrimenkuller bulundukları köy veya belediyeler adına re'sen tescil ve tapulu olanların kayıtları bunlar adına tashih olunur.	sosyal maksat veya âmme hizmeti için kullanma gayesiyle kısmen veya tamamen halktan toplanan teberru ve bedenî yardımlarla inşa edildiği halde bir siyasi parti namına tescil edilmiş bulunduğu il veya ilce idare kurulları tarafından tesbit edilmiş olan gayrimenkullerin kayıtları Devlet adına re'sen tashih olunarak ilgililere yazı ile tebliğ edilir. Halk odası olarak inşa edilmiş veya edilmekte bulunan veya bu adla kısmen veya tamamen kullanılmakta olan gayrimenkuller bulundukları köy veya belediyeleri adına re'sen tashih olunarak ilgililere yazı ile tebliğ edilir.
MADDE 4. — Teklifin dördüncü madesi aynen kabul edilmiştir.	MADDE 4. — İkinci maddede yazılı daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz olarak terketmiş oldukları arsa, bahçe, tarla, harman yeri gibi musakkaf olmıyan gayrimenkul mallar üzerinde siyasi partiler tarafından 3 ncü maddedeki maksat dışında kullanılmak üzere bina yapılmış ise bu yerlerin arsa ve bina kıymetleri 5 nci maddede gösterilen heyet tarafından takdir edilerek bu kıymetlere göre şuyulandırılır. Arsa kıymeti ikinci maddeye göre iade edilen ve arsanın eski sahibi olan daire ve müessesenin hissesini ve bina kıymeti de siyasi partinin hissesini teşkil eder ve bu hisselere göre tapu dairelerince adlarına tescilleri yapılır.	MADDE 4. — İkinci maddede yazılı daire, müessese ve tüzel kişilerin siyasi partilere bedelsiz olarak terketmiş oldukları arsa, bahçe, tarla, harmanyeri gibi musakkaf olmıyangayrimenkul mallar üzerinde siyasi partiler tarafından 3 ncü maddedeki maksat dışında kullanılmak üzere bina yapılmış ise bu yerlerin arsa ve bina kıymetleri 5 nci maddede gösterilen heyet tarafından takdir edilerek bu kıymetlere göre şuyulandırılır. Arsa kıymeti ikinci maddeye göre iade edilen ve arsanın eski sahibi olan daire ve müessesenin hissesini ve bina kıymeti de siyasi partinin hissesini teşkil eder. Ve bu hisselere göre tapu dairelerince adlarına tescilleri yapılır.
MADDE 5. — Mahallin hukuk dâvalarına bakan en yüksek dereceli yargıcın seçerek yemin ettireceği üç bilirkişiden mürek-	MADDE 5. — Mahallin hukuk dâvalarına bakan yargıcın seçerek yemin ettireceği üç bilirkişiden teşkil olunacak bir	MADDE 5. — Mahallin hukuk dâvalarına bakan en yüksek dereceli yargıcının seçerek yemin etireceği üç bilirkişiden

Teklif	Any. K.
le binalara inşa tarihlerindeki rayiçleri nazarı dikkate alınarak ayrı ayrı kıymetler tesbit ve yargıç tarafından alâkalılara tebliğ olunur. Alâkalıların tebliğden itibaren 15 gün zarfında mezkûr yargıç nezdinde itiraza hakları vardır. Tebliğ masrafları ve bu heyetin gündelikleri ve zaruri masrafları Harcırah Kararname ve Kanunu hükümlerine göre adlarına tashih yapılan daireler tarafından ödenir.	
MADDE 6. — Genel, katma ve özel bütçeli daire ve belediyelerle köylerin zamanlarında mer'i kanun hükümlerine aykırı olarak bedel takdiri suretiyle siyasi partilere temlik ettikleri gayrimenkul malların kayıtları evvelce takdir edilen bedel ödenmek suretiyle eski sahipleri adına tashih olunur. Trampalar da bu hükme tâbidir.	MADDE 6. — Teklif sahiplerinin altıncı maddesi aynen kabul edilmiştir.
MADDE 7. — Her hangi bir tüzelkişiliğin malı iken bedelsiz olarak siyasi partilerin mülkiyetine geçirilmiş olan gayrimenkul mallar, bu tüzel kişilik mevcut ise adına, değil ise Devlet adına tescil edilir. Bu suretle Devlete intikal eden mallarla üçüncü madde gereğince Devlete intikal eden malları siyasi dernekler dışında benzeri derneklere veya evvelki tüzel kişiliğin gayesinin taallûk ettiği hukuku âmme müesseselerine kanunun meriyetinden itibaren bir sene içinde kısmen veya tamamen parasız vermeye Bakanlar Kurulu yetkilidir. Ancak bu derneklerin infisahları halinde kendilerine verilen bu mallar tekrar Devlete intikal eder.	MADDE 7. — Teklif sahiplerinin yedinci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Mal. K.	Ad. K.	B. K.
kep bir heyet tarafından dördüncü maddede belirtilen yerlerle binalara inşa tarihlerindeki rayiçleri nazarı dikkate alınarak ayrı ayrı kıymetler tesbit ve yargıç tarafından alâkalılara tebliğ olunur. Alâkalıların tebliğden itibaren on beş gün zarfında mezkûr yargıç nezdinde itiraza hakları vardır.	heyet tarafından 4 ncü maddede belirtilen yerlerle binaların kıymetleri; binanın inşa edildiği tarihteki rayiç nazarı dikkate alınmak suretiyle ayrı ayrı tesbit ve alâkalılara tebliğ olunur. Tebliğ tarihinden itibaren 15 gün zarfında alâkalıların kıymete itiraz hakları vardır. İtiraz, şifahi muhakeme usulüne tevfikan yargıç tarafından umumi hükümler dairesinde tetkik edilerek hükme bağlanır.	teşkil olunacak bir heyet tarafından 4 ncü maddede belirtilen yerlerle binaların kıymetleri; binanın inşa edildiği tarihteki rayiç nazarı dikkate alınmak suretiyle ayrı ayrı tesbit ve alâkalılara tebliğ olunur. Tebliğ tarihinden itibaren 15 gün zarfında alâkalıların kıymete itiraz hakları vardır. İtiraz, şifahi muhakeme usulüne tevfikan yargıç tarafından umumi hükümler dairesinde tetkik edilerek hükme bağlanır.
MADDE 6. — Teklifin altıncı maddesi aynen kabul edilmiştir.	MADDE 6. — Genel, katma ve özel bütçeli daire ve belediyelerle köylerin, zamanlarında mer'i kanun hükümlerine aykırı olarak bedel takdiri suretiyle siyasi partilere temlik ettikleri gayrimenkul malların kayıtları evvelce takdir edilen bedel ödenmek suretiyle eski sahipleri adına tashih olunur. Trampalar da bu hükme tâbidir.	MADDE 6. — Adalet Komisyonunun 6 ncı madesi aynen kabul edilmiştir.
MADDE 7. — Teklifin yedinci maddesi aynen kabul edilmiştir.	MADDE 7. — Her hangi bir tüzelkişinin malı iken bedelsiz olarak siyasi partilerin mülkiyetine geçirilmiş olan gayrimenkul mallar, bu tüzelkişi mevcut ise adına, değil ise Devlet adına tescil edilir. Bu suretle Devlete intikal eden mallarla 3 ncü madde gereğince Devlete geçen malları siyasi dernekler dışında benzeri derneklere veya evvelki tüzel kişinin gayesine taallûk ettiği hukuku âmme müesseselerine bu kanunun meriyetinden itibaren bir sene içinde kısmen veya tamamen parasız vermeye Bakanlar Kurulu yetkilidir. Ancak bu derneklerin feshi veya infisahları halinde kendilerine ve-	MADDE 7. — Her hangi bir tüzel kişinin malı iken bedelsiz olarak siyasi partilerin mülkiyetine geçirilmiş olan gayrimenkul mallar, bu tüzel kişi mevcut ise adına, değil ise Devlet adına tescil edilir. Bu suretle Devlete intikal eden mallarla 3 ncü madde gereğince Devlete geçen malların siyasi dernekler dışında benzeri derneklere veya evvelki tüzel kişinin gayesine taallûk ettiği hukuku âmme müesseselerine bu kanunun meriyetinden itibaren iki sene içinde kısmen veya tamamen parasız intifa hakkını tahsise Bakanlar Kurulu yetkilidir.

Teklif	Any. K.
MADDE 8. — Bu kanunun hükümlerine göre eski sahipleri adlarına tescil olunacak gayrimenkul malların kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar olan vergileri siyasi partilere aittir. Bu gayrimenkul mallar siyasi partiler tarafından kiraya verilmiş ve bu kanunun meriyet tarihinden sonraki zamanlara ait kiralar peşin alınmış ise bu kiraların kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonraki zamana ait olan miktarlarını siyasi partiler eski sahiplerine bir ay içerisinde iadeye mecburdurlar. Bu müddet zarfında ödemedikleri takdirde bu bedeller üzerinden siyasi partilerin diğer gayrimenkullerine üç ay içerisinde kanuni ipotek tesis ettirmeye gayrimenkul kayıtları adlarına tashih edilen daireler ve tüzel kişiler mecburdurlar. Bu kanuna göre Devlete veya eski sahiplerine iadesi lâzımgelen gayrimenkullerden 1 Mart 1950 tarihinden sonra siyasi partiler tarafından satılmış olanlarını satış bedelleri de bu hükümler dairesinde sahiplerine iadeye tâbi tutulur.	MADDE 8. — Teklif sahiplerinin sekizinci maddesi aynen kabul edilmiştir.
MADDE 9. — Tashihan tescilleri yapılan gayrimenkuller üzerinde üçüncü şahısların alacaklarından dolayı konulmuş olan haciz ve ipotekler hükmü mahfuzdur. Ancak gayrimenkul kayıtları adlarına tashih edilmiş olanlar siyasi partilerden vâdesi gelmiş veya gelmemiş bulunsun, bir ay içinde üçüncü şahıslara olan borçların ödenmesini veya başka bir teminat göstererek haciz ve ipotek kayıtlarının naklini yazı ile talebederler. Siyasi partiler bir ay içerisinde bu talebi yerine getirmedikleri takdirde gayrimenkulü	MADDE 9. — Teklif sahiplerinin dokuzuncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

Mal. K.	Ad. K.	B. K.
	rilen mallar tekrar Devlete intikal eder.	
MADDE 8. — Teklifin sekizinci maddesi aynen kabul edilmiştir.	MADDE 8. — Bu kanunun hükümlerine göre eski sahipleri adlarına tescil olunacak gayrimenkul malların kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar olan vergileri siyasi partilere aittir. Bu gayrimenkul mallar siyasi partiler tarafından 1.VII.1951 tarihinden evvel kiraya verilmiş ve bu kanunun meriyeti tarihinden sonraki zamanlara ait kiralar peşin alınmış ise bu kiraların kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonraki zamana ait olan miktarlarını siyasi partiler eski sahiplerine bir ay içinde iadeye mecburdurlar. Bu müddet zarfında ödemedikleri takdirde bu bedeller üzerinden siyasi partilerin diğer gayrimenkullerine üç ay içerisinde kanuni ipotek tesis ettirmeye gayrimenkul kayıtları adlarına tashih edilen daireler ve tüzel kişiler mecburdurlar. Bu kanuna göre Devlete veya eski sahiplerine iadesi lâzımgelen gayrimenkullerden 1 Mart 1950 tarihinden sonra siyasi partiler tarafından satılmış hükümler dairesinde sahiplerine iadeye tâbi tutulur.	MADDE 8. — Adalet Komisyonunun 8 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.
MADDE 9. — Tashihan tescilleri yapılan gayrimenkuller üzerinde üçüncü şahısların alacaklarından dolayı konulmuş olan haciz ve ipotekler hükmü mahfuzdur. Ancak gayrimenkul kayıtları adlarına tashih edilmiş olanlar siyasi partilerden vâdesi gelmiş veya gelmemiş bulunsun, bir ay içinde üçüncü şahıslara olan borçların ödenmesini veya baş-	MADDE 9. — Tashihen tescilleri yapılan gayrimenkuller üzerinde üçüncü şahısların alacaklarından dolayı konulmuş olan haciz ve ipotekler hükmü mahfuzdur. Ancak gayrimenkul kayıtları adlarına tashih edilmiş olanlar siyasi partilerden vâdesi gelmiş veya gelmemiş bulunsun, bir ay içinde üçüncü şahıslara olan borçların ödenmesini veya	MADDE 9. — Tashihen tescilleri yapılan gayrimenkuller üzerinde üçüncü şahısların alacaklarından dolayı konulmuş olan haciz ve ipotekler hükmü mahfuzdur. Ancak gayrimenkul kayıtları adlarına tashih edilmiş olanlar siyasi partilerden vadesi gelmiş veya gelmemiş bulunsun, üçüncü şahıslara olan borçların bir ay içinde öden-

Teklif	Any. K.
geri almış olan daire ve tüzel kişiler, üçüncü şahsın haciz veya rehinli alacağını deruhde ederek onun yerine kaim olurlar ve borcun ödenmesini beklemeksizin haciz veya ipotekli alacak miktarında siyasi partilerin diğer gayrimenkulleri üzerinde kanuni ipotek tesis ettirirler.	
MADDE 10. — Bu kanunla iadeye tâbi tutulan gayrimenkulleri kısmen veya tamamen işgal eden siyasi partiler bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay zarfında bunları tahliye ve teslime mecburdurlar. Üçüncü şahıslar hakkında umumi hükümler mahfuzdur.	MADDE 10. — Teklif sahiplerinin onuncu maddesi aynen kabul edilmiştir.
MADDE 11. — Devlete intikal eden halkevi ve halkodalarının menkul bilûmum eşyası bu kanunun tatbikına munhasır olmak üzere mütemmim cüz'ü hükmündedir. Bu kanunun birinci maddesinde yazılı tüzel	MADDE 11. — Devlete intikal eden halkevleri ile tüzel kişiler namına tescil ve kayıtları tashih edilen halkodalarının içindeki menkul eşya yeni sahiplerinin mülkiyetine geçer. Bu kanunun birinci maddesinde yazılı tüzel

Mal. K.	Ad. K.	B. K.
ka bir teminat göstererek haciz ve ipotek kayıtlarının naklini yazı ile talep ederler.	başka bir teminat göstererek haciz ve ipotek kayıtlarının naklini yazı ile talebederler.	mesini veya başka bir teminat göstererek haciz ve ipotek kayıtlarının naklini yazı ile talep ederler.
Siyasi partiler bir ay içerisinde bu talebi yerine getirmedikleri takdirde gayrimenkulü geri almış olan daire ve tüzel kişiler, üçüncü şahsın haciz veya rehinli alacağını deruhte ederek onun yerine tâyin olurlar ve borcun ödenmesini beklemeksizin haciz veya rehinli alacak miktarında siyasi partilerin diğer gayrimenkulleri üzerinde kanuni ipotek tesis ettirirler.	Siyasi partiler bir ay içerisinde bu talebi yerine getirmedikleri takdirde gayrimenkulü geri almış olan daire ve tüzel kişiler, üçüncü şahsın haciz veya rehinli alacağını deruhde ederek onun yerine kaim olurlar ve borcun ödenmesini beklemeksizin haciz veya rehinli alacak miktarında siyasi partilerin mallarını haciz veya gayrimenkulleri üzerinde kanuni ipotek tesis ettirirler.	Siyasi partiler bir ay içerisinde bu talebi yerine getirmedikleri takdirde gayrimenkulü geri almış olan daire müesese ve tüzelkişiler, üçüncü şahsın haciz veya rehinli alacağını deruhde ederek onun yerine kaim olurlar ve borcun ödenmesini beklemeksizin haciz veya rehinli alacak miktarında siyasi partilerin mallarını haciz veya gayrimenkulleri üzerinde kanuni ipotek tesis ettirirler.
MADDE 10. — Teklifin 10 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.	MADDE 10. — Bu kanunla iadeye tâbi tutulan gayrimenkulleri kısmen veya tamamen işgal eden siyasi partiler bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir ay zarfında bunları tahliye ve teslime mecburdurlar. Bu mecburiyet yerine getirilmediği takdirde mahallin en büyük idare âmiri tarafından gayrimenkul bir hafta zarfında tahliye ettirilir. 1 . VII . 1951 tarihinden sonra yapılmış kira mukavelelerı ve sair anlaşmalar, tapuya şerhedilmiş olsun veya olmasın; yeni malike karşı hükümsüz olup bu gayrimenkuller hakkında dahi yukarıki fıkralar hükmü uygulanır. Ancak kiracıların kira bedelleri sebebiyle siyasi partiler aleyhine dâva açmak hakkı mahfuzdur.	MADDE 10. — Bu kanunla iadeye tâbi tutulan gayrimenkulleri kısmen veya tamamen işgal eden siyasi partiler bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay zarfında bunları tahliye ve teslime mecburdurlar. Bu mecburiyet yerine getirilmediği takdirde mahallin en büyük idare âmiri tarafından gayrimenkul bir hafta zarfında tahliye ettirilir. 1 . VII . 1951 tarihinden sonra yapılmış kira mukavelelerı ve sair anlaşmalar, tapuya şerhedilmiş olsun veya olmasın; yeni malike karşı hükümsüz olup bu gayrimenkuller hakkında dahi yukarıki fıkralar hükmü uygulanır. Ancak kiracıların kira bedelleri sebebiyle siyasi partiler aleyhine dâva açmak hakkı mahfuzdur.
MADDE 11. — Anayasa Komisyonunun 11 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.	MADDE 11. — Devlete intikal eden halkevleri ile tüzel kişiler namına tesçil ve kayıtları tashih edilen halkodalarının içindeki eşya yeni sahiple-	MADDE 11. — Adalet Komisyonunun 11 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Teklif	Any. K.
kişiler dışında kalanlar tarafıdan halkevlerine teberru veya vasiyet suretiyle intikal eden menkul eşya alâkalı siyasi partinin talebi üzerine bu partiye verilir.	kişiler dışında kalanlar tarafından halkevlerine teberru veya vasiyet suretiyle intikal eden menkul eşya alâkalı siyasi partinin talebi üzerine bu partiye verilir.
MADDE 12. — Bu kanun hükümlerine göre yapılacak tashih ve tescillerden hiçbir Harç ve Damga ve diğer resimler alınmaz.	MADDE 12. — Teklif sahiplerinin on ikinci maddesi aynen kabul edilmiştir.
MADDE 13. — Bu kanunun 7 nci ve 11 nci maddeleri gereğince Devlete intikal eden mallardan mezkûr maddeler dışında kalanlarının idare sureti bir talimatname ile tâyin edilir.	MADDE 13. — Bu kanunun yedinci ve on birinci maddeleri gereğince Devlete intikal eden mallardan mezkûr maddeler dışında kalanlarının idare sureti Bakanlar Kurulunca tesbit edilecek esaslar dâhilinde tanzim olunur.

Mal. K.	Ad. K.	B. K.
	rinin mülkiyetine geçer. Bu kanunun birinci maddesinde yazılı tüzel kişiler dışında kalanlar tarafından halkevlerine veya odalarına teberru veya vasiyet suretiyle intikal eden eşya alâkalı siyasi partinin talebi üzerine bu partiye verilir.	
MADDE 12. — Bu kanun hükümlerine göre yapılacak tashih ve tescillerle diğer bilûmum muamelelerden hiçbir harç ve damga resmi ve diğer resimler alınmaz.	MADDE 12. — Bu kanun hükümlerine göre yapılacak tashih ve tesçillerle diğer bilûmum muamelelerden hiçbir harç ve Damga Resmi ve diğer resimler alınmaz.	MADDE 12. — Adalet Komisyonunun 12 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.
MADDE 13. — Bu kanunun 7 nci ve 11 nci maddeleri gereğince Devlete intikal eden mallardan mezkûr maddeler dışında kalanlarının idare sureti Bakanlar Kurulunca düzenlenecek bir talimatname ile tâyin edilir.	MADDE 13. — Bu kanunun 7 nci ve 11 nci maddeleri gereğince Devlete intikal eden mallardan her hangi bir tüzel kişiye verilmiş olanların dışında kalanlarının idare sureti Bakanlar Kurulunca tesbit edilecek esaslar dahilinde tanzim olunur.	MADDE 13. — Bu kanunun 7 nci ve 11 nci maddeleri gereğince Devlete intikal eden mallardan her hangi bir tüzelkişi ve âmme hükmi şahıslarına intifa hakkı tahsis edilmiş olanların dışında kalanlarının idare sureti Bakanlar Kurulunca tesbit edilecek esaslar dâhilinde tanzim olunur. GEÇİCİ MADDE — Bu kanunun 6 ncı maddesi gereğince Hazine tarafından siyasi partilere ödenmesi gereken bedelleri karşılamak üzere 1951 yılı Bütçe Kanununa bağlı A/1 işaretli cetvelin İstatistik Genel Müdürlüğü kısmının 459 ncu (Makine fişi satınalma giderleri) bölümünden 20.000 lira ve A/2 işaretli cetvelin Tarım Bakanlığı kısmının 907 nci bölümünün 3 ncü (Mevcutlara ilâveten alınacak makine ve araçlar karşılığı) maddesinden de 80.000 lira olmak üzere ceman 100.000 lira tenzil edilerek A/1 işaretli cetvelin Maliye Bakanlığı kısmında (Özel kanunu gereğince siyasi partilerden geri alınan gayrimenkul mallar

Teklif	Any. K.
MADDE 14. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.	MADDE 14. — Teklif sahiplerinin on dördüncü maddesi aynen kabul edilmiştir.
MADDE 15. — Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.	MADDE 15. — Teklif sahiplerinin on beşinci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Mal. K.	Ad. K.	B. K.
		için ödenecek bedel karşılığı) adiyle yeniden açılan 482 nci bölüme olağanüstü ödenek olarak aktarılmıştır.
MADDE 14. — Teklifin 14 ncü maddesi aynen kabul edilmiştir.	MADDE 14. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.	MADDE 14. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.
MADDE 15. — Teklifin 15 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.	MADDE 15. — Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.	MADDE 15. — Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.